

Brüsszel, 2019.2.27.
SWD(2019) 1016 final

BIZOTTSÁGI SZOLGÁLATI MUNKADOKUMENTUM

2019. évi országjelentés – Magyarország

amely a következő dokumentumot kíséri

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, AZ EURÓPAI
TANÁCSNAK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANKNAK ÉS AZ
EURÓCSOPORTNAK**

**2019. évi európai szemeszter: az 1176/2011/EU rendelet szerinti értékelés a strukturális
reformok terén elért haladásról, a makrogazdasági egyensúlyhiány megelőzéséről és
korrekciójáról, továbbá a részletes vizsgálat eredményeiről**

{COM(2019) 150 final}

TARTALOM

Összefoglalás	2
1. Gazdasági helyzet és kilátások	6
2. Az országspecifikus ajánlások terén tett előrelépés	14
3. Reformprioritások	18
3.1. Államháztartás és adózás	18
3.2. Pénzügyi ágazat	23
3.3. Munkaerőpiac, oktatás és szociálpolitika	27
3.4. Versenyképességi reformok és beruházások	38
A. melléklet: Áttekintő táblázat	54
B. melléklet: Az adósság fenntarthatóságának bizottsági elemzése és fiskális kockázatok	59
C. melléklet: Standard TÁBLÁZATOK	60
D. melléklet: A Magyarországnak szánt, 2021–2027 közötti kohéziós politikai finanszírozással kapcsolatos beruházási iránymutatás	67
Hivatkozások	74

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1.1. táblázat: Fő gazdasági és pénzügyi mutatók – Magyarország	14
2.1. táblázat: A 2018. évi országspecifikus ajánlások végrehajtásának összefoglaló értékelése	16
3.2.1. táblázat: Pénzügyi stabilitási mutatók, összes magyarországi bank	24
C.1. táblázat: Pénzügyi piaci mutatók	61
C.2. táblázat: A szociális eredménytábla elsődleges mutatói	62
C.3. táblázat: Munkaerőpiaci és oktatási mutatók	63
C.4. táblázat: A társadalmi befogadással és egészségüggyel kapcsolatos mutatók	64
C.5. táblázat: Termékpiaci teljesítmény- és szakpolitikai mutatók	65
C.6. táblázat: Zöld növekedés	66

ÁBRAJEGYZÉK

1.1. ábra: A reál-GDP növekedéséhez való hozzájárulás	8
--	---

1.2. ábra:	Beruházási ráta szektoronként (a GDP %-ában)	8
1.3. ábra:	Főbb munkaerőpiaci mutatók: aktivitási ráta, munkanélküliség, tartós munkanélküliség, ifjúsági munkanélküliség, NEET (%)	9
1.4. ábra:	Munkaerőköltségek és munkanélküliségi ráta	9
1.5. ábra:	A fajlagos munkaköltség növekedése	10
1.6. ábra:	Az inflációhoz való hozzájárulás	10
1.7. ábra:	Nettó nemzetközi befektetési pozíció	11
1.8. ábra:	Pénzügyi kötelezettségek szektoronként (nem konszolidált hitelek és hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, a GDP %-ában)	12
1.9. ábra:	Az egy főre jutó GDP konvergenciája 2007–2017 (PPS, EU=100)	13
1.10. ábra:	A potenciális növekedéshez való hozzájárulás	13
1.11. ábra:	A vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó regionális GDP (az uniós átlag %-ában)	14
2.1. ábra:	A 2011–2018 közötti országspecifikus ajánlások átfogó többéves végrehajtásának állása	16
3.1.1. ábra:	Az átlagbér 67 %-át kereső egyedülálló munkavállaló adóékének alakulása	20
3.1.2. ábra:	Az elsődleges kiadások alakulása (a GDP%-ában)	22
3.1.3. ábra:	Az államháztartási kiadások összetétele, hároméves átlag (2014–2016)	22
3.1.4. ábra:	Bruttó adósságráta: az alapforgatókönyv és az alternatív pályák	23
3.2.1. ábra:	A hitelállomány növekedése	25
1. ábra:	Reál lakásárak a magyar régiókban (a korábbi ciklus csúcspontja = 100)	28
3.3.1. ábra:	Munkanélküliségi ráta és a közmunkaprogramban való részvétel aránya a régiókban, 2017.	29
3.3.2. ábra:	Gyermekgondozási ellátás a 3 év alattiak számára (%)	30
3.3.3. ábra:	Főbb szegénységi mutatók, 2005–2018	34
3.3.4. ábra:	A PISA-felmérés eredményei, 2000–2015	35
3.3.5. ábra:	A felsőoktatásban részt vevő 30–34 évesek aránya 2008–2017 között, az uniós átlaghoz viszonyítva	37
3.4.1. ábra:	Munkatermelékenység (teljes gazdaság, 2000=100)	40
3.4.2. ábra:	Beruházás szellemi tulajdonba (a GDP %-a)	41
3.4.3. ábra:	A vállalkozások által használt informatikai megoldások (a vállalkozások %-a 2017-ben)	44
1. ábra:	A pénzügyileg életképtelen („zombi”) vállalatok aránya a magyarországi üzleti ágazatban	47
3.4.4. ábra:	A vállalkozói szektor termelékenységnövekedésének összetétele (%)	48
3.4.5. ábra:	Munkatermelékenység a piaci szolgáltatási ágazatban az uniós átlaghoz képest (2000=100)	49
3.4.6. ábra:	A globális kormányzati mutatókban a véleménynyilvánítás és elszámoltathatóság, valamint a korrupció korlátozása indexeinek átlaga (EU-átlag=100)	51
3.4.7. ábra:	Az uniós értékhatárt meghaladó, hirdetmény közzététele nélküli közbeszerzések aránya és egyetlen ajánlattevős közbeszerzések	53

HÁTTÉRMAGYARÁZATOK

2.1. háttérmagyarázat: Az uniós alapok és programok hozzájárulnak a strukturális kihívások leküzdéséhez és a növekedés és versenyképesség fejlődésének előmozdításához Magyarországon	18
3.2.1. háttérmagyarázat: A lakásárak regionális különbségei	28
3.3.1. háttérmagyarázat: A teljesítmény nyomon követése a szociális jogok európai pillérének fényében	32
3.4.1. háttérmagyarázat: Beruházási kihívások és reformok Magyarországon	42
3.4.2. háttérmagyarázat: Zombivállalatok Magyarországon	47

ÖSSZEFOGLALÁS

Az erőteljes növekedési teljesítmény kedvező feltételeket teremtett olyan reformok végrehajtásához, amelyek a termelékenység növelését, a növekedés alapjainak megerősítését, a gazdaság ellenálló képességének javítását és a felzárkózási képesség erősítését célozzák ⁽¹⁾. A gazdasági ciklus tetőpontja közelében van. A termelékenység növekedése gyorsult, de továbbra is elmarad a válság előtti mértéktől, ami korlátozza a jövedelmi felzárkózás lehetőségét. A gazdaságpolitika kettős feladattal áll szemben: a makrogazdaság élénkítését a túlfűtöttség megelőzése érdekében a megfelelő időben vissza kell vonnia, s közben fejlesztenie kell az oktatást és a képzést, és olyan üzleti környezetet kell teremtenie, amely vonzza a termelékenységet fokozó beruházásokat.

A magyar gazdaságot erős ciklikus fellendülés támogatja. A háztartások és a vállalkozások jelenleg bepótolják a korábbi évek során elhalasztott fogyasztási kiadásokat és beruházásokat, ami a gazdaság gyors bővülését eredményezi. Egymást erősítő hatások alakultak ki a háztartások jövedelme, a lakáspiac és a hitelezés között, ami további lendületet ad a gazdaságnak. E környezet lehetőséget biztosít a jól megtervezett beruházások végrehajtására. A foglalkoztatás új történelmi csúcra emelkedett, köszönhetően a munkaerő iránti erőteljes keresletnek, és azoknak a szakpolitikai intézkedéseknek, amelyek lehetővé teszik, hogy az emberek növekvő hányada vállaljon munkát. A munkaerőhiány és a jelentős minimálbér-emelések következtében a bérek gyors ütemben emelkednek. A gazdasági növekedéshez hozzájárult a prociklikus költségvetési élénkítés is, ami a saját forrásokból finanszírozott állami beruházások növekedésén és az uniós források felhasználásán keresztül valósult meg. A monetáris politika is élénkítő hatású volt a minden korábbinál alacsonyabb reálkamatlábakon és a forint fokozatos leértékelődésén keresztül.

⁽¹⁾ Ez a jelentés Magyarország gazdaságát értékeli az Európai Bizottság 2018. november 21-én közzétett éves növekedési jelentése fényében. A növekedési jelentésben a Bizottság felszólítja az uniós tagállamokat, hogy reformok végrehajtásával tegyék termelékenyebbé, ellenállóbbá és befogadóbbá az európai gazdaságot. A tagállamoknak ehhez előtérbe kell helyezniük a gazdaságpolitika bővös háromszögének három elemére irányuló erőfeszítéseiket: magas színvonalú beruházásokat kell végrehajtaniuk, a reformokat a termelékenység növelésére, az inkluzivitásra és az intézményrendszer minőségére kell összpontosítaniuk, valamint biztosítaniuk kell a makrogazdasági stabilitást és a rendezett államháztartást.

A hazai gazdaság élénkülése közelít a korlátaikhoz, miközben a külső környezet kevésbé támogatóvá válik. Miután megvalósulnak a korábban elhalasztott fogyasztási kiadások, és magas szinten stabilizálódnak a beruházások, a gazdasági növekedés üteme várhatóan mérséklődni fog. A külső környezet is kevésbé támogatja az exportnövekedést, a gépjárműipar jelentős súlya pedig kiszolgáltatottá teszi a gazdaságot a nemzetközi kereskedelmi vitáknak, valamint a szabályozási és technológiai változásoknak.

A laza makrogazdasági politika fűti a gazdaságot. A keresletélénkítés előmozdítja ugyan a termelékenység növelését célzó beruházásokat, de a konjunktúraciklus érett szakaszában új egyensúlytalanságok kialakulásához vezethet. A munkaköltségek továbbra is a termelékenységnél gyorsabban növekednek, emelve az inflációt. A gazdaság külső többlete csökken, mivel a gyengülő export nem tudja teljes mértékben ellensúlyozni a dinamikus importnövekedést. Az állami beruházások jelentős növekedése súlyosbítja az építőipar kapacitáshiányát, ami költségtúllépésekhez és a projektek késéséhez vezet, továbbá hozzájárul a lakásárak gyors emelkedéséhez. A tartósan kedvező finanszírozási feltételek beruházási lehetőséget teremtenek, ám a bőséges pénzügyi források hatékony felhasználása egyúttal kihívást is jelent. A makrogazdasági politika most azzal a kihívással szembesül, hogy a gazdaság következő lassulása előtt visszanyerje a mozgásterét.

A költségvetési konszolidációs erőfeszítések nem elégségesek. A költségvetési hiány várhatóan a GDP 2 %-a körüli értéken tetőzik, és a következő években csak mérsékelt javulás várható. A hiány az egyik legmagasabb az Európai Unióban, miközben az államadósság az ország fejlettségi szintjéhez mérten továbbra is magas. A kedvező gazdasági ciklus növelte az adóbevételeket, de a strukturális hiány GDP-arányosan 2 százalékponttal emelkedett 2016 és 2018 között. A Tanács Magyarországnak címzett, jelentős eltérés korrekcióját célzó eljárást indított 2018-ban ⁽²⁾. A strukturális hiány várhatóan javul 2019-ben, bár a Tanács által ajánlottól kisebb mértékben. 2020-

⁽²⁾ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/22/hungary-and-romania-called-on-to-correct-significant-budgetary-deviations/>

ban további javulás várható.

Az erőteljesebb termelékenységnövekedés lehetővé teszi, hogy a jövedelem felzárkózzon az uniós átlaghoz. Az elmúlt évtized során a munkaerőpiaci tartalékok mozgósítása révén az egy főre jutó jövedelem közeledett az uniós átlaghoz, ám az egy munkavállalóra eső kibocsátás alig nőtt. A munkaerő-tartalékok csökkentek, és a munkaképes korú népesség középtávon várhatóan ugyancsak csökkenni fog. A magasabb termelékenység ezért alapvető fontosságú ahhoz, hogy az életszínvonal közelebb kerüljön az uniós átlaghoz.

A kutatásba, az innovációba, az infrastruktúrába és a készségekbe irányuló beruházások fokozása fontos a termelékenység, és a társadalom egésze számára előnyöket hozó hosszú távú növekedés javítása szempontjából. Az állami és magánberuházások GDP-hez viszonyított aránya magas, de összetétele jobban célozhatná a termelékenység növelését. A mérsékelt innovációs teljesítmény javítása érdekében bővíteni kell a kutatási és innovációs kapacitásokat. A területi egyenlőtlenségek enyhíthetők lennének az infrastruktúra és közszolgáltatások javításával a hátrányos helyzetű térségekben. Magyarországon a jövőbeli gazdasági növekedés fellendítése érdekében elengedhetetlenül szükségesek a készségekbe, az oktatásba és képzésbe történő beruházások. További fontos beruházási területnek számít a gyermekgondozás, az egészségügyi ellátás és a társadalmi befogadás. A gazdaság környezetbaráttá tételéhez az energiahatékonyság, az éghajlatváltozás hatásaival szembeni ellenálló képesség és a hulladék-újrafeldolgozás terén van szükség beruházásokra. A beruházások gazdasági és társadalmi előnyeinek maximális kihasználása érdekében tovább kell fejleszteni az intézményi keretrendszert. A D. melléklet a jelentésben felvázolt beruházási szükségletek és kihívások elemzésére építve megállapítja a 2021–2027-es időszakra vonatkozó, az Európai Regionális Fejlesztési Alap, az Európai Szociális Alap Plusz és a Kohéziós Alap általi magyarországi támogatások főbb prioritásait.

Magyarország összességében korlátozott haladást ért el a 2018. évi országspecifikus ajánlások végrehajtásában.

A következő területeken történt némi haladás:

- Az adórendszer egyszerűsödött, mivel több kisebb adót hatályon kívül helyeztek vagy összevontak. A közmunkaprogram résztvevőinek száma tovább csökkent, a nyugdíjas munkavállalók adóterhei mérséklődtek, elősegítve újabb munkaerő-tartalékok felszabadítását.

Az alábbi területeken korlátozott haladás történt:

- Javult a közbeszerzési rendszer, mivel működésbe léptek a kevésbé átlátható pályázattal eljárások visszaszorítását célzó ösztönzők. Bevezettek néhány intézkedést egyes iskolákban a hátrányos helyzetű tanulók – különösen roma tanulók – nagy koncentrációjának megelőzésére, a hatás azonban korlátozott. Egyes transzferek növelése nyomán szerény mértékben javult a szociális támogatások megfelelése.

Nem történt haladás a következő területeken:

- Nem terjesztettek elő intézkedéseket a korrupcióellenes keret és az ügyészégi munka megerősítése érdekében. A szolgáltatások szabályozási környezete nem javult. A döntéshozatal és a szociális párbeszéd minősége és átláthatósága terén sem következett be előrelépés.

Az Európa 2020 stratégia szerinti nemzeti célok közül Magyarország jól teljesít az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése, a megújuló energia felhasználásának fokozása, a foglalkoztatási ráta növelése és a szegénység csökkentése tekintetében. Több erőfeszítésre van szükség a kutatási és fejlesztési kiadások és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése, valamint a korai iskolaelhagyás arányának csökkentése érdekében.

Magyarország jól teljesít a szociális jogok európai pillérét támogató szociális eredménytábla néhány mutatója tekintetében, de egyes területeken még maradtak kihívások. A nemek közötti foglalkoztatási szakadék széles, ami részben a 3 év alatti gyermekek számára biztosított gyermekgondozási férőhelyek szűkösségével magyarázható. A korai iskolaelhagyók aránya a korábbi magas szintről

még tovább emelkedett. Bár az egyenlőtlenség alacsonyabb, mint más tagállamokban, 2008 óta nőtt, részben az adó- és szociális ellátórendszer változásai következtében. A szociális juttatások alacsony szintje mellett a szociális transferek hatása terén elért jó eredmény a szülői szabadság tekintetében biztosított nagyvonalú ellátásokkal magyarázható. Pozitívum, hogy a munkanélküliségi ráta, beleértve a hosszú távú munkanélküliséget is, elmarad az uniós átlagtól.

Jelen országjelentés fő megállapításai és a kapcsolódó szakpolitikai kihívások a következők:

A termelékenység növekedése továbbra is mérsékelt. A termelékenység növekedése egy évtizede elmarad Magyarország regionális versenytársaitól. Továbbra is jelentős különbségek vannak a nagyobb, tőkeigényesebb külföldi cégek, valamint a kisebb, munkaigényesebb hazai vállalkozások között. Csak kevés vállalkozás innovál, ami a vállalkozói kultúra és a termékpiacon verseny gyengeségét tükrözi. Az állami kutatás-fejlesztési kiadások alacsony szintje kedvezőtlenül hat a kutatási és innovációs rendszerre. A vezetők és munkavállalók készség szintje nem elég magas ahhoz, hogy biztosítsa a hatékony üzleti gyakorlatok, például a digitalizáció terjedését.

A termékpiacon verseny korlátai akadályozzák a hatékony vállalkozások kiválasztását. A szabályozási akadályok és az állami beavatkozás – ideértve az új monopóliumokat, a versenyhatósági ellenőrzés alóli eseti mentességeket, a nem hatékony fizetésektől mentes eljárásokat, a célzott intézkedéseket és az ágazati különadókat – akadályozzák a produktív vállalkozások indulását és növekedését. Emellett – különösen a kiskereskedelmi és egyéb szolgáltatások terén – védelmet nyújtanak olyan nem hatékony vállalkozások számára, amelyek egyébként nem bírnák a piaci versenyt. A bonyolult adórendszer növeli a megfelelési költségeket, különösen a kisebb cégek esetében. Úgy tűnik, hogy a multinacionális vállalatok agresszív adótervezést alkalmazva kihasználják a kamatok, jogdíjak és osztalékok forrásadó-mentességét, Magyarország azonban lépéseket tesz az ilyen jellegű gyakorlatok visszaszorítására, különösen az európai és a nemzetközileg elfogadott kezdeményezések végrehajtása révén.

A jobb intézményi kapacitás hozzájárulna a gyorsabb gazdasági konvergenciához. A politikai döntéshozatal átláthatósága korlátozott, mivel hiányzik a munkáltatói szervezetek és szakszervezetek, valamint más érdekelt felek megfelelő bevonása. Ugyanez vonatkozik a hatásvizsgálatokra is. A szabályozás gyors és kiszámíthatatlan változásai elriaszthatják a magas hozzáadott értékű beruházásokat. Az elmúlt években javult a közbeszerzési keretrendszer, de még mindig nem mozdítja elő a versenyt és a termelékenységet. A rendelkezésre álló mutatók jelentős korrupciós kockázatokat jeleznek. Hiányzik a határozott fellépés a magas szintű korrupció üldözése terén. A gyenge elszámoltathatóság és a nyilvános információkhoz való hozzáférés akadályai gátolják a korrupcióellenes keret javítását. Az igazságszolgáltatási rendszer hatékonysága egyre inkább aggodalomra ad okot, különösen a bírói függetlenséggel kapcsolatban. A korrupciós kockázatok és a favoritizmus torzítják a források elosztását, mivel így azokat nem a legtermelékenyebb vállalkozások kapják.

Az oktatási és az egészségügyi rendszer egyaránt alulteljesít. Az alapkészségekkel kapcsolatos oktatási eredmények és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya jóval az uniós átlag alatt van. A hátrányos helyzetű gyermekeknek kevés esélyük van arra, hogy elsajátítsák a megfelelő alapkészségeket, és hozzáférjenek a magasabb szintű tudást eredményező oktatáshoz. Az egészségügyi eredmények rosszabbak, mint a legtöbb más uniós tagállamban; ez részben az egészségtelen életmódot, részben az egészségügyi ellátás korlátozott hatékonyságát tükrözi. Jelentős társadalmi-gazdasági különbségek vannak a minőségi ellátáshoz való hozzáférés terén. Az egészségügyre fordított állami kiadások az uniós átlag alatt vannak, és a magas keresetűek a minőségi szolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása érdekében saját pénztárcájukra támaszkodnak. A rendszer továbbra is erősen kórházközpontú, az alapellátás és a krónikus betegségek megelőzése terén gyenge pontokat mutat. A hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák kimaradása a minőségi oktatásból a humántőke-felhalmozás elszalasztott lehetősége.

A foglalkoztatási politikáknak befogadóbb munkaerőpiacot kell létrehozniuk. A nemek és a

készségcsoportok közötti foglalkoztatási és bérkülönbségek az EU többi részével összehasonlítva továbbra is jelentősek. Az egyedülálló, alacsony jövedelmű keresők adóterhe továbbra is magas, annak ellenére, hogy a közelmúltban csökkentették a munkáltatói járulékokat. A kiszolgáltatott csoportok – köztük a romák és a fogyatékkal élők – munkaerőpiaci eredményei gyengék. A közmunkaprogram mérete jelentősen csökkent, de még mindig túl nagy, és a program nem kellő hatékonysággal tereli a résztvevőket az elsődleges munkaerőpiac felé. A munkanélküliek és inaktívak álláskeresését és képzését segítő egyéb szakpolitikák nem eléggé célzottak. A közelmúltban hozott intézkedések célja a nyugdíjba vonult munkavállalók ismételt bevonása a munkaerőpiacra, és a túlórázás növelése.

A szegénység a gazdasági növekedésnek köszönhetően csökkent. A szegénység és a társadalmi kirekesztés kockázatának kitett emberek aránya csökken, bár 2017-ben még mindig az uniós átlag felett volt, és eközben romlott a szociális támogatások és a munkanélküli ellátások megfelelése. A hangsúly a szociális ellátásokról egyértelműen a munkához kötött családtámogatásokra és természetbeni juttatásokra tevődött át, amelyek nem kellőképpen célozzák a szegényeket. A lakásvásárlási támogatások bővültek, de a szociális lakhatás terén nem történt javulás.

Továbbra is jelentősek a regionális különbségek. A viszonylag fejlett fővárossal szemben a regionális központok gyengén fejlettek, a kistéleplések jelentős része pedig elmaradott infrastruktúrával és elnéptelenedéssel küzd. A szegénység és a társadalmi kirekesztés területi koncentrációja szintén jelentős. A közelmúltban több szakpolitikai kezdeményezés irányult a nagyobb városok fejlesztésére és a falvakban élő lakosság életminőségének javítására, azonban a területfejlesztéssel kapcsolatban holisztikusabb megközelítésre van szükség.

A természeti erőforrásokkal való gazdálkodás hiányosságai hátráltatják a fenntartható növekedést. Az energiahatékonyság továbbra is alacsony, különösen a lakóépületek tekintetében. A megújuló energiaforrások használata bővül, de van még tér a további növekedésre. A légszennyezés és a vízminőség továbbra is kihívást jelent, és a

hulladékok újrafeldolgozása sem kellőképpen fejlett. Magyarország ki van téve az éghajlatváltozással kapcsolatos kockázatoknak, különösen az aszályoknak és áradásoknak. Ezek a problémák további beruházásokat és az intézményrendszer fejlesztését igénylik.

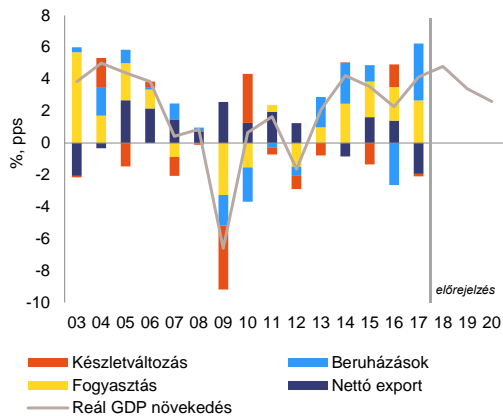
1. GAZDASÁGI HELYZET ÉS KILÁTÁSOK

GDP-növekedés

A magyar gazdaság egy erős ciklikus fellendülés csúcspontja közelében van. A belföldi fogyasztás és a beruházások a pénzügyi válságot és a makrogazdasági stabilizációt követően jelenleg hozzák be a korábbi évek lemaradását. A fellendülést támogató politikák mára a gazdaság túlhevülését súlyosbítják, miközben a szabad kapacitások kimerültek, ugyanakkor a termelékenység növekedése mérsékelt maradt.

2018-ban tovább gyorsult a gazdasági növekedés, amelyet a prociklikus költségvetési és monetáris ösztönzők is támogattak. A költségvetési expanzió az állami beruházások, az uniós források előlegei és a közigazgatási béremelések formájában nyilvánult meg. A monetáris ösztönzőket a negatív reálkamatlábak és a forint leértékelődése biztosították. A munkaerőpiac, a lakáspiac és a hitelezés önerősítő dinamikája is hozzájárult a gazdasági fellendüléshez. Ugyanakkor a gyengébb külső kereslet visszafogta az export növekedését.

1.1. ábra: A reál-GDP növekedéséhez való hozzájárulás

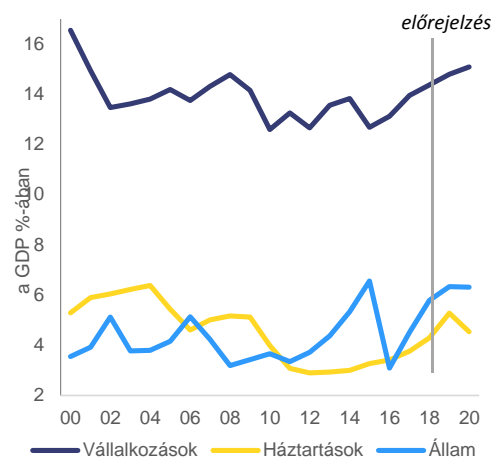

Forrás: Európai Bizottság, 2019. téli gazdasági előrejelzés

A növekedés fő mozgatórugója továbbra is a belföldi kereslet marad. A bérek erőteljes növekedése, az elővigyázatossági megtakarítások szempontjának gyengülése és a hozzáférhető finanszírozás élénkíti a fogyasztást és a lakásberuházásokat. A vállalati beruházásokat a kapacitások szűkülése, a munkaerőköltségek növekedése és az egyszerűbb finanszírozási feltételek ösztönzik. A GDP-arányos állami beruházások várhatóan magas szinten

stabilizálódnak (lásd az 1.2. ábrát). A 2014–2020 közötti ciklus során évente a GDP 4 %-át kitevő uniós források nagyobb mértékű felhasználása jelentős mértékben hozzájárul a beruházások növekedéséhez.

1.2. ábra: Beruházási ráta szektoronként (a GDP %-ában)

Forrás: Eurostat, Európai Bizottság 2018. őszi gazdasági előrejelzés

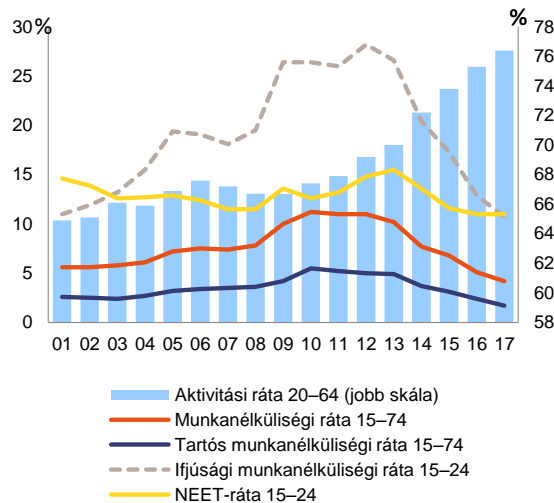
Az új exportkapacitások csillapítják a nemzetközi lassulás hatásait, de kiszolgáltatottabbá teszik Magyarországot a nemzetközi kereskedelem zavarainak. A világgazdaság fékező ereje lassítja az exportnövekedést. Az exportpiaci részesedés továbbra is nő, köszönhetően a jelentős kapacitásnövekedésnek. Az új exportkapacitások azonban olyan ciklusérzékeny ágazatokra koncentrálnak, mint a vegyipar, az autógyártás és a közlekedés. Ezért bevezetésük időzítése és a piaci részesedés várható bővülése a nemzetközi üzleti ciklus állapotától is függhet. A gépjárműipar 2017-ben már a bruttó hozzáadott érték 4,9 %-át tette ki, a bemeneti kapcsolatokat is figyelembe véve pedig több mint 7 %-át. A gépjárműipar és beszállítói egyre fontosabb szerepe kockázatot jelent a magyar gazdaság számára, mivel ezeket az ágazatokat különösen érzékenyen érintik a globális kereskedelmi viták, valamint a technológiai és szabályozási változások.

Munkaerőpiac

Az általánosan kedvező gazdasági helyzettel párhuzamosan tovább javult a magyarországi

munkaerőpiac teljesítménye. A 20 és 64 év közöttiek aktivitási rátája 2017-ben elérte a rekordnak számító 76 %-ot, miután 2009 óta folyamatosan növekvő pályán volt (lásd az 1.3. ábrát). A bővülés, amelyet a nyugdíjkorhatár fokozatos emelése és a nyugdíjba vonulás utáni foglalkoztatást élénkítő adózási ösztönzők is támogatnak, a közeljövőben is folytatódhat (lásd a 3.2. és 3.3. szakaszt). A munkanélküliség, ideértve a tartós és az ifjúsági munkanélküliséget is, a válság előtti szint alá csökkent, és az előrejelzések szerint tovább mérséklődik.

1.3. ábra: Főbb munkaerőpiaci mutatók: aktivitási ráta, munkanélküliség, tartós munkanélküliség, ifjúsági munkanélküliség, NEET (%)

(1) NEET-ráta: Nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő (a népesség %-ában), teljes, 15-24 éves népesség

Forrás: Eurostat

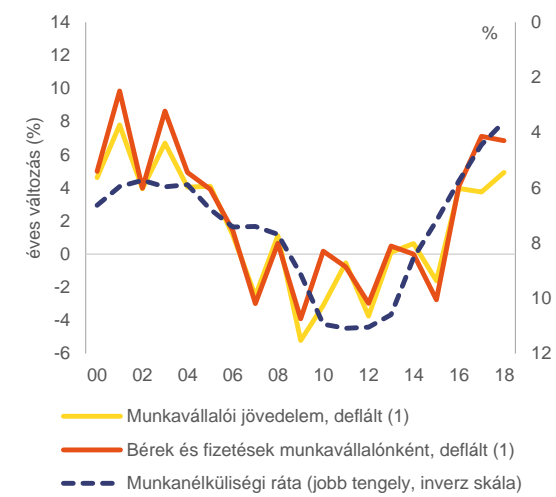
Egyre feszesebb a munkaerőpiac. A betöltetlen álláshelyek száma 2018 harmadik negyedévében meghaladta a 87 000-et, ami körülbelül 20 %-kal több, mint 2017-ben. Ezzel párhuzamosan csökkennek a munkaerő-tartalékok, beleértve a részmunkaidőben foglalkoztatottakat, a munkanélkülieket, a közmunkaprogram résztvevőit és az inaktív népesség bizonyos szegmenseit. 2018 negyedik negyedévében a feldolgozóipari cégek 89 %-a számolt be munkaerőhiányról, szemben a 21 %-os uniós átlaggal. Nő a strukturális munkaerőhiány és mélyülnek a munkaerő-kereslet és -kínálat regionális eltérései (lásd a 3.3. szakaszt).

A feszes munkaerőpiac és kormányzati

intézkedések a reálbérek növekedését idézik elő.

Többéves mérséklődés után 2017 óta rohamosan gyorsult a bérnövekedés. Mindazonáltal az átlagos óránkénti bérek euróban kifejezve az uniós átlagnak mindössze egyharmadát tették ki 2017-ben, és még az árszínvonalbeli különbségek miatti kiigazítás után is 60 %-kal elmaradtak attól. A kormány az elvándorlás lassítása érdekében a minimálbér emelésével ösztönzi a bérkonvergenciát. 2016 és 2020 között a minimálbér összességében 45 %-kal, a szakképzett munkavállalók esetében 63 %-kal nő. Az előrejelzések szerint a reálbérek növekedése gyors marad, tekintettel a munkaerőpiac feszességére és a minimálbér folytatódó emelkedésére (lásd az 1.4. ábrát).

1.4. ábra: Munkaerőköltségek és munkanélküliségi ráta

(1) HICP-inflációval deflálv

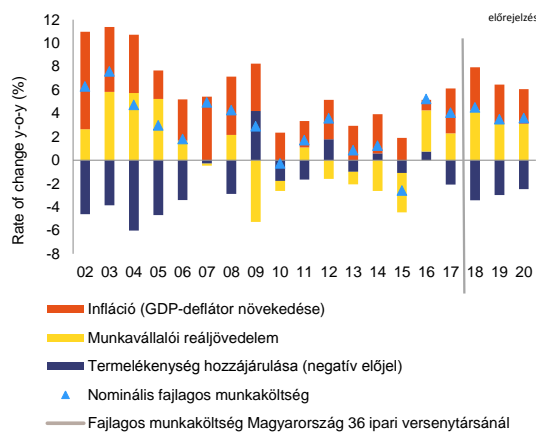
Forrás: Eurostat

A munkaköltségek növekedése továbbra is meghaladja a termelékenység növekedését.

Bár a bérek gyors növekedésének a munkaköltségekre gyakorolt hatását enyhíti a munkaadók által fizetett szociális hozzájárulási adó csökkentése (lásd a 3.1. szakaszt), a munkavállalói reáljövedelmek emelkedése még mindig meghaladja a munkaerő termelékenységének növekedését. A fajlagos munkaköltségek historikusan és a kereskedelmi partnerek viszonylatában egyaránt gyorsan növekednek (lásd az 1.5. ábrát). Az értékesítési volumenek fellendülése és a társasági nyereségadó 2017. évi csökkentése az elmúlt években ellensúlyozta a haszonkulcsok csökkenését. E támogató tényezők hatásának csökkenésével a

munkaerőköltségek nyomást gyakorolhatnak a fogyasztói árakra és a külső versenyképességre.

1.5. ábra: A fajlagos munkaköltség növekedése

Forrás: AMECO

Szociális mutatók

A növekedés előnyei nem oszlottak meg egyenlően. Az egy főre jutó GDP növekedése 2010 és 2018 között átlagosan 2,4 % volt, ami valamivel magasabb, mint az egy főre jutó háztartási jövedelem növekedési rátája. Ugyanakkor a legmagasabb és a legalacsonyabb jövedelmi kvintilisbe tartozók jövedelme közötti eltérés 2010 és 2017 között 3,4-szeresről 4,3-szeresre nőtt. Ez az egyenlőtlenségek jelentős növekedésére utal, annak ellenére, hogy ez az arány alacsonyabb, mint az 5,1-szeres uniós átlag. Az esélyegyenlőség terén további kihívások állnak fenn. A 2015. évi nemzetközi tanulói teljesítménymérés (PISA) eredményeit tekintve a magyar diákok természettudományos eredményeinek szóródása, amely a társadalmi-gazdasági háttérük különbségeinek tulajdonítható, az EU-ban a legnagyobbak között volt (lásd a 3.3. szakaszt).

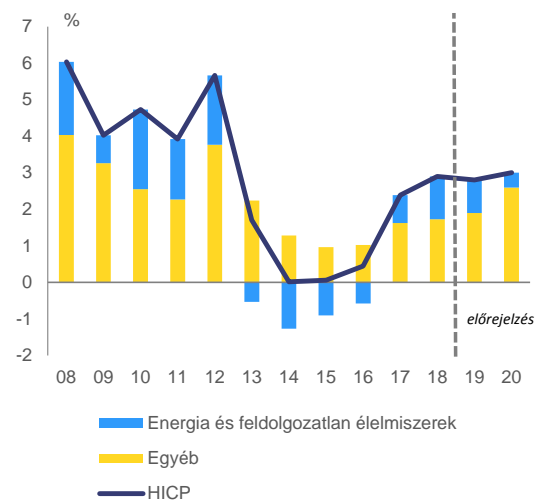
Infláció és monetáris politika

A termelési költségek emelkedése és az erőteljes kereslet fűti az inflációt. A növekvő üzemanyag- és élelmiszerárak miatt a fogyasztóiár-infláció 2018-ban a központi bank 3 % $\pm$ 1 százalékpontos célsávjának középpértéke közelébe emelkedett. Az infláció az említett volatilis elemeket figyelmen kívül hagyva is növekszik, különösen a munkaerő-igényes szolgáltatási kategóriákban. Egyéb

mutatók is az árnyomás erősödésére mutatnak. A GDP-deflátor 2018 harmadik negyedévében 5 %-kal nőtt, míg az építőipari árak éves növekedési rátája 2018 őszén 10 % fölé gyorsult.

Az előrejelzés szerint az infláció a központi banki cél közelében marad. Bár az energiaár- és élelmiszerár-növekedés hatása 2019-ben várhatóan enyhül, egyes adminisztratív intézkedések (leginkább a cigaretta jövedéki adójának emelése) növelik az inflációt. Ezen túlmenően az erőteljes kereslet, a 2018-as forintleértékelődés és a munkaköltségek tartós növekedése ugyancsak éreztethetik hatásukat a fogyasztói árakban (lásd az 1.6. grafikont).

1.6. ábra: Az inflációhoz való hozzájárulás

Forrás: Eurostat

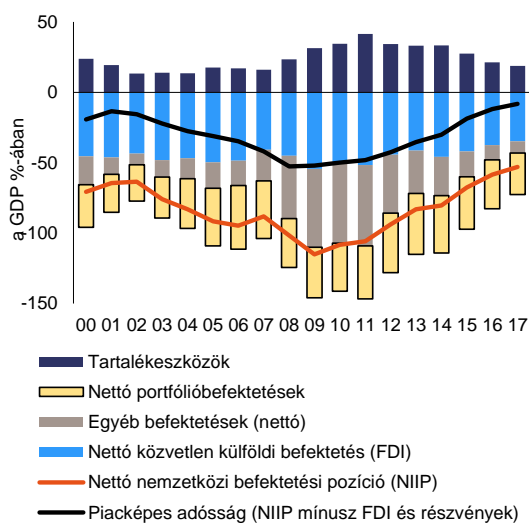
A monetáris politika 2018-ban laza maradt, és a stimulus visszavonása várhatóan fokozatos lesz. A központi bank likviditási műveletei révén rendkívül alacsony szinten tartotta a bankközi kamatlábakat. Bár a nominális kamatlábak az év során némileg emelkedtek, a növekvő infláció miatt a reálkamatláb negatív maradt. A jegybank által hozott egyéb monetáris politikai intézkedések vegyes jelzéseket küldtek. Míg a központi bank felhagyott a hosszú távú kamatok befolyásolását célzó eszközökkel, megújította a kkv-k számára kidolgozott Növekedési Hitelprogramot, amely az elkövetkező években olcsó fix kamatozású finanszírozást biztosít a kisebb vállalkozásoknak (lásd a 3.2. szakaszt). A globális és a magyarországi kamatszint közötti eltérés növekedésére vonatkozó várakozások 2018-ban

hozzájárultak a forint leértékelődéséhez.

Külső pozíció

A folyó fizetési mérleg többlete olvadozik, de a nettó finanszírozási képesség az uniós források beáramlásának köszönhetően továbbra is pozitív. A kereskedelmi mérleg a növekvő importkereslet és a gyengülő export miatt romlik. A jövedelemmérleg várhatóan szintén enyhén romlani fog, főként a Magyarországon működő külföldi tulajdonban lévő vállalatok jövedelmezősége és a munkajövedelem-mérleg romlása miatt, mely utóbbit az okozza, hogy a fellendülő gazdaság egyre több munkavállalót vonz be a szomszédos országokból. 2019–2020-ban a folyó fizetési mérleg várhatóan csaknem egyensúlyban lesz, ami még mindig magasabb, mint a gazdasági fundamentumok által indokolt középtávú pozíció (Európai Bizottság, 2018a). Ágazati szempontból az alacsonyabb folyó fizetési mérleg mögött a magánberuházások növekedése húzódik meg, amit csak részben ellensúlyoz az alacsonyabb nettó állami hitelfelvétel. Mivel az uniós források fokozottabb felhasználása a jövőben is támogatja a tőkemérleget, a külső finanszírozási pozíció továbbra is pozitív marad.

1.7. ábra: **Nettó nemzetközi befektetési pozíció**

Forrás: Eurostat

A nettó nemzetközi befektetési pozíció tovább javult a külső finanszírozási többlet miatt. 2018 harmadik negyedévében a központi bankot is magában foglaló államháztartás nettó pozíciója elérte a GDP -8,4 %-át, míg a magánszektoré –

39,1 % volt. A gazdaság összesített pozíciója még mindig meghaladja a prudenciális referenciaértékeket, bár a korábinál kevésbé. Emellett a nemteljesítési kockázatot hordozó eszközök, azaz a kevésbé stabil finanszírozási formák nettó pozíciója 2017 végén már majdnem egyensúlyban volt (lásd az 1.7. ábrát). A bruttó külső adósság 2018 közepére a GDP közel 86 %-ára csökkent, azaz majdnem megfeleződött a 2010. évi 156 %-os csúcs óta. A magán- és az állami hitelállomány-leépítés és az erős nominális GDP-növekedés mellett a hazai megtakarítóknak az államadósság kezelésébe való fokozottabb bevonása ugyancsak szerepet játszott a külső adósság csökkentésében (lásd még a 3.1. szakaszt). A nem rezidensek belföldi befektetésállománya 2017-ben tovább apadt, a GDP 35 %-ára.

Államháztartás

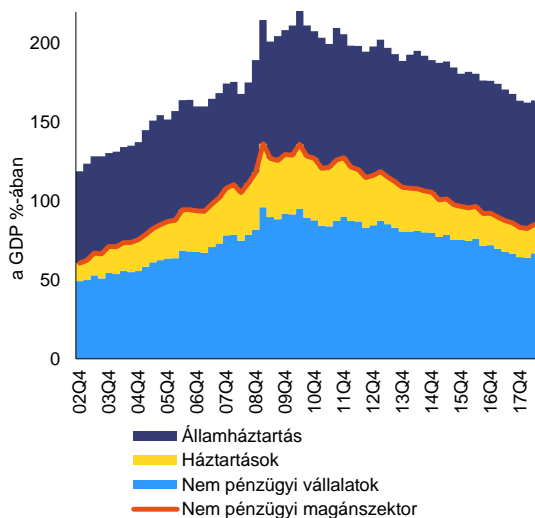
Az elmúlt években a költségvetési politika prociklikussá vált. Magyarország az egyik leggyorsabb, a becsült potenciált meghaladó GDP-növekedést mutatta 2017-ben és 2018-ban. Ahelyett, hogy költségvetési tartalékokat képeztek volna kedvezőtlen időszakokra, a költségvetési hiány a 2016. évi 1,6 %-ról 2018-ban 2 %-körülire nőtt, és ezzel a legmagasabbak között volt az EU-ban. Miközben a fő adóalapok a GDP-nél gyorsabban növekedtek, az államháztartási kiadások még erősebben nőttek, főként a bővülő állami beruházások miatt. A ciklikus bevételek egy részét a munkaadók által fizetendő szociális hozzájárulási adó csökkentésének finanszírozására használták fel. Emellett az állami beruházások gyorsan emelkedtek, és az előrejelzések szerint 2019–2020-ban meghaladják a GDP 6 %-át. A strukturális hiány a becslések szerint a 2016. évi 1,75 %-ról 2018-ban 3,75 %-ra emelkedett. A Tanács Magyarországnak címzett, jelentős eltérés korrekcióját célzó eljárását indított 2018-ban. A strukturális hiány várhatóan 0,5 %-kal javul 2019-ben, bár a Tanács által ajánlottól kisebb mértékben. Az államadósság egy közepes jövedelmű országhoz képest magas, a GDP 70 %-a feletti.

Pénzügyi szektor és lakáspiac

A finanszírozási feltételek enyhülésével a hitelezési ciklus egyre nagyobb lendületet kap. Az erőteljes gazdasági növekedés közepette nőtt a hitelkereslet. A bankok csökkentették a

kamatfelárat, és enyhítették a nem árjellegű hitelfeltételeket. A vállalatoknak és a háztartásoknak nyújtott új hitelezés ütemesen gyorsul, és meghaladja a meglévő hitelek visszafizetésének ütemét. Az évekig tartó hitelállomány-leépítést követően azonban az eladósodottság szintje alacsony, különösen a háztartási szektorban (lásd az 1.8. ábrát). A jelzáloghitel-állomány 2017-ben a GDP 7,8 %-át kitevő szintre süllyedt, ami a legalacsonyabb az EU-ban. A központi bank makroprudenciális eszközei eddig körültekintő lakossági hitelezési gyakorlatokat biztosítottak. Az elmúlt évek szakpolitikai kezdeményezései is eredményesek voltak azáltal, hogy növelték a hosszú fix kamatozási időszakokkal rendelkező új jelzáloghitelek arányát, korlátozva ezáltal a rövid távú kamatkockázatot (lásd még a 3.2. szakaszt).

1.8. ábra: Pénzügyi kötelezettségek szektoronként (nem konszolidált hitelek és hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, a GDP %-ában)

Forrás: Eurostat

A lakásárak emelkedése 2018-ban felgyorsult, ami néhány piaci szegmensben túlértékelttséghez vezethetett. A reál lakásárak 2018 harmadik negyedévében éves szinten 6,9 %-kal nőttek, szemben a 2017. évi 3,6 %-os éves átlagos növekedéssel. A központi bank által kibocsátott alternatív lakásárindex 2018 harmadik negyedévében még magasabb, 11,7 %-os áremelkedést jelez reálértéken. A tartós jövedelemnövekedés és a magas fogyasztói bizalom a felhalmozott kereslet realizálódását vonja maga után a lakáspiacon. Ezen túlmenően az

alacsony kamatlábak is növelik az ingatlan befektetési eszközként jelentett vonzerejét. Tíz ingatlanvásárló közül négy esetében a befektetési motiváció a vásárlás fő oka (MNB, 2018a). Ennek fényében a lakástulajdon korábbi alulértékelttsége 2016 után megszűnt a standard értékelési mérőszámok, például az ár/jövedelem és az ár/bérleti díj alapján. A budapesti lakás piac a központi bank szerint már túlértékelt (lásd a 3.2.1. háttérmagyarázatot).

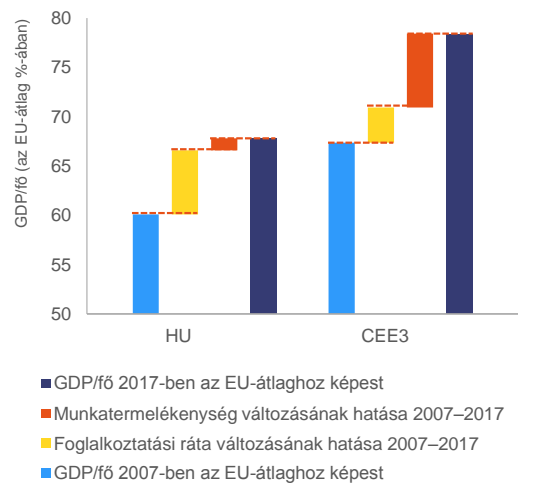
Az ingatlanpiaci ciklust az új lakásokra kivetett áfa átmeneti csökkentése intenzívebbé tette. Az építőipari tevékenységnek lökést adott ezen adó 27 %-ról 5 %-ra csökkentése. Az átadott lakások száma 2018 első három negyedévében 28 %-kal nőtt 2017 azonos időszakához képest. Az adókedvezmény eredetileg 2020-ban járt volna le, de 2023-ig meghosszabbították azon projektekre, amelyek 2018. novemberig már megkapták az építési engedélyt. A kiterjesztésről azt követően döntöttek, hogy felmérésekből kiderült, az építési projektek többsége késik a kapacitások szűkössége miatt. A kapacitáskorlátokat azonban tovább súlyosbítja az állami beruházások egyidejű, gyors növekedése. Ugyanakkor a jövőbeli adókulccsal kapcsolatos bizonytalanság miatt 2018 első három negyedévében 6 %-kal csökkent az új építési engedélyek száma, ami a 2020 utáni időszakra gyengébb lakásberuházási tevékenységet vetít előre.

Termelékenység és potenciális növekedés

Az elmúlt évtizedben a szerény termelékenységnövekedés miatt lassú volt a jövedelmek felzárkózása. Az egy főre jutó magyar GDP 2017-ben az uniós átlag 67,8 %-át tette ki, mindössze 7,7 százalékponttal volt magasabb, mint egy évtizeddel korábban. A válság óta a növekvő foglalkoztatási ráta kulcsfontosságú szerepet játszott az egy főre jutó jövedelem konvergenciájában, miközben a termelékenység javulása elmaradt a regionális versenytársakétól (lásd az 1.9. ábrát).

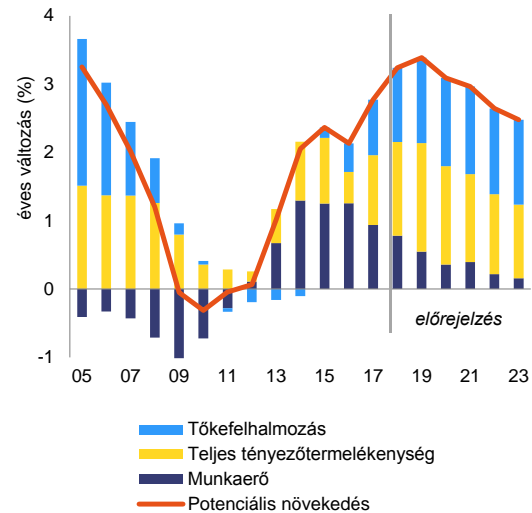
1.9. ábra: Az egy főre jutó GDP konvergenciája 2007–2017 (PPS, EU=100)

(1) CEE3: Cseh Köztársaság, Lengyelország és Szlovákia.
Forrás: Eurostat

A gazdasági ciklus jelenlegi szakaszában a beruházások magas szintje elősegíti a termelékenység növekedését. A következő néhány évben a munkatermelékenység a pénzügyi válság óta a leggyorsabb ütemben fog növekedni, bár még mindig kissé lassabban, mint a válság előtti időszakban (lásd az 1.10. ábrát). A beruházások révén történő technológiai korszerűsítés a teljes tényezőtermelékenység becsült növekedését is növelheti. A hosszú hitelállomány-leépítési időszak után a hitelezés élénkülése elő fogja segíteni a nagy növekedési potenciállal rendelkező vállalatok fejlődését (Duval et al., 2017). A tartósan könnyű vállalati finanszírozási feltételek azonban kockázatokat is teremtenek, mivel a hitelek aránytalan mértékben áramlanak a több biztosítékkal rendelkező, de nem szükségképpen termelékenyebb vállalkozásokhoz, és így a tőke nem megfelelő allokációját eredményezik (Cecchetti-Kharroubi, 2015; Gopinath et al., 2017; lásd még a 3.2. szakaszt).

1.10. ábra: A potenciális növekedéshez való hozzájárulás

Forrás: Európai Bizottság 2018. őszi gazdasági előrejelzés

A mikroökonómiai tényezők továbbra is korlátozzák a termelékenység növekedését és a hosszú távú konvergenciát. Az alacsony innovációs tevékenység és a nem megfelelő vállalatirányítási gyakorlatok visszafogják a termelékenység növekedését az egyes vállalkozásokon belül. A szabályozási környezet lassítja a források termelékeny vállalatok felé történő átcsoportosítását (lásd a 3.4. szakaszt). Ezeket a strukturális tényezőket tükrözi a teljes becsült tényezőtermelékenység mérsékelt növekedése és a hosszú távon viszonylag lassú gazdasági konvergencia (lásd az 1.10. ábrát).

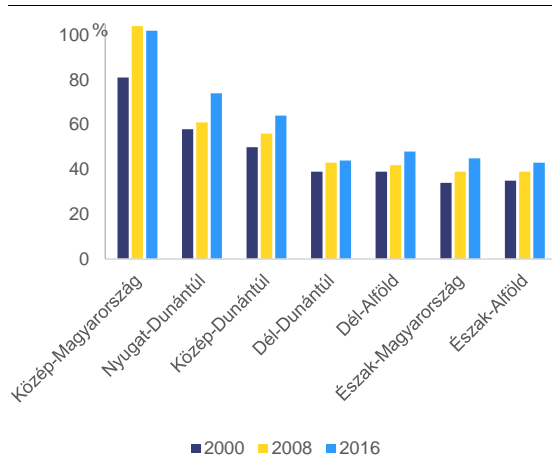
A népesség elöregedése miatt a termelékenység várhatóan még fontosabb szerepet fog játszani a hosszú távú növekedésben. A munkaerőpiaci részvétel ösztönzésére irányuló új intézkedések nélkül a munkaerő-állomány a demográfiai tendenciák következtében a következő évtizedben csökkenni kezd (lásd a 3.2. szakaszt).

Regionális egyenlőtlenségek

A regionális egyenlőtlenségek továbbra is jelentősek, bár némi konvergencia tapasztalható. A főváros kiugróan fontos szerepet játszik a gazdaságban, a népesség 18 %-a és a GDP 36 %-a ide összpontosul. Az egy főre jutó jövedelem Budapesten 36 %-kal meg is haladja az uniós átlagot. A fővárost a sokkal kevésbé fejlett Pest megye veszi körül, amelynek jövedelmi szintje az uniós átlag 54 %-án állt meg, és amely

egy prosperáló ingázási övezetre és egy gondokkal küszködő hátszágra osztható. A fennmaradó régiók közül a Nyugat-Dunántúl és a Közép-Dunántúl viszonylag fejlettebb. Az elmúlt évtizedben e régiók által tapasztalt gyorsabb jövedelemkonvergencia a feldolgozóiparba történő jelentős közvetlen külföldi befektetések eredménye volt. A fennmaradó négy régió az EU egészében a legkevésbé fejlett régiók közé tartozik, és esetükben az elmúlt évtizedben gyakorlatilag egyáltalán nem volt konvergencia (lásd az 1.11. ábrát). Munkaerő-állományuk több mint 10 %-át még mindig a mezőgazdaságban foglalkoztatják, ipari termelékenységük pedig jelentősen elmarad az országos átlagtól. E régiókban viszonylag gyenge a humántőke-ellátottság és elmaradott a közlekedési infrastruktúra. Fennmaradtak a jövedelmi különbségek a városi és a vidéki területek között is. Az egy főre jutó jövedelem jelentősen alacsonyabb a vidéki területeken, mint a városi területeken (az uniós átlag 45 %-a, illetve 141 %-a), és a köztük lévő különbség európai összehasonlításban is magas (Európai Bizottság, 2017a).

1.11. ábra: **A vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó regionális GDP (az uniós átlag %-ában)**

Forrás: Eurostat

1.1. táblázat: Fő gazdasági és pénzügyi mutatók – Magyarország

	2004-07	2008-12	2013-15	2016	2017	előrejelzés		
						2018	2019	2020
Reál-GDP (év/év)	3,4	-1,1	3,3	2,3	4,1	4,3	3,4	2,6
Potenciális növekedés (év/év)	2,9	0,2	1,8	2,1	2,8	3,2	3,4	3,1
Magánfogyasztás (év/év)	2,0	-2,4	3,2	8,1	4,8	.	.	.
Közfogyasztás (év/év)	-0,1	0,6	3,5	0,7	1,3	.	.	.
Bruttó állóeszköz felhalmozás (év/év)	4,0	-4,3	13,2	-7,6	18,2	.	.	.
Áru- és szolgáltatásexport (év/év)	16,6	2,0	9,9	12,6	4,7	.	.	.
Áru- és szolgáltatásimport (év/év)	13,6	0,1	10,8	9,9	7,7	.	.	.
Hozzájárulás a GDP-növekedéshez:								
Belső kereslet (év/év)	2,0	-2,1	3,7	-0,5	6,2	.	.	.
Készletek (év/év)	-0,1	-0,5	-0,7	1,4	-0,2	.	.	.
Nettó export (év/év)	1,5	1,6	0,3	1,4	-1,9	.	.	.
Hozzájárulás a potenciális GDP-növekedéshez:								
Teljes munkaerő (óra) (év/év)	-0,4	-0,5	1,1	1,3	0,9	0,8	0,5	0,4
Tőketelhalmozás (év/év)	1,4	0,6	0,8	0,5	1,0	1,4	1,6	1,4
Teljes tényezőtermelékenység (év/év)	1,9	0,1	0,0	0,4	0,8	1,1	1,3	1,3
Kibocsátási rés	2,5	-2,7	-1,2	0,4	1,7	2,8	2,9	2,4
Munkanélküliségi ráta	7,1	10,2	8,2	5,1	4,2	3,6	3,3	3,2
GDP-deflátor (év/év)	4,1	3,4	3,9	2,8	3,8	3,7	3,3	3,0
Hamonizált fogyasztói árindex (HICP, év/év)	5,5	4,9	0,6	0,4	2,4	2,9	3,3	3,0
Munkavállalói nomináljövedelem (év/év)	7,3	2,4	0,3	4,4	6,2	8,1	6,6	6,2
Munkatermelékenység (reál, foglalkoztatottak, év/év)	3,6	0,0	0,5	-0,7	2,1	.	.	.
Fajlagos munkaköltség (ULC, teljes gazdaság, év/év)	3,6	2,4	0,2	2,5	4,1	4,5	3,5	3,6
Reál fajlagos munkaköltség (év/év)	-0,5	-1,0	-3,5	-0,3	0,2	0,8	0,2	0,6
Reál effektív árfolyam (ULC, y-o-y)	2,7	-2,6	-4,4	-1,8	4,1	0,1	0,1	1,4
Reál effektív árfolyam (HICP, év/év)	3,1	-0,8	-3,6	-1,5	1,7	-0,4	-0,3	0,7
Háztartási megtakarítás (nettó megtakarítás a nettó rendelkezésre álló jövedelem)	6,9	5,5	7,1	8,1	7,3	.	.	.
Magánhitelek áramlása, konszolidált (GDP %)	13,3	0,8	-1,2	-3,0	0,9	.	.	.
A magánszektor adóssága, konszolidált (GDP %)	81,6	110,6	90,4	77,9	71,4	.	.	.
ebből háztartások, konszolidált (GDP %)	24,8	36,4	24,9	20,3	18,8	.	.	.
ebből nem pénzügyi vállalatok, konszolidált (GDP %)	56,8	74,2	65,4	57,5	52,6	.	.	.
Bruttó nemteljesítő adósság (az adósságinstrumentumok, hitelek és előlegek összességének %-a) (2)	.	9,8	13,1	8,1	5,6	.	.	.
Vállalatok, nettó hitelnyújtás (+) vagy nettó hitelfelvétel (-) (GDP %)	-2,8	2,1	3,6	3,3	2,9	3,5	3,4	2,6
Vállalatok, bruttó működési eredmény (GDP %)	22,4	23,0	25,0	24,6	25,1	24,9	25,2	24,8
Háztartások, nettó hitelnyújtás (+) vagy nettó hitelfelvétel (-) (GDP %)	2,2	3,0	5,4	4,5	3,6	2,3	1,1	1,7
Deflált lakásárindex (év/év)	.	-6,9	5,0	28,7	3,3	.	.	.
Lakáscélú beruházás (GDP %)	4,4	3,1	2,0	2,4	2,8	.	.	.
Folyó fizetési mérleg (GDP %), fizetések egyenlege	-7,4	-1,0	2,7	6,2	3,2	1,3	1,2	1,1
Kereskedelmi mérleg (GDP %), fizetések egyenlege	-1,2	4,5	7,2	10,0	7,5	.	.	.
Áru- és szolgáltatáskereskedelem (év/év)	-0,7	-0,5	0,7	1,1	0,0	-0,4	-0,7	0,0
Tökmérleg (GDP %)	0,5	1,9	4,0	0,0	1,0	.	.	.
Nettó nemzetközi befektetési pozíció (NIIP) (GDP %)	-89,4	-104,9	-77,0	-58,5	-52,9	.	.	.
NIIP a nemteljesítési kockázatot nem hordozó eszközök nélkül (GDP %) (1)	-33,8	-49,0	-28,0	-11,9	-8,1	.	.	.
IIP kötelezettségek a nemteljesítési kockázatot hordozó eszközök nélkül (GDP %) (1)	75,2	112,3	86,8	70,8	62,5	.	.	.
Exportteljesítmény kontra fejlett országok (%-os változás 5 év alatt)	47,1	13,7	-12,2	-3,2	6,3	.	.	.
Exportpiaci részesedés, áruk és szolgáltatások (év/év)	.	.	2,0	5,4	-0,5	.	.	.
Nettó közvetlen külföldi befektetés áramlás (GDP %)	-2,5	-1,6	-1,7	-2,3	-1,3	.	.	.
Államháztartási egyenleg (GDP %)	-7,2	-4,1	-2,4	-1,6	-2,2	-2,4	-1,9	-1,8
Strukturális költségvetési egyenleg (GDP %)	.	.	-1,8	-1,8	-3,4	-3,7	-3,2	-2,9
Az államháztartás bruttó adóssága (GDP %)	62,3	77,7	76,8	75,9	73,3	72,9	70,3	68,6
Az adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya (%) (3)	37,4	38,2	38,3	39,3	38,4	37,6	37,3	37,2
Átlagbért kereső egyedülálló munkavállaló adómértéke (%)	35,6	35,5	34,5	33,5	.	.	.	.
Az átlagbér 50%-át kereső egyedülálló munkavállaló adómértéke (%)	19,6	26,4	34,5	33,5	.	.	.	.

(1) NIIP a közvetlen befektetések és a portfóliórészesedések nélkül.

(2) Belföldi bankcsoportok és bankok, uniós és nem uniós külföldi irányítású leányvállalatok, továbbá uniós és nem uniós külföldi irányítású fióktelepek.

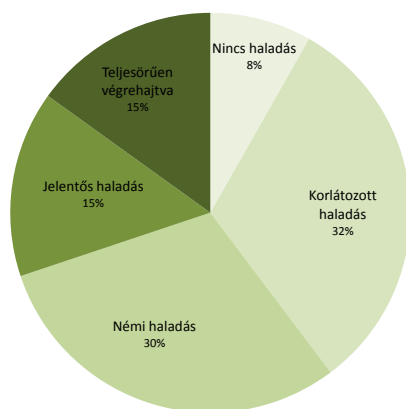
(3) Az adóbevételek GDP-hez viszonyított arányát jelző mutató tartalmazza az imputált társadalombiztosítási hozzájárulásokat, és így eltér az adózásról szóló szakaszban használt mutatótól.

Forrás: Eurostat és EKB, 2019. január 31-i zárónappal rendelkezésre álló adatok; Európai Bizottság, előre jelzett adatok (2019. téli előrejelzés a reál-GDP és a HICP esetében, egyéb esetben a 2018. őszi előrejelzés).

2. AZ ORSZÁGSPECIFIKUS AJÁNLÁSOK TERÉN TETT ELŐRELEPÉS

Az európai szemeszter 2011. évi bevezetése óta a Magyarországnak címzett összes országspecifikus ajánlás 60 %-ánál történt legalább „némi haladás”. Az ajánlások 40 %-ánál „korlátozott” volt a haladás vagy „nincs haladás” (lásd a 2.1. ábrát). Jelentős haladás történt a pénzügyi szektorban, például a bankok eszközminőségének javítása vagy a finanszírozási eszközökhöz való hozzáférés terén.

2.1. ábra: **A 2011–2018 közötti országspecifikus ajánlások átfogó többéves végrehajtásának állása**

(1) A fiskális politikával kapcsolatos országspecifikus ajánlások átfogó értékelése nem terjed ki a Stabilitási és Növekedési Paktumnak való megfelelésre. 2011–2012: eltérő országspecifikusajánlás-értékelési kategóriák.

Az országspecifikus ajánlások többéves értékelése az ajánlások első elfogadása és a 2018. évi országjelentés közötti időszak tekintetében vizsgálja a végrehajtást.

Forrás: Európai Bizottság

A kormányzat 2011 óta jelentős haladást ért el az államháztartás megerősítése terén. Olyan intézkedéseket – köztük strukturális reformokat – hajtott végre, amelyek a költségvetési hiányt a GDP 3 % alá csökkentették. Ennek eredményeként 2013-ban hatályát veszítette a túlzott hiány fennállásáról szóló határozat. 2016 óta azonban a strukturális hiány romlott, és 2018-ban a Tanács arra a következtetésre jutott, hogy jelentősen eltért a középtávú költségvetési céltől.

A munkaerőpiaci helyzet a kormányzat által végrehajtott intézkedések hozzájárulásával 2011 óta jelentősen javult. Az európai szemeszter elindítása óta számos ajánlás született a munkát

terhelő adók, az adózási fegyelem, az aktív munkaerőpiaci intézkedések, az oktatás és a szociális támogatás témájában. Az elmúlt nyolc évben a hatóságok több intézkedést hoztak a munka adóterhének csökkentésére. Az adóék csökkent, különösen a családok és egyes kiválasztott csoportok esetében. Az adóék azonban továbbra is magas, különösen az egyedülálló, alacsony jövedelmű munkavállalók esetében. Némi előrelépés történt az aktív munkaerőpiaci intézkedések terén. A hatóságok a hangsúlyt éveken át a közmunkaprogramra helyezték, annak korlátozott hatékonysága ellenére. A közelmúltban jelentősen csökkent a program résztvevőinek száma, ami a munkaerőpiaci körülmények javulását tükrözi.

Az adózás és a közbeszerzések digitalizálása javította az üzleti környezetet. Magyarország az európai szemeszter kezdete óta minden évben kapott ajánlást az üzleti környezet javítása céljából. Az ajánlások több területre vonatkoznak, többek között az alábbiakra: adminisztratív teher; a közbeszerzés; a jogalkotási folyamat; a verseny; a szabályozási környezet; valamint a korrupció. Az összetett adórendszer és a magas megfelelési költségek továbbra is kihívást jelentenek a vállalkozások számára, de a kormányzat a digitalizációra építve több ígéretes intézkedést fejlesztett ki. A hatóságok az átláthatóság javítása és a verseny fokozása érdekében a közbeszerzések terén e-közbeszerzési rendszert vezettek be.

A bankszektor eszközeinek minősége jelentősen javult, és erőre kapott a hitelezési tevékenység. 2013 és 2015 között Magyarország minden évben ajánlást kapott arra, hogy hozzon intézkedéseket a reálgazdaság hitelezésének helyreállítására, csökkentse a bankok terheit, és javítsa az eszközminőséget. Azóta a bankadó jelentősen csökkent, és számottevően visszaesett a bankok által tartott nemteljesítő hitelek szintje is.

A 2016. évi országjelentés és részletes felülvizsgálat úgy ítélte meg, hogy Magyarországon már nem tapasztalható makrogazdasági egyensúlyhiány. 2016 óta erőteljes gazdasági fellendülés tapasztalható. Az évtized eleje óta jelentősen csökkent a külső egyensúlyhiány, és csökkent az államadósság is. A

2.1. táblázat: A 2018. évi országspecifikus ajánlások végrehajtásának összefoglaló értékelése

<p>1. országspecifikus ajánlás: 2018-ban biztosítsa a Tanács 2018. június 18-i ajánlásának való megfelelést a középtávú költségvetési célhoz vezető korrekciós pályától való jelentős eltérés korrekciója céljából. 2019-ben biztosítsa, hogy a nettó elsődleges államháztartási kiadások nominális növekedési rátája ne haladja meg a 3,9 %-ot, ami a GDP 0,75 %-ának megfelelő éves strukturális kiigazításnak felel meg.</p> <p>2. országspecifikus ajánlás: Folytassa az adórendszer egyszerűsítését, különösen az ágazati különadók csökkentése révén. Javítsa a döntéshozatali folyamat minőségét és átláthatóságát hatékony szociális párbeszéd, az egyéb érdekelt felek bevonása, valamint rendszeres és megfelelő hatásvizsgálatok révén. Erősítse meg a korrupcióellenes kereteket és az ügyészségi munkát, valamint fokozza az átláthatóságot és a versenyt a közbeszerzés terén, többek között az elektronikus közbeszerzési rendszer továbbfejlesztése révén. Erősítse a versenyt, a szabályozás stabilitását és az átláthatóságot a szolgáltatási és különösen a kiskereskedelmi ágazatban.</p> <p>3. országspecifikus ajánlás: Az aktív munkaerőpiaci intézkedések minőségének javításával szabadítson fel további munkaerő-tartalékokat. Javítsa az oktatási eredményeket, és növelje a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák részvételét a minőségi és inkluzív többségi oktatásban. Javítsa a szociális ellátások és az álláskeresői járadékok megfelelőségét és a támogatottak körét.</p>	<p>Korlátozott haladás A Stabilitási és Növekedési Paktumnak való megfeleléshez kapcsolódó országspecifikus ajánlást a végleges adatok beérkezését követően, tavasszal értékeli a Bizottság.</p> <p>Korlátozott haladás</p> <ul style="list-style-type: none"> • Némi haladás történt az adórendszer egyszerűsítésében. • Nem történt haladás a döntéshozatali folyamat minőségének javításában. • Nem történt haladás a korrupcióellenes keretek és az ügyészségi munka megerősítésében. • Korlátozott haladás történt az átláthatóság és a verseny fokozása terén a közbeszerzésben. • Nem történt haladás a szolgáltatási ágazat szabályozási környezetének javításában. <p>Korlátozott haladás</p> <ul style="list-style-type: none"> • Némi haladás történt a munkaerő-tartalékok felszabadításában. • Korlátozott haladás történt az oktatási eredmények javításában és a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák inkluzív többségi oktatásban való részvételének növelésében. • Korlátozott haladás történt a szociális ellátások és az álláskeresői járadékok megfelelőségének és támogatotti körének javításában.
--	--

Forrás: Európai Bizottság

nettó nemzetközi befektetési pozíció mutatói gyorsan javultak. A közelmúltban azonban több jel is arra utal, hogy a gazdaság túlfűtötté válik, és ez indokoltá teszi a szoros nyomon követést.

Magyarország korlátozott haladást ért el a 2018. évi országspecifikus ajánlások végrehajtásában (lásd a 2.1. táblázatot). Némi haladás történt az adórendszer egyszerűsítésében és a munkaerő-tartalékok felszabadításában. A haladás korlátozott volt a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák, inkluzív többségi oktatásban való részvételének növelése terén, valamint a szociális ellátások és az álláskeresői járadékok megfelelőségének és a támogatottak körének javításában. Korlátozott haladásra került sor az átláthatóság és a verseny fokozása terén a közbeszerzésben. Nem történt haladás a

korrupcióellenes keret javítása és az ügyészségi munka erősítése, a szolgáltatások szabályozási környezetének javítása, illetve a döntéshozatali folyamat minőségének és átláthatóságának javítása terén, ideértve a szociális párbeszédet is.

2.1. háttérmagyarázat: **Az uniós alapok és programok hozzájárulnak a strukturális kihívások leküzdéséhez és a növekedés és versenyképesség fejlődésének előmozdításához Magyarországon**

Magyarország az uniós szolidaritás egyik fő kedvezményezettje. Az európai strukturális és beruházási alapok (esb-alapok) a jelenlegi többéves pénzügyi keretben 25 milliárd EUR-val támogatják Magyarországot a fejlesztési kihívásokkal való szembenézésben, ami évente átlagosan körülbelül a GDP 2,9 %-ának, vagy évente átlagosan az összes állami beruházás körülbelül 53,6 %-ának felel meg. 2018 végén a rendelkezésre álló keret 104 %-át lekötötték konkrét projektekre. Emellett 1,1 milliárd EUR-t különítettek el a stratégiai közlekedési hálózatokra irányuló projektekre egy célzott uniós finanszírozási eszköz, az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz révén. Mindezekon túl számos magyar kutatóintézet, innovatív vállalkozás és egyéni kutató részesült egyéb uniós finanszírozási forrásokból, például a Horizont 2020 keretében, amely 212 millió EUR-t biztosított számukra. A leginkább rászoruló személyeket támogató európai segítségnyújtási alap csaknem 93 millió EUR-t biztosít a legkiszolgáltatottabbak támogatására Magyarországon.

Az uniós finanszírozás elősegítette a korábbi országspecifikus ajánlásokban is azonosított szakpolitikai kihívások kezelését. Az Európai Szociális Alap támogatta a közoktatást (beleértve a korai iskolaelhagyás és a kirekesztés elleni küzdelmet), valamint a munkaerőpiaci kereslet és kínálat közötti eltérések csökkentését (a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatóságának javítása, a szakképzés és az egész életen át tartó tanulás révén). 2018. októberig több mint 88 000 felnőtt vett részt célzott képzéseken. Magyarország támogatást kapott az ifjúsági foglalkoztatási kezdeményezésből az ifjúsági munkanélküliség elleni küzdelemhez, amely eddig több mint 40 000 fiatal javát szolgálta. A koragyermekkori gondozási és társadalmi befogadási intézkedések – különösen a romák esetében – szintén fontos beruházási területnek számítanak. 2018 végéig az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) 9054 mezőgazdasági üzem versenyképességét javította. Az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) támogatta a vállalkozások és a kutatóintézetek közötti szorosabb együttműködést, a kutatási infrastruktúra javítását és a magánszektor K+F beruházásait. 2018 végéig az esb-alapok több mint 16 000 vállalkozás kapacitásépítését támogatták, és 700 vállalkozás számára nyújtottak segítséget új termékek piacra juttatásában. A főként az ERFA és a Kohéziós Alap által lehetővé tett beruházások 2018-ig 268 km közút és 321 km vasútvonal építéséhez vagy korszerűsítéséhez vezettek, és 700 000 fő számára javították a vízellátást.

A Bizottság emellett a strukturálisreform-támogató programon keresztül testre szabott technikai támogatást biztosít valamely tagállam kérésére. Ez az európai szemeszter folyamatában vagy más nemzeti reformfolyamatban azonosított kihívások kezelését célzó növekedésösztönző reformok végrehajtásában segíti a tagállamokat. Magyarországon például abban segíti a hatóságokat, hogy a magyar központi értéktárat összekössék más közép- és kelet-európai központi értéktárakkal, és ezáltal hozzájáruljanak a tőkepiacok integrációjához. Hamarosan megkezdődik az alapellátási szolgáltatások és az ambuláns sebészetek minőségének és költséghatékony hozzáférhetőségének javítását célzó kiegészítő támogatás biztosítása.

Az uniós finanszírozás hozzájárul a magánberuházások mozgósításához. Míg az uniós támogatások magánkedvezményezettjei a beruházás egy részét fizetik, és ezért további finanszírozást vesznek igénybe, a pénzügyi eszközök hasznos eszközök a magasabb tőkeáttétel eléréséhez. Az esb-alapok mintegy 2,3 milliárd EUR támogatást nyújtanak kölcsönök, mikrohitel, garanciák és saját tőke formájában, a K+F-be, az innovációba, az infokommunikációs technológiákba, az energiahatékonyságba és a szociális területekre irányuló beruházások támogatására. Magyarországon az Európai Stratégiai Beruházási Alap (ESBA) keretében nyújtott finanszírozás 548 millió EUR-t tesz ki, és várhatóan további 2,4 milliárd EUR összegű magán- és állami befektetést katalizál. Magyarország a 10. helyen áll a jóváhagyott műveletek volumenének GDP-hez viszonyított aránya tekintetében. Az infrastruktúra és innováció ablak keretében 5 magyarországi projektet hagytak jóvá ESBA-támogatást élvező Európai Beruházási Bank általi finanszírozással, melynek összértéke mintegy 420 millió EUR, és várhatóan 1 milliárd EUR összegben generál beruházásokat. A kis- és középvállalkozásokra vonatkozó ablak keretében az ESBA-támogatást élvező 128 millió EUR értékű EBA-finanszírozás 9, közvetítő bankokkal vagy alapokkal kötött megállapodás végrehajtását segíti. Az utóbbi 1,4 milliárd EUR értékű beruházást tett lehetővé, és várhatóan 12 000 vállalkozás számára biztosítja a finanszírozáshoz való jobb hozzáférés előnyeit.

Az uniós intézkedések erősítik a nemzeti, regionális és helyi hatóságokat, valamint a civil társadalmat. Az Unió 523 millió EUR-t folyósított a különböző szintű közigazgatási rendszerek korszerűsítésére. Ezen túlmenően az EMVA 103 helyi akciócsoporton keresztül 172 millió EUR-val látja el a magyarországi vidéki közösségeket azzal a céllal, hogy bevonják a helyi partnereket területük jövőbeli fejlesztésének irányításába.

<https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HU>

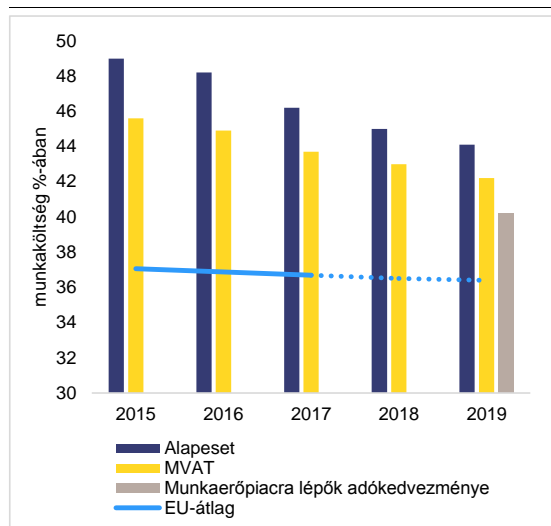
3. REFORMPRIORITÁSOK

3.1. ÁLLAMHÁZTARTÁS ÉS ADÓZÁS

3.1.1. ADÓZÁS

Magyarországon az adóbevételek GDP-hez viszonyított, viszonylag magas aránya csökkent. 2017-ben a GDP 38,3 %-a volt, ami 2016-hoz képest 1 százalékpontos visszaesést jelent, és 0,8 százalékponttal alatta marad az uniós átlagnak, de jóval meghaladja a régiós versenytársakét. Uniós összehasonlításban a munkát terhelő adókból származó bevételek aránya alacsony, és csökkenőben van, miközben a fogyasztási adók súlya magas, és tovább nő. A környezetvédelmi adókból származó bevételek 2017-ben a GDP 2,5 %-át tették ki, ami megközelíti az uniós átlagot. Magyarországon azonban nincs CO₂-kibocsátáson alapuló gépjárműadó, és az energiára kivetett hozzáadottérték-adó mértéke csökkent. A rendszeres ingatlanadókból és a tőkejövedelem-adókból befolyt bevétel lényegesen az uniós átlag alatt marad.

3.1.1. ábra: **Az átlagbér 67 %-át kereső egyedülálló munkavállaló adókének alakulása**

(1) Munkahelyvédelmi akcióterv: szakképzettséget nem igénylő és mezőgazdasági munkakörben foglalkoztatott munkavállalók

Forrás: Az Európai Bizottság számításai az OECD adatai alapján

A munka jelentős adóterhe csökkent. 2017–2018-ban összesen 7,5 százalékponttal csökkent a munkáltatók által fizetendő szociális hozzájárulási adó mértéke, ami az adóék mintegy 3 százalékpontos csökkenését eredményezte. Az

említett intézkedések ellenére a munka adóterhe az alacsony jövedelműek esetében még mindig nagy. 2017-ben az egyedülálló, gyermektelen munkavállalók adóéke jövedelmi szinttől függetlenül 46,2 % volt, ami az átlagbér 50 %-át keresők esetében 14 százalékponttal, az átlagbér 67 %-át keresők esetében pedig 8 százalékponttal haladta meg az uniós átlagot. A magas keresettel rendelkezők adóéke – az egykulcsos személyi jövedelemadó hatását tükrözve – megközelíti az uniós átlagot. Az egykulcsos jövedelemadó nem ösztönzi munkavállalásra az alacsony keresetűeket, és méltányossági aggályokat vet fel. A gyermekes családok tekintetében az adórendszer progresszív kedvezményeket tartalmaz. Mindenekelőtt a családi adókedvezmény csökkenti az alacsony jövedelmű, gyermekes háztartások adóterhét. Az adóék azonban e háztartások esetében is az uniós átlag felett marad. A tervek szerint 2019-ben további 2 százalékponttal csökken a munkáltatók által fizetendő szociális hozzájárulási adó. Emellett 2019 januárjában megújították a szociális hozzájárulási adókedvezmények rendszerét, amelynek előnyeit ezentúl főként a munkaerőpiacra lépők és az alacsony képzettségűek élvezhetik (lásd a 3.1.1. ábrát).

Az ágazatspecifikus adók és a jelentős számú kis adónem még mindig bonyolítja az adórendszert. Az ágazatspecifikus adók torzító hatásuk miatt problémát jelentenek, és általánosságban rontják a beruházási klímát, valamint egyenlőtlen versenyfeltételeket teremthetnek a vállalkozások számára. A magyar adórendszerben mintegy 60 különböző adónem van, amelyek jelentős része kisadó és adminisztratív teherrel jár. A közelmúltban néhány kisebb adót – például a kulturális adót – hatályon kívül helyeztek, míg másokat összevontak. 2019-ben a banki különadó felső mértékét tovább csökkentették 0,21 %-ról 0,2 %-ra, és hatálya a befektetési társaságokra már nem terjed ki.

Egyes áruk és szolgáltatások egyidejűleg tartoznak csökkentett hozzáadottérték-adó és kiegészítő ágazatspecifikus adó hatálya alá. Ez még összetettebbé teszi az adórendszert, és semlegesítő hatást vált ki. A kormány a kedvezményes hozzáadottértékadó-mérték alkalmazását az adózási fegyelemre és a

méltányosságra vonatkozó megfontolásokkal indokolja. Ezeket a célokat azonban más intézkedésekkel, például az adóbehajtás javításával és a jövedelem-újraelosztással közvetlenebbül és célzottabb módon el lehet érni (OECD, 2014).

Magyarország további intézkedéseket tesz a magas megfelelési költségek csökkentésére. 2017-ben a középvállalkozásoknak évente 277 órára volt szükségük a fő adókötelezettségek teljesítéséhez, ami a legmagasabbak között volt az EU-ban. 2007-hez képest ez 53 órással csökkent jelent, nagyrészt a társasági adóhoz kapcsolódó kötelezettségek teljesítésére fordított idő csökkenése miatt (WB-PWC, 2019). A csoportos társaságiadó-alanyiság bevezetése 2019-től várhatóan tovább csökkenti a vállalkozások megfelelési költségeit, mindenekelőtt azért, mert – a központosítást előmozdítandó – együtt alkalmazható a csoportos hozzáadottértékadó-alanyisággal és a számviteli konszolidációval.

Az adóvisszaélések csökkentését célzó intézkedések jelentős adóbevétel eredményeztek. Az online pénztárgépek 2014-es bevezetése hozzájárult a hozzáadottértékadó-bevételek növeléséhez. Emellett 2018-ban bevezették az online számlázási rendszert, ami lehetővé teszi a vállalkozások között kibocsátott számlák valós idejű nyomon követését. Részben az említett intézkedések eredményeként a hozzáadottértékadó-hiány (vagyis a teljes adókötelezettséghez viszonyított adóbevétel-kiesés) a 2013. évi 21 %-ról 2016-ban 13 %-ra, az uniós átlag közelébe csökkent (CASE et al., 2018). A 2018-as hozzáadottértékadó-bevételekre vonatkozó adatok azt jelzik, hogy ez a tendencia a jövőben várhatóan folytatódni fog.

A különleges célú gazdasági egységeken keresztül történő jelentős tőkeáramlás – tekintettel arra, hogy nincs forrásadó – annak a jele lehet, hogy egyes vállalatok agresszív adótervezést alkalmazva kihasználják a magyar adószabályokat. Magyarország és a külföld között meglehetősen nagy tőkeforgalom zajlik különleges célú gazdasági egységeken keresztül, amely azonban csak kismértékben vagy egyáltalán nem kötődik a reálgazdasághoz (OECD, 2016). Magyarország nem vet ki forrásadót a magyarországi székhelyű vállalkozások által fizetett osztalékokra, kamatokra és jogdíjakra, amelyek így összességében akár teljesen

adómentesek is lehetnek, ha a fogadó joghatóságban sem adókötelesek, ami megkönnyítheti az agresszív adótervezést (ZEW, 2016).

Magyarország az uniós és a nemzetközileg elfogadott kezdeményezések végrehajtásával lépéseket tesz az agresszív adótervezés visszaszorítására. 2019-ben bevezetésre kerültek az adókikerülés elleni irányelv egyes rendelkezései, például a kamatlevonás-korlátozási szabályok, míg más előírások, így az ellenőrzött külföldi társaságokra vonatkozó szabályok hatálya bővült. 2020-tól további előírásokat vezetnek be, például a hibrid struktúrák semlegesítésére és a tőke kivonási adóra vonatkozó szabályokat. Az adóalap-erózióval és nyereségátcsoportosítással kapcsolatos projekt keretében kidolgozták és multilaterális egyezménybe foglalták az adóegyezményekkel való visszaélésekkel szembeni védelem minimumszintjét. Magyarország 2017-ben aláírta ezt a multilaterális egyezményt, de annak számos cikke kapcsán fenntartást fogalmazott meg. Jelenleg még túl korai lenne a végrehajtott intézkedések hatásának értékelése. Mindenképpen meg kell vizsgálni, hogy az új intézkedések mennyiben fogják korlátozni az agresszív adótervezést Magyarországon.

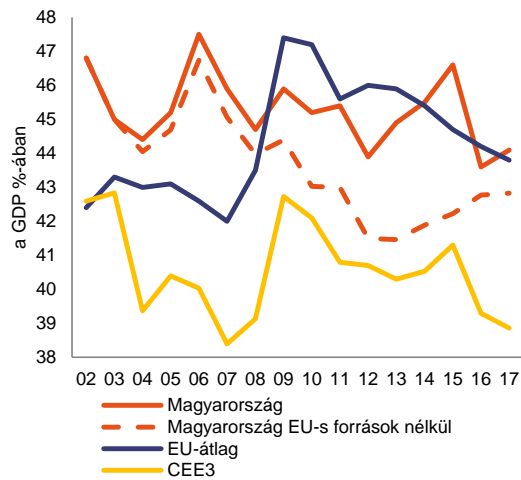
3.1.2. A KÖZKIADÁSOK SZÍNVONALA

A közkiadások szintje még mindig magasabb a regionális versenytársakénál. A kamatköltségeket nem tartalmazó elsődleges kiadások GDP-hez viszonyított aránya továbbra is megközelíti az uniós átlagot (lásd a 3.1.2. ábrát). A mögöttes kiadási tendencia – vagyis az elsődleges kiadások alakulása az uniós transzferek nélkül – az Unióban megfigyelhetővel ellentétes volt. Az elsődleges kiadások szintje 2006 és 2012 között 5 százalékponttal csökkent, ami elsősorban a szociális transzferek és a közszektorbeli bérek visszafogására vezethető vissza. Ez a kiadáscsökkentési trend azonban megfordult, és a mögöttes GDP-arányos kiadási ráta 2013 óta nő. Ezzel szemben más uniós tagállamok a válság alatt növelték kiadásaikat, de a gazdaságok élénkülésével az utóbbi években a kiadások aránya csökkenni kezdett. A magyar gazdaság növekedésének üteme uniós összehasonlításban az egyik leggyorsabb. Az országnak ezt kihasználva

növelnie kellene költségvetési tartalékait, hogy felkészítse gazdaságát a növekedés jövőbeli lassulásából eredő potenciális kockázatokra.

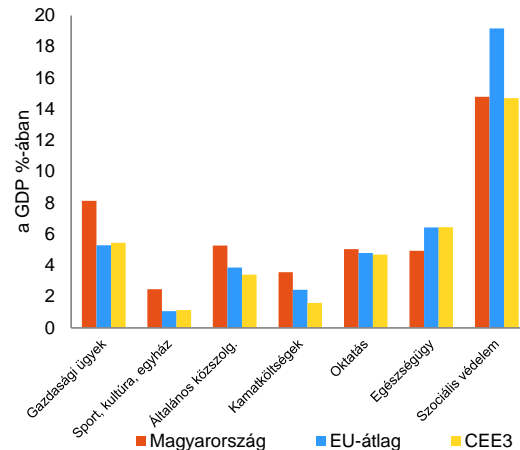
3.1.2. ábra: **Az elsődleges kiadások alakulása (a GDP%-ában)**

(1) CEE3: Cseh Köztársaság, Lengyelország, Szlovákia
Forrás: Európai Bizottság

A humántőke-felhalmozásra irányuló közkiadások szintje csekély. Magyarországon észrevehetően alacsonyabbak az egészségügyi kiadások az uniós és a regionális átlagnál (lásd a 3.1.3. ábrát), és az elmúlt évtizedben még csökkentek is, miközben az Unió egészére növekvő tendencia jellemző. A legnagyobb mértékben a gyógyszerkassza csökkent, egy sor költségcsökkentő intézkedés miatt. A Számvevőszék közelmúltbeli vizsgálatai feltárták, hogy az állami egészségügyi szolgáltatók kiadásainak hatékonysága alacsony. Az oktatásra fordított összkiadás GDP-hez viszonyított aránya megközelíti az uniós és a regionális átlagot. Kiegészítő statisztikák szerint azonban az oktatás valamennyi szintjét tekintve Magyarország az utolsók között van az EU-ban és ugyanez állapítható meg, ha az egy diákra eső oktatási kiadásokat vesszük figyelembe (OECD, 2018a). A kiadások alacsony szintje hozzájárul az egészségügyi és az oktatás gyenge eredményeihez, ami a hosszú távú gazdasági növekedés szempontjából komoly kihívást jelent (lásd a 3.3. szakaszt).

3.1.3. ábra: **Az államháztartási kiadások összetétele, hároméves átlag (2014–2016)**

(1) CEE3: Cseh Köztársaság, Lengyelország, Szlovákia
Forrás: Az Eurostat COFOG statisztikái

A gazdaságra, a közigazgatásra, az adósságszolgálatra, sportra, kultúrára és az egyházakra fordított kiadások aránya viszonylag magas (lásd a 3.1.3. ábrát). A gazdaságra irányuló kiadások szintje 2010 óta jelentősen, az uniós átlag fölé emelkedett. Ez a fejlemény az állam fokozottabb gazdasági szerepvállalására, a közmunkaprogram kiterjesztésére és az infrastrukturális beruházások magas szintjére vezethető vissza. Az általános közszolgáltatásokra fordított kiadások szintje jóval meghaladja az uniós és regionális átlagot, ami a végrehajtó és jogalkotó szervek, a külügyi, pénzügyi és költségvetési területek magasabb bér- és működési költségeivel magyarázható. A sportra, kultúrára, műsorszolgáltatásra és az egyházakra fordított kiadások GDP-hez viszonyított aránya 2016-ban több mint háromszorosa volt az uniós átlagnak. Az elmúlt évtizedben jelentősen csökkentek az adósságszolgálat költségei, de a többi uniós országhoz képest továbbra is magasak, mivel a viszonylag magas adóssághányadhoz az egyik legmagasabb implicit kamatláb társul.

3.1.3. AZ ÁLLAMADÓSSÁG FENNTARTHATÓSÁGÁNAK ELEMZÉSE ÉS FISKÁLIS KOCKÁZATOK

Magyarország adósságrátája 2011 óta csökken,

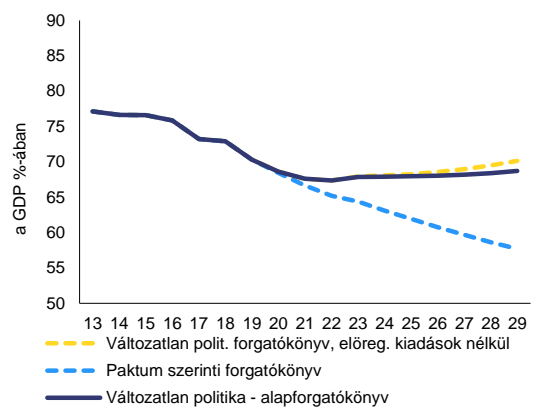
de egy közepes jövedelmű országhoz képest még mindig magas. A ráta 2017-ben is csökkent, 73,3 %-ra, ami a 2011. évi csúcserősséghez képest több mint 7 százalékpontos javulásnak felel meg. Az adósságcsökkenés kezdetben az egymást követő elsődleges többleteknek volt köszönhető, de 2017 óta elsősorban a magas nominális GDP-növekedésre vezethető vissza. A csökkenést a kötelező, második pillérbe tartozó magánnyugdíjrendszer eszközeinek államosítása is támogatta (a GDP mintegy 10 %-ának megfelelő mértékben). A devizában denominált adósság átértékelése 2011 és 2017 között a GDP 4,9 %-ának megfelelő mértékben növelte az adósságrátát. Ugyanebben az időszakban a központi bank devizaműveletekből eredő kumulatív nyeresége a GDP mintegy 4 %-át tette ki, amelyből 0,2 %-ot használtak fel adósságcökkentésre.

A hazai szereplők egyre nagyobb szerepet játszanak a hitelfinanszírozásban. Annak érdekében, hogy enyhítse a leértékelődés államadósságra gyakorolt kedvezőtlen hatását, Magyarország 2011 és 2017 között az 50 %-ot meghaladó mértékről mintegy 20 %-ra csökkentette a devizában denominált adósság arányát. Ezzel párhuzamosan jelentősen nőtt a belföldiek felé fennálló adósság aránya. E folyamat előmozdítása érdekében új típusú lakossági kötvényeket bocsátottak ki, amelyek 200–300 bázisponttal magasabb kamatot kínáltak az intézményi befektetők esetében biztosítottnál. 2018-ban ezek a lakossági értékpapírok az államadósságnak már a 25 %-át tették ki, ami jelentősen növelte az adósságszolgálat költségét.

További költségvetési kiigazítás nélkül az adósságpálya középtávon romolhat. Az előrejelzés szerint az adósságráta 2018 és 2020 között a kamatkidadások tartós csökkenése és a gyorsan növekvő nominális GDP következtében több mint 4 százalékponttal esik. Középtávon azonban – a szakpolitika változatlanságát feltételezve – az adósságráta várhatóan stagnálni fog, valamivel 70 % alatt (lásd a 3.1.5. ábrát) (Európai Bizottság, 2019). A pozitív kibocsátási rés megszűnése növeli az elsődleges hiányt, amit csak részben ellensúlyoz, hogy a parametrikus nyugdíjreformból eredő megtakarítások miatt csökkennek az idős koraival összefüggő közkiadások. Az elsődleges hiány adósságnövelő hatását várhatóan semlegesíteni fogja egy némileg kedvező hólabdahatás. A központi bank 3 %-os

inflációs céljának jobban megfelelő magasabb deflátor alkalmazása középtávon gyorsabb csökkenést jelentene. Ha a strukturális egyenleg fokozatosan az ország középtávú költségvetési célja felé javulna, akkor az adósságráta 2028-ra 60 % alá esne (lásd a 3.1.5. ábrát).

3.1.4. ábra: **Bruttó adósságráta: az alapforgatókönyv és az alternatív pályák**

Forrás: Európai Bizottság

Rövid távon nem várhatók a költségvetési nyomással kapcsolatos jelentős kockázatok. A Bizottság értékelési keretrendszerének egyes költségvetési változói azonban olyan potenciális rövid távú kihívásokra utalnak – mindenekelőtt az alacsony elsődleges egyenlegre, a rövid lejáratú adósság nagy arányára, a bruttó finanszírozási igényekre és a viszonylag magas hozamfelárra – amelyek (különösen a pénzügyi piaci várakozások gyors változása esetén) a jövőben hátrányosan befolyásolhatják az államháztartást.

A költségvetés fenntarthatóságával kapcsolatos kockázatok hosszabb távon magasak. Öt év alatt a strukturális elsődleges egyenlegnek GDP-arányosan 1,1 százalékponttal kellene javulnia a szakpolitika változatlanságát feltételező forgatókönyvhöz képest, hogy az adósságráta 2033-ra a 60 %-os referenciaértékre csökkenjen. A GDP 4,1 %-ának megfelelő mértékű azonnali költségvetési kiigazításra lenne szükség ahhoz, hogy az adósságráta ne álljon folyamatosan növekvő pályára. Ez a kiigazítás ellensúlyozná az idős koraival összefüggő kiadások hosszabb távon bekövetkező növekedését. Az előrejelzés szerint a nyugdíjakra és az egészségügyre fordított kiadások 2016 és 2070 között GDP-arányosan 2,3 %-kal nőnek (Európai Bizottság, 2018b). Ezekhez a

mutatókhoz közepes kockázatok kapcsolódnak. Az alternatív forgatókönyvek magas kockázattal számolnak, különösen a kamatlábak emelkedésére figyelemmel.

3.1.4. KÖLTSÉGVETÉSI KERETRENDSZER

A közelmúltbeli intézkedésekkel kiterjesztették a Költségvetési Tanács megbízatását, de elemzési feladatköre továbbra is szűk. 2018 júliusában módosították a gazdasági stabilitásról szóló törvényt, a Tanács megbízatása így már a nominális és strukturális költségvetési egyensúllyal kapcsolatos hazai szabályok betartásának ellenőrzésére is kiterjed. Ez azt jelenti, hogy a költségvetési keretrendszerekről szóló irányelv előírásainak megfelelően a Költségvetési Tanácsnak ellenőriznie kell az összes számszerű nemzeti szabály betartását. A jogszabályok módosítását megelőzően, még 2018 júniusában a Tanács saját kezdeményezésére első alkalommal adott ki véleményt a 2017. évi költségvetés végrehajtásáról, és abban utólagosan értékelte a hatályos hazai szabályok betartását is. E reformok a helyes irányba mutatnak, de továbbra is egyensúlytalanság áll fenn a Költségvetési Tanács – különösen az éves költségvetési cikluson kívüli költségvetési kérdéseket érintő – szűk elemzési hatásköre és az alkotmányban rögzített vétőjoga között.

Jelentős haladást sikerült elérni a középtávú költségvetési keret megvalósítása terén, de az továbbra sem érvényesül megfelelően a költségvetés tervezésében. A magyar rendszer egyik fő jellemzője, hogy ha a költségvetési fejezetek középtávú kiadási és bevételi tervei (amelyeket a t-1. év decemberének végéig kormányhatározatban hoznak létre) különböznek a t+1. évre vonatkozó költségvetés-tervezettől, akkor az ilyen különbségeket a költségvetési dokumentációban hivatalosan meg kell indokolni. Az említett előírás 2016-os bevezetése óta – amikor még gyakran előfordult, hogy a különbségeket nem indokolták írásban – jelentős haladás történt e téren. A közelmúltban benyújtott magyarázatok már számszerűen részletezettek, és emellett a legtöbb költségvetési fejezetnél a különbségek nagysága is csökkent. Ugyanakkor még az említett előírás szigorú végrehajtásával is korlátozott maradt a középtávú tervek ellenőrző szerepe, mivel az indokolásra vonatkozó szabály

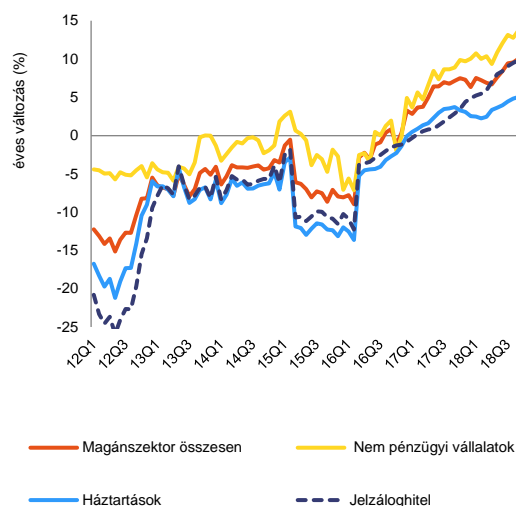
csak a t+1. évre meghatározott előirányzatokat érinti, viszont a későbbi évekre vonatkozó tervek egy új határozatban szabadon módosíthatók ⁽³⁾.

⁽³⁾ 2018 novemberében az államháztartási törvény is módosult. Ma már arról is rendelkezik, hogy a középtávú nemzeti költségvetési terveknek tartalmazniuk kell az előirányzott főbb szakpolitikák fenntarthatóságának értékelését, továbbá ki kell terjedniük azok közvetlen, hosszú távú költségvetési hatásaira.

3.2. PÉNZÜGYI ÁGAZAT

Az erős gazdasági növekedés alátámasztja a bankszektor ellenálló képességét. A hitelezés élénkül, ami a hitelfelvevők bizalmának erősödésével és a nagyobb hitelkereslettel, valamint a bankok nagyobb hitelnyújtási hajlandóságával magyarázható. A bankok kényelmesen teljesítik a likviditási és tőkekövetelményeket. Nyereségességük 2018 első feléig tovább javult, bár elsősorban az egyszeri tételeknek köszönhetően. Noha a nemteljesítő hitelek aránya tavaly tovább csökkent, még mindig magas az uniós átlaghoz képest, csakúgy, mint a bankok működési költségei. A pénzügyi szektorban továbbra is jelentős az állami jelenlét.

3.2.1. ábra: A hitelállomány növekedése

Forrás: EKB

A hitelezés élénkülésével a bankszektor eszközállománya bővül. 2018 harmadik negyedévében a monetáris pénzügyi intézmények mérlegfőösszege az előző évihez képest 7,2 %-kal nőtt. Mind a nagyvállalatok, mind a kis- és

középvállalkozások hitelállománya 14 %-kal bővült, a háztartási hitelek állománya pedig 5 %-kal nőtt (a hitelügyletek alapján; lásd még a 3.2.1. ábrát). A bankok államkötvény-állományának bővülése következtében nőtt az állammal szembeni kitettségük. A bankok által birtokolt államkötvények aránya a 2012. évi mintegy 12 %-ról 2018. harmadik negyedévére 22 %-ra emelkedett, ami a legmagasabb az EU-ban. Ezt a folyamatot előmozdították az elmúlt években indított különböző központi banki programok.

A hitelnyújtási feltételek kedvezőbbé váltak, de összességében prudensnek maradtak. Az új jelzáloghitelek hitelfedezeti aránya 55 % közelében stabilizálódott, miközben az erőteljes bérnövekedés eredményeként a jövedelemarányos törlesztőrészlet mutató megfelelő szinten van. A központi bank 2018 októberétől a változó kamatozású hitelek esetében jelentős mértékben szigorította az utóbbi mutatót. A Minősített Fogyasztóbarát Lakáshitel elnevezésű program 2017. évi bevezetését követően az ügyfelek – a korábbi évekhez képest – gyakrabban választották a rögzített kamatozású lakáshiteleket, mint a változó kamatozásúakat, hogy kihasználják a jelenlegi alacsony kamatszinteket. A lakossági hitelezéssel szemben a kereskedelmi ingatlanok szegmensében továbbra is fennáll a devizahitelekből eredő kockázat. A portfólió 82 %-a euróban denominált, az arány az új hitelek esetében is hasonló. E projektekhez továbbra is fedezetlen devizakockázatok kapcsolódnak: a bérleti díjakat euróban állapítják meg, de a bérlők nagy részének bevételei forintban képződnek (MNB, 2018b).

A széles hitelkínálat mérsékli a beruházások akadályait, ugyanakkor csökkentheti azok hatékonyságát. A tényleges hitelfelvételi

3.2.1. táblázat: Pénzügyi stabilitási mutatók, összes magyarországi bank

(%)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018Q2
Nemteljesítő adósságinstrumentumok	10,9	12,8	14,1	14,0	14,2	11,0	8,1	5,6	5,0
Nemteljesítő hitelek	-	-	-	-	19,4	15,2	11,9	8,4	6,7
Nemteljesítő hitelek (nem pénzügyi váll.)	-	-	-	-	26,0	23,4	15,5	9,8	7,1
Nemteljesítő hitelek (háztart.)	-	-	-	-	26,6	20,4	17,5	12,2	11,7
Fedezeti arány	51,0	52,2	59,0	63,8	58,7	57,7	60,3	59,1	63,2
Hitel/betét arány*	136,9	128,0	110,6	102,1	94,8	80,9	73,4	70,7	70,3
Alapvetőtőke-megfelelési mutató	11,5	11,3	13,3	14,7	13,8	13,9	15,9	14,2	15,3
Tőke megfelelési mutató	14,1	13,8	16,3	17,4	17,0	16,9	18,0	16,2	17,2
Tőkearányos jövedelmezőség**	-0,3	-12,0	-5,1	-0,4	-21,9	0,3	11,7	14,5	-
Eszközarányos jövedelmezőség**	0,0	-0,9	-0,4	0,0	-2,0	-0,1	1,3	1,5	-

* Az EKB összevont mérlege: hitelek a kormányoknak és monetáris pénzügyi intézményeknek nyújtottakon kívül / betétek a kormánytól és monetáris pénzügyi intézménytől származókon kívül

** Az összehasonlíthatóság érdekében a táblázat csak éves értékeket tartalmaz

Forrás: EKB, konszolidált banki adatok

költségek csökkentek és a nem áralapú hitelezési feltételek is enyhültek. Emellett számos állami program kínál uniós vagy hazai forráson alapuló, kedvező feltételek melletti finanszírozást. A Növekedési Hitelprogram 2017-es lejártát követően a központi bank 2019 januárjában a program negyedik szakaszának elindításáról döntött, amelynek a teljes költségvetése mintegy 3 milliárd euró, és célja, hogy a kisvállalkozások hosszú (legfeljebb 10 éves) lejáratú, legfeljebb 2,5 %-os rögzített kamatozású hitelhez jussanak. Ezzel párhuzamosan a központi bank folytatja a Piaci Hitelprogramot, amelynek célja a bankok kisvállalkozásokra irányuló hitelezésének előmozdítása, miközben az állami fejlesztési bankok hiteleken és hitelgaranciákon keresztül szintén kínálnak pénzügyi támogatást (lásd a 3.4.1. háttérmagyarázatot). A magánhitelezés jelenlegi élénkülésére tekintettel a banki hitelpiacon túlzottnak tűnik az állami beavatkozás mértéke, és kiszoríthatja a piaci hitelezést. Emellett az egymással versengő programok közül a cégek jellemzően a legkevesebb feltételhez kötött finanszírozást választják, így csökken a jobban ellenőrzött programok iránti kereslet (Kállay, 2015). Ezt az aggályt támasztja alá a 2007 és 2013 közötti időszakban nyújtott uniós támogatásokat vizsgáló elemzés, amely azt állapította meg, hogy a vissza nem térítendő támogatások kisebb hatást gyakoroltak a kisvállalkozások termelékenységére, mint a visszatérítendőek (Banai et al. 2017).

A nem banki finanszírozás csekély mértékű, és az uniós forrásoktól függ. 2017 óta nem bővült számottevően a tőkepiaci finanszírozás. Uniós támogatásban részesül a Budapesti Értéktőzsde által megvalósított program, amelynek célja, hogy segítse a kis- és középvállalkozásokat a tőzsdére lépésre való felkészülésben. Az uniós támogatások jelentős szerepet játszanak a kockázati tőkefinanszírozásban is, amelynek GDP-arányos volumene 2016-ra az uniós átlag közelébe került.

A pénzügyi stabilitási mutatók alapján jelenleg nem merülnek fel a stabilitással összefüggő aggályok (lásd a 3.2.1. táblázatot). A bankok pénzügyi ellenálló képessége megfelelő, tőkemegfelelési mutatójuk stabil. Tőkepozíciójuk 2018 első felében tovább javult. Ugyanebben az időszakban a hitel-betét arány tovább esett, a 2016. végi 73 %-ról mintegy 70 %-ra. 2018 első felében 5 %-ra csökkent a nemteljesítő hitelek összesített állománya, de a háztartások esetében ez az arány

még mindig magas. A teljes csökkenés elsősorban a portfóliók követelés- és eszközkezelő társaságok számára történő értékesítésével magyarázható, ugyanakkor hozzájárult hitelállomány növekedése és az is, hogy az erős gazdasági növekedés nyomán javult a hitelfelvevők törlesztési kapacitása. A követeléskezelő társaságok szintén csökkentették nemteljesítő hitelek állományát, a vállalati állomány 2015 és 2018 között több mint 30 %-kal esett vissza. Az átlagos fedezeti ráta 60 % körül maradt, de a bankok között jelentősek az eltérések.

A bankok 2017-et és 2018 első felét kiemelkedő nyereséggel zárták, ami egyszeri tételekre vezethető vissza. Az intézmények átlagos tőkearányos jövedelmezősége 2017-ben 14,5 %-kal rekordszintet ért el, és 2018 első felében is erős maradt. Mindazonáltal az ágazat egészét tekintve a nyereségesség változó, a kisebb intézményeknél lényegesen kisebb, közülük heten adózás után továbbra is veszteségesek. A kiemelkedő nyereség nagyrészt olyan egyszeri tételeknek köszönhető, mint az osztalékok és a kereskedési nyereség, valamint a céltartalékok visszairása. A becslések szerint az egyszeri tételek nélküli tőkearányos jövedelmezőség 8 %-ot tesz ki. Ez az uniós átlaghoz képest még mindig magas, ami a nettó kamatbevételek jelentős szintjének köszönhető. Az alacsony kamatlábak és a verseny erősödése azonban fokozatosan erodálja a kamatrészeket és ráirányítja a figyelmet a működési hatékonyságra.

A magyar bankok viszonylagos rossz hatékonysága veszélyezteti hosszú távú nyereségességüket. A szektor működési költségei uniós és regionális összehasonlításban is még mindig magasak. A bankok intézkedéseket tettek a költségek visszafogására, így 2014 óta öt százalékponttal a hazai átlag alatt tartották az éves béremelést, továbbá 2014 és 2018 között negyedével csökkentették a fióktelepek számát. A magyar bankok – a legnagyobb intézmények kivételével – még mindig lassan haladnak a digitális technológia banki alkalmazása terén. Magyarország a digitális banki szolgáltatások tekintetében az utolsók között van az EU-ban (MNB, 2018b). A központi bank nemrég innovációs platformot és szabályozási tesztkörnyezetet hozott létre, hogy támogassa a pénzügyi technológiák helyi intézményekben való elterjesztését. Végül, a gazdaságra jellemző széles körű készpénzhasználat megnöveli a bankok

működési költségeit. A forgalomban lévő készpénz aránya a 2010-es GDP-arányos mintegy 8 %-ról 2018-ra csaknem 14 %-ra nőtt, amit a pénzügyi tranzakciós illeték 2012-es bevezetése is ösztönzött. 2018 júliusában a kormány ötéves cselekvési tervet fogadott el a készpénzfelhasználás csökkentésére a közsférabeli és a vállalkozások közötti tranzakciókban. 2019 januárjától a magánszemélyek tranzakciójánál 20 000 forintnak megfelelő összeg mentesül a tranzakciós illeték alól.

Az állami tulajdonú bankok privatizációja lassabban halad a tervezettnél. A korábbi nyilatkozatok és a piaci érdeklődés ellenére a kormány nem értékesítette a Budapest Bankot (amely a nyolcadik legnagyobb bank). Emellett az állam kisebb intézményekben is fenntartja részesedését. A központi bank továbbra is a Budapesti Értéktőzsde többségi részvényese, ami összeférhetlenséghez vezethet, mivel a központi bank hatáskörébe tartozik a tőzsde felügyelete is.

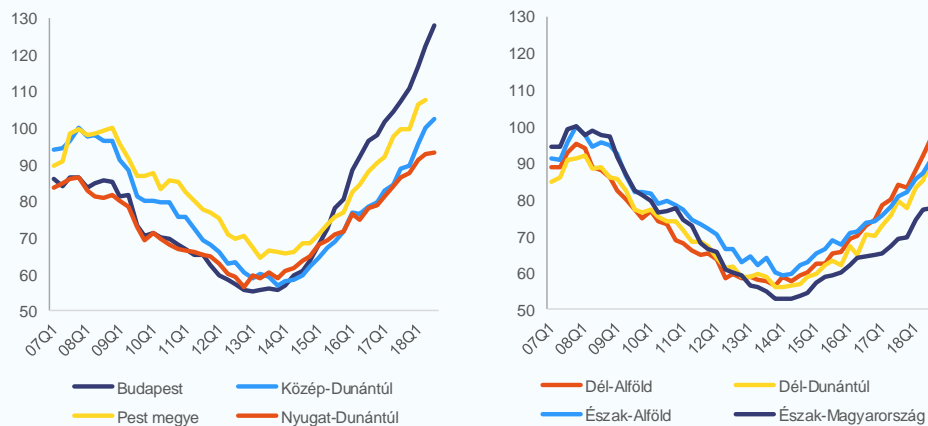

3.2.1. háttérmagyarázat: A lakásárak regionális különbségei

A magyar lakáspiacot jelentős regionális különbségek jellemzik. A központi bank által közzétett regionális lakásárindexek azt mutatják, hogy az egyes régiók az ingatlanciklus különböző szakaszaiban vannak. A – vásárlóerő-változással kiigazított – fővárosi ingatlanárak már 28 %-kal meghaladták az utolsó csúcserőtelket. Két további régió volt, amely elérte az előző ciklus csúcserőtelét, a többi régió 3–22 %-kal alatta marad.

A regionális lakásárak elsősorban a társadalmi-gazdasági fejlődés, így a jövedelemszintek és a növekedési ráták, a munkanélküliségi ráták és a belső migrációs áramlás különbségeit tükrözik. Emellett tartósan befolyásolhatják a lakásárakat a korábbi devizahitelekből eredő – többnyire a legkevésbé fejlett régiókban jellemző – fennmaradó problémák (Verner-Gyöngyösi, 2018).

1. ábra: **Reál lakásárak a magyar régiókban (a korábbi ciklus csúcserőtelke = 100)**

Forrás: Magyar Nemzeti Bank (MNB)

Budapest esetében az alapvető gazdasági tényezők önmagukban nem magyarázhatják az áremelkedést (MNB, 2018a). Egyedi tényezőt jelenthet a főváros kiemelt szerepe, mivel Budapest nem csupán az ország gazdasági, igazgatási és oktatási központja, hanem regionális gazdasági csomópont és fontos turisztikai célpont is. Mindez vonzóbbá tette a budapesti lakáspiacot a külföldi befektetők számára. 2017-ben a fővárosi ingatlanügyletek 8,8 %-át külföldi vevők bonyolították le, míg az ország többi részén ez az arány 3,6 %-ot tett ki (HCSO, 2018a). A közigazgatási nyilvántartások szerint az Európai Unió kívüli vevők aránya 2010 és 2016 között 1,7 %-ról 6 %-ra nőtt, nagyrészt a kínai vevők növekvő érdeklődése következtében. Ugyanakkor az Unió kívüli vevők aránya a fővároson kívül csekély, 0,5 % maradt. A nemzetközi tapasztalatok alapján a lakások iránti külföldi keresletet a vevők országainak gazdasági és politikai fejleményei is befolyásolhatják, vagyis a budapesti lakásárak érzékenyebbek a globális tényezőkre ⁽¹⁾. Ugyanakkor az élénkülő turizmus és a szűkös szállodai kapacitás az Airbnb-szolgáltatások gyors terjedéséhez vezetett Budapesten, ma már a lakások 1 %-át ilyen célra használják (Jancsik et al., 2018).

A Budapestre jellemző egyedi tényezők felgyorsíthatják az elővárosok növekedését is, ami a fővárost övező településeken az árak emelkedésével és a lakásépítés, valamint a gazdasági tevékenység élénkülésével jár. Másrészt az elővárosok terjeszkedésének hátrányos mellékhatásai közé tartozik a közlekedés sűrűsödése, a környezet növekvő szennyezettsége és az, hogy a közszolgáltatások nem tudnak lépést tartani a kereslet bővülésével (Kovács-Tosics, 2014). E kihívások kezeléséhez különböző szakpolitikai területeken végrehajtott, összehangolt intézkedésekre és beruházásokra van szükség.

⁽¹⁾ Lásd: Badarinza-Ramadorai (2018) a londoni lakáspiacról.

3.3. MUNKAERŐPIAC, OKTATÁS ÉS SZOCIÁLPOLITIKA

3.3.1. MUNKAERŐPIAC

Az erős gazdasági fellendülésnek köszönhetően nőtt a foglalkoztatás és a bérek szintje, ez azonban nem érintette egyetlenesen valamennyi társadalmi csoportot. 2018 harmadik negyedévében a 20–64 éves korosztály foglalkoztatási rátája elérte a 74,6 %-ot, a munkanélküliségi ráta pedig 3,8 %-ra esett vissza. A nemek és a készségcsoportok közötti foglalkoztatási és bérkülönbségek uniós összehasonlításban azonban továbbra is jelentősek. A különböző kiszolgáltató csoportok – köztük a romák és a fogyatékosokkal élők – munkaerőpiaci eredményei gyengék. A közmunkaprogram mérete csökkent ugyan, de továbbra is jelentősnek mondható.

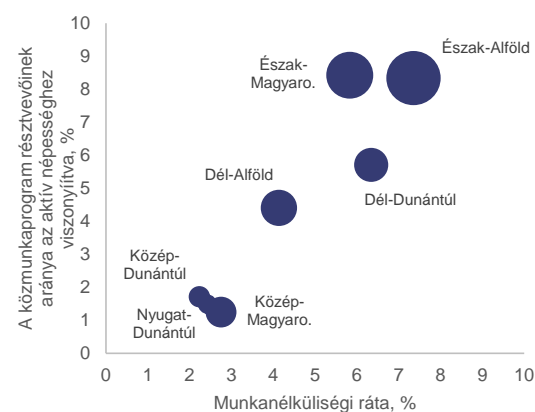
Az elvándorlás és a demográfiai tendenciák nyomást gyakorolnak a munkaerő-állomány méretére. A becslések szerint legalább 300 000 magyar állampolgár telepedett le más uniós tagállamban – legnagyobb részük az Egyesült Királyságban és Németországban –, de ez a szám akár 600 000 is lehet (Portfolio, 2018). Az elvándoroltak körében valamennyi iskolázottsági szegmens közül a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a legmagasabb (Hárs, 2018). Az elvándorlást nem egyenlítette ki a bevándorlás; a Magyarországon legálisan munkát vállaló külföldiek (köztük uniós polgárok) száma a kormány adatai szerint 45 000-re tehető. A KSH Népeségtudományi Kutatóintézet előrejelzése szerint a munkaképes korú népesség 2030-ra mintegy 11 %-kal csökkenni fog. Ugyanebben az időszakban a teljes népesség aránya várhatóan 6 %-kal lesz kisebb.

A munkaerőhiány problémájára adott szakpolitikai válaszok a munkával töltött életszakasz és a munkaidő meghosszabbítását helyezik előtérbe. A korhatár előtti nyugdíjellátási lehetőségek zöme mostanra megszűnt, a törvényben előírt nyugdíjkorhatár pedig 2022-re 65 évre tolódik ki. 2019-től nem kell társadalombiztosítási járulékot fizetni a nyugdíjkorhatárt elért munkavállalók után. A magyar parlament nemrégiben módosította a Munka Törvénykönyvét, hogy több túlóráat tegyen lehetővé. A magyarországi munkahét (2018 második negyedévében 39,6 óra) már jelenleg is meghaladja az uniós átlagot (37,0 óra). A munkaidő további növelésének és az ellentételezés

halasztásának lehetősége jelentős ellenállásba ütközött. A munkaerőhiány kezelésének egyéb eszközei – például az inkluzívabb és jobb minőségű oktatás és képzés, valamint a közmunkaprogram méretének további csökkentése – továbbra is kihasználatlanok.

A regionális munkaerőpiaci egyenlőtlenségek továbbra is jelentősek. A munkanélküliségi ráta tekintetében a legjobban és a legrosszabbul teljesítő régiók közötti különbség 2017-ben több mint háromszoros volt: míg a munkanélküliek aránya a Közép-Dunántúlon 2,2 %-ot tett ki, ez az érték az Észak-Alföldön 7,4 % volt. 2017-ben több mint 260 000 ember (az aktív népesség kb. 5,7 %-a) költözött Magyarországon belül más településre. 2010 óta Közép-Magyarország népessége 2 %-kal nőtt, a két észak-nyugati régióban viszont 2,6 %-kal, a négy keleti és déli régióban pedig 4,9 %-kal csökkent. A népességfogyás különösen a vidéki területeken volt jelentős. A nem megfelelő tömegközlekedés, a hiányos közúti infrastruktúra és a magas lakásbérleti díjak mind gátat szabnak a további mobilitásnak (lásd a 3.4. szakaszt).

3.3.1. ábra: **Munkanélküliségi ráta és a közmunkaprogramban való részvétel aránya a régiókban, 2017.**

Az ábra a munkanélküliségi rátát és a közmunkaprogramban való részvétel (aktív népességhez viszonyított) arányát veti össze régiók szerint. A körök mérete a programban részt vevők 2017. évi számával arányos.

Forrás: Európai Bizottság az Eurostat és a magyar kormány adatai alapján

Csökkent a közmunkaprogramban részt vevők száma. 2018 első és harmadik negyedéve között 40 000-rel, azaz 22 %-kal csökkent a programban részt vevők száma. A közmunkaprogram 2019. évi költségvetése 20 %-kal kisebb az előző évihez

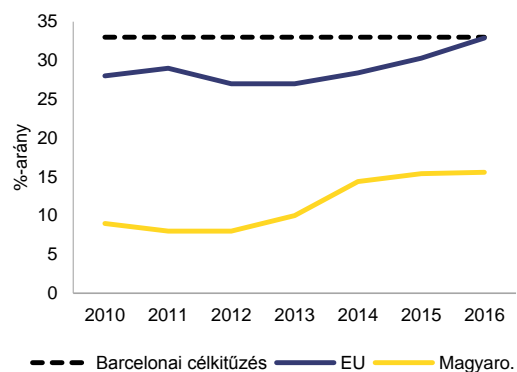
képest. A kedvező gazdasági ciklusnak és a célzott intézkedéseknek köszönhetően javult a rendszer hatékonysága. 2017-ben a résztvevők 18,1 %-ának volt rendes munkaviszonya hat hónappal a programból való kikerülése után, szemben a 2016. évi 15,6 %-kal. A program egy főre jutó költsége nagyobb, hatékonysága pedig alacsonyabb, mint az aktív munkaerőpiaci intézkedéseké (Fertig és Csillag, 2015). A tervek ellenére nem hoztak intézkedéseket annak érdekében, hogy a résztvevők állandó önkormányzati alkalmazottakká válhassanak. A program előirányzatait nagyjából a regionális munkanélküliségi rátával arányosan határozzák meg, ezért a nagyon alacsony munkanélküliségi rátájú régiókba jelentős források irányulnak (lásd a 3.3.1. ábrát).

Az aktív munkaerőpiaci intézkedések hatóköré széles, de célzottáguk még javítható, ami beruházások szükségességére utal. 2018 augusztusáig több mint 230 000 fő vett részt az Európai Szociális Alap és az ifjúsági foglalkoztatási kezdeményezés által finanszírozott programokban, amelyek célja az álláskereső foglalkoztathatóságának és munkaerőpiaci beilleszkedési lehetőségeinek javítása. Jóllehet átlagosan 34 %-uk vett részt képzéseken, továbbra sem létezik az álláskereső számára hozzáférhető, megbízható minőségbiztosítási és minősítési rendszer. A magasabb képzettségű munkanélküliek megfelelő szolgáltatásokban részesülnek, azonban a kevésbé foglalkoztatható csoportokat, például a tartós munkanélkülieket, az inaktív személyeket, a romákat és a fogyatékosokkal élőket nem támogatják kellőképpen. A szociális és egészségügyi szolgáltatásokkal való koordináció nem kielégítő.

Az állami foglalkoztatási szolgálatok hatékonysága fokozható lenne. Számos foglalkoztatási osztály ügyforgalma meghaladja annak kapacitását; az ügyintézők az adminisztratív feladatok miatt túlterheltek (Hétfa, 2018), ezért kevesebb idejük marad az egyéni tanácsadásra. Az állami foglalkoztatási szolgálatok intézményi struktúráját széttagoltság jellemzi. Az aktív munkaerőpiaci intézkedésekre vonatkozó kvóták alkalmazása továbbra is nagymértékben befolyásolja a profilképzés eredményeit, ami rontja a munkaközvetítés hatékonyságát. A képzési programok minőségének nyomon követése továbbra is korlátozott mértékű.

A nemek közötti foglalkoztatási különbség magas, a gyermekgondozási lehetőségek pedig továbbra is hiányosak. A nők foglalkoztatási rátájának növekedése ellenére 2018 első negyedévében magas, 16 százalékpont volt a nemek közötti foglalkoztatási különbség, ami jóval meghaladja a 11,7 százalékpontos uniós átlagot. A különbség a 25–39 év közötti korcsoportban a legnagyobb (20 százalékpont), és oka a fiatal anyák jelentősen alacsonyabb foglalkoztatási rátájában keresendő. A gyermekvállalás az EU-n belül Magyarországon fejt ki a második legnagyobb hatást a hat évnél fiatalabb gyermeket nevelő nők foglalkoztatási arányára (42,6 százalékpont). Ez azzal is összefügg, hogy a férfiakat nem ösztönzik szülői szabadság igénybevételére. A 3 évesnél fiatalabb, gyermekgondozási ellátásban részesülő gyermekek száma növekszik, de továbbra is elmarad az uniós átlagtól és a barcelonai célkitűzéstől (lásd a 3.3.2. ábrát). 2017-ben 2610 településen hiányoztak a gyermekgondozási szolgáltatások, mely településeken mintegy 70 000 (26 %) 3 évnél fiatalabb gyermek lakott; ez azt mutatja, hogy jelentős beruházásokra van szükség. Egyre elterjedtebbek a bölcsődei ellátás új formái, de arányuk továbbra is alacsony. A családi bölcsődék az összes rendelkezésre álló hely 13 %-át, a minibölcsődék és a munkahelyi bölcsődék pedig az összes hely kevesebb mint 1 %-át tették ki (KSH, 2018b). Az EU által társfinanszírozott projektek további bölcsődei férőhelyek létrehozását segítik, és hozzájárulnak a gyermekgondozási költségek csökkentéséhez.

3.3.2. ábra: **Gyermekgondozási ellátás a 3 év alattiak számára (%)**

Forrás: Eurostat

Az EU-n belül Magyarországon a legrövidebb az álláskereső járadék folyósításának

időtartama: legfeljebb 3 hónap. Ez rövidebb, mint az eredményes álláskereséshez szükséges átlagos idő. Noha az elmúlt években némileg növekedett a három hónapon belül elhelyezkedők aránya, a munkanélküliség átlagos időtartama még mindig megközelíti a 12 hónapot (Európai Bizottság, 2018c, 34. o.). Ez azt mutatja, hogy a járadék nyújtása egyáltalán nem arányos az említett időtartammal.

Az alacsony képzettségű személyek körében továbbra is az alacsony foglalkoztatási ráta és

az alacsonyabb bérezés a jellemző. A magas, a közepes és az alacsony képzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátái és átlagbérei között Magyarországon nagyobb eltérések tapasztalhatók, mint a legtöbb uniós tagállamban. Az alacsony jövedelmű csoportokat terhelő adók – a munkáltatói hozzájárulások közelmúltbeli csökkentése ellenére – továbbra is a legmagasabbak között van az EU-ban (3.1. szakasz). A magasan képzett munkavállalók városokban való koncentrálódása miatt ez lényeges probléma a vidéki területeken.

3.3.1. háttérmagyarázat: A teljesítmény nyomon követése a szociális jogok európai pillérének fényében

A szociális jogok európai pillére irányítóként hivatott szolgálni a megújult, felfelé irányuló konvergenciafolyamat számára, mely javítani kívánja az Európai Unió belüli munka- és életkörülményeket ⁽¹⁾. Húsz alapvető fontosságú elvet és jogot rögzít az esélyegyenlőség és a munkaerőpiacra való belépés, a tisztességes munkakörülmények, valamint a szociális védelem és a társadalmi befogadás területeit illetően.

SZOCIÁLIS EREDMÉNYTÁBLA – MAGYARORSZÁG		
Esélyegyenlőség és a munkaerőpiacra való belépés	Az oktatást és képzést korán elhagyók (a 18–24 éves korú népesség %-os aránya)	Figyelemmel kísérendő
	Nemek közötti foglalkoztatási különbség	Figyelemmel kísérendő
	Jövedelmi ötödök aránya (S80/S20)	Az átlagosnál jobb
	A szegénység vagy a társadalmi kirekesztés kockázatának kitétek (%)	Átlagos
	NEET-fiatal (a 15–24 éves korú népesség %-os aránya)	Átlagos
Dinamikus munkaerőpiacok és tisztességes munkakörülmények	Foglalkoztatási ráta (a 20–64 éves korú népesség %-os aránya)	Átlagos
	Munkanélküliségi ráta (a 15–74 éves korú népesség %-os aránya)	Az átlagosnál jobb
	Tartós munkanélküliségi ráta (a 15–74 éves korú népesség %-os aránya)	Az átlagosnál jobb
	A GDHI egy főre eső növekedése	Az átlagosnál jobb
	Egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, egyedülálló, átlagbért kereső munkavállaló nettó keresete	Kritikus helyzet
Állami támogatás / Szociális védelem és befogadás	A társadalmi juttatások szegénységcsökkentő hatása	A legjobban teljesítő
	Formális gyermekgondozásban részesülő 3 év alatti gyermekek aránya	2017-re vonatkozóan nincs adat
	Egészségügyi ellátás iránti ki nem elégített igény, saját bevallás szerint	Az átlagosnál jobb
	Az egyéni digitális készségek szintje	Figyelemmel kísérendő

A tagállamok besorolása a Foglalkoztatási Bizottsággal és a szociális védelemmel foglalkozó bizottsággal egyeztetett statisztikai módszeren alapul. A módszertan az egyes mutatók szintjét és változásait vizsgálja az idevonatkozó uniós átlaghoz viszonyítva, és hét különböző kategóriába sorolja a tagállamokat (ezek „a legjobban teljesítő” kategóriától a „kritikus helyzet” kategóriáig terjednek). Egy ország például „az átlagosnál jobb” minősítést kaphat, ha a mutató szintje megközelíti az uniós átlagot, de gyors ütemben javul. A módszertani részletekkel kapcsolatban lásd a 2019. évi együttes foglalkoztatási jelentés tervezetét, COM (2018) 761 final.

NEET: nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő

GDHI: a háztartások rendelkezésre álló bruttó jövedelme

Magyarország viszonylag jól teljesít a szociális jogok európai pillérének támogató szociális eredménytábla számos mutatója tekintetében, de egyes területeken még maradtak kihívások. A foglalkoztatási és munkanélküliségi mutatók hasonlóak az uniós átlaghoz, az egyenlőtlenségek pedig alacsonyabbak, mint számos más tagállamban. A humán tőke fejlesztésével kapcsolatos kihívások közé tartozik a korai iskolaelhagyók magas aránya és a digitális készségek szintje. Jelentős a nemek közötti foglalkoztatási különbség. A szociális juttatások alacsony szintje mellett a szociális transferek hatása terén elért jó eredmény a szülői szabadság tekintetében biztosított ellátásokkal magyarázható.

A pillér azon elve, mely szerint a hajléktalanok számára lakhatást és segítségnyújtást kell biztosítani,

kimondja, hogy a hajléktalanok számára megfelelő elszállásolást és szolgáltatásokat kell nyújtani társadalmi befogadásuk előmozdítása érdekében. A magyar alkotmány közelmúltbeli, a hajléktalanság betiltását célzó módosítása kísérletet tesz a hajléktalanság problémájának kezelésére, a kiváltó okokkal azonban nem foglalkozik. További lépésekre van szükség a szociális lakhatás és a társadalmi befogadást célzó egyéb intézkedések terén.

A pillérnek a fogyatékossgal élő személyek befogadására vonatkozó elvével összhangban a magyar kormány 2018-ban felülvizsgálta az otthoni ápolás esetén nyújtott ápolási díjat: kötelezettséget vállalt arra, hogy négy év alatt 30 %-kal növeli a támogatást, és magasabb összeget vezetett be a gyermeküket ápoló szülők számára. A szülőknek nyújtott ápolási díj összege a négyéves időszak végén el fogja érni a minimálbér szintjét. Ezáltal az otthonápolást foglalkoztatáshoz hasonló tevékenységként ismerik el. Ez az intézkedés fontos lépés az intézményi gondozás megelőzése terén.

⁽¹⁾ Az Európai Parlament, a Tanács és az Európai Bizottság 2017. november 17-én hirdette ki a szociális jogok európai pillérét. https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_hu

A felnőttek oktatásban való részvétele továbbra is alacsony. Az oktatásban és képzésben részt vevő felnőttek aránya 2017-ben 6,2 % volt, ami jóval a 10,9 %-os uniós átlag alatt marad. Ez az elmaradás különösen jellemző a munkanélküliekre, akik mintegy négyszer kisebb valószínűséggel vesznek részt a tanulásban, mint a munkaviszonyban állók. E kiegyensúlyozatlan helyzet kezelése érdekében több beruházásra van szükség a felnőttképzés terén.

A romák foglalkoztatottsága növekedett, de vannak még kihívások ezen a területen. 2014 és 2017 között a romák foglalkoztatási rátája 33 %-ról 45 %-ra emelkedett, de a foglalkoztatottak nagy része (36,6 %) a közmunkaprogramban vesz részt (KSH, 2018c). A roma nők csupán 36 %-a végez fizetett munkát, így a nemek közötti foglalkoztatási különbség a romák körében eléri a 19 százalékpontot. Az alacsonyabb iskolázottsági szint mellett földrajzi tényezők is súlyosbítják a romák hátrányos helyzetét, mivel jelentős részük olyan területeken él, ahol kevés a munkalehetőség. A romák esetében a foglalkoztatás biztonsága is alacsonyabb: a munkaviszonyban álló romáknak csupán a fele rendelkezik határozatlan idejű szerződéssel, míg ez az arány a nem roma származású munkavállalók körében 90 %.

A fogyatékossgal élő személyek továbbra is alulreprezentáltak a munkaerőpiacon. A fogyatékos személyek foglalkoztatásban való részvétele némileg javult, de továbbra is az egyik legalacsonyabb az EU-ban (41,6 %, szemben a 48,1 %-os uniós átlaggal). A fogyatékossgal élőket érintő foglalkoztatási különbség jelentősebb, mint az uniós átlag (32,2 százalékpont a 25,8 százalékponttal szemben). A kormány megpróbálja elősegíteni a fogyatékossgal élő személyek munkaerőpiaci integrációját azáltal, hogy korlátozza a pályázati feltételek körét, ugyanakkor pedig a vállalatokat is foglalkoztatásukra ösztönzi. A fogyatékossgal élő álláskeresők számára a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat keretein kívül nyújtanak közszolgáltatásokat, és a nem kormányzati szolgáltatók támogatása továbbra is korlátozott. Ez akadályozza az érintetteknek a személyre szabott szakmai rehabilitációhoz, a munkaközvetítéshez és a munkahely-átalakítási szolgáltatásokhoz való hozzáférést, ami a fejlesztés szükségességére utal.

Magyarországon továbbra sem eléggé fejlettek

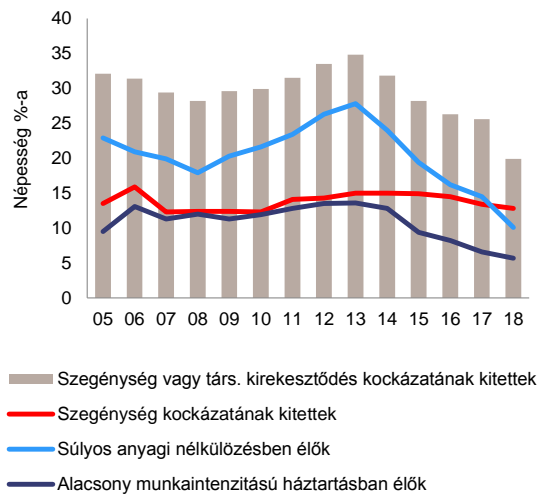
a szociális párbeszéd struktúrái és folyamatai. A Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács (NGTT) egy kormánytól független tanácsadó testület, amely széles körben lehetőséget nyújt a társadalmi párbeszédre. A Versenyszféra és a Kormány Állandó Konzultációs Fóruma (VKF) egy háromoldalú testület, amelynek tagjait a kormány választja ki; működésének átláthatósága nem biztosított (Pásztóy, 2018). Csupán szűk hatáskörrel rendelkeznek, és az általa kötött megállapodások jogilag nem kötelezőek. Az Ágazati Párbeszéd Bizottságok gyenge intézményi háttérrel rendelkeznek, ami akadályozza munkájuk hatékonyságát. Összességében a jelenlegi struktúra nem felel meg a szociális párbeszéd és a munkavállalói részvétel elvének, amely a szociális jogok európai pillérének része. A szociális partnerek továbbra is csak nagyon korlátozott mértékben befolyásolják a nemzeti döntéshozatalt.

3.3.2. SZOCIÁLPOLITIKA

Magyarország általános szegénységi helyzete 2013 óta javul, de továbbra is vannak kihívások. 2018-ban Magyarországon minden ötödik állampolgár (19,6 %) a szegénység vagy a társadalmi kirekesztettség kockázatának volt kitéve. Abszolút számokban kifejezve ez 908 000 fővel kevesebb, mint 2008-ban (az Európa 2020 stratégia szerinti nemzeti cél 450 000 fő). A súlyos anyagi nélkülözésben és alacsony munkaintenzitású háztartásban élők száma 2013 óta a felére csökkent. A súlyos anyagi nélkülözésben élők aránya ugyanakkor 2017-ben a negyedik legmagasabb volt az EU-ban (lásd a 3.3.3. ábrát). A generációk közötti kereseti mobilitás szintje alacsonyabb, mint a legtöbb tagállamban (Tóth és Szelényi, 2018). A gyermekeket, a három vagy több gyermeket nevelő családokat és az egyszülős családokat veszélyeztető szegénység csökken, de továbbra is magasabb az uniós átlagnál. Az említett csoportokban 23,8 %, 25,5 %, illetve 40,0 % volt a szegénység kockázatának kitétek aránya 2018-ban. A hátrányos helyzetű családok számára – többek között a Biztos Kezdet Gyerekházak által – nyújtott személyre szabott kisgyermekkorai fejlesztési szolgáltatások a megfelelőség és a támogatottak köre tekintetében nem elégítik ki a teljes keresletet.

3.3.3. ábra: Főbb szegénységi mutatók, 2005–2018

Forrás: Eurostat

A szegénység és a társadalmi kirekesztés az ország bizonyos területein koncentrálódik. A szegénység vagy a társadalmi kirekesztés kockázatának kitétek aránya Észak-Magyarországon 10,5 százalékponttal, a vidéki térségekben pedig 5,7 százalékponttal haladta meg az országos átlagot 2017-ben (KSH, 2017a). A népesség egytizedét adó, legkevésbé fejlett körzetekben az egy adózóra jutó átlagjövedelem a 2016. évi országos átlag mindössze 69,8 %-át érte el, ami alig haladja meg a minimálbért (KSH, 2017b). A társadalmi kirekesztődés koncentrációját egy térkép⁽⁴⁾ is alátámasztja, amely szerint a települések 22 %-ában található olyan körzetek, ahol igen magas az alacsonyan képzett és munka nélküli személyek aránya (szegregált területek). Országos szinten a szegregált területeken élők aránya 2,8 %, de a legkevésbé fejlett körzetekben a 11,9 %-ot is eléri. A lakóhelyi elkülönülés az oktatási szegregációt is fokozza (lásd a 3.3.3. szakaszt), és gyakran jellemzi az alapvető közinfrastruktúrához és szolgáltatásokhoz való rendkívül korlátozott hozzáférés is. E kihívások megoldása érdekében több mint 200 településen zajlottak uniós társfinanszírozású fejlesztési projektek, de további beruházásokra lehet szükség.

A romák többsége szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben él. A

⁽⁴⁾ A térképet a Központi Statisztikai Hivatal készítette népszámlálási adatok alapján.

szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élő romák aránya 2018-ban 67,8 % volt. Míg a romák a becslések szerint Magyarország népességének kb. 7 %-át teszik ki, ők adják a szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élők 20–25 %-át.

A szociális lakások kínálata nem képes kielégíteni a rászorulóknak szükségleteit. Az elégtelen lakáskörülményekkel küzdők aránya 2017-ben 15,9 % volt a teljes népességhez képest, ami a második legmagasabb érték az EU-ban és az uniós átlag 3,5-szöröse. Ez az adat a gyermekek körében különösen magas volt (27,3 %). A megfizethető bérlakások kínálata alacsony és tovább csökken. 2010 és 2016 között a bérleti díjak 75 %-kal nőttek, míg a legszó jövedelmi decilis átlagos nettó bére csupán 11 %-kal emelkedett (Habitat, 2018). Az önkormányzati szociális bérlakások 2017-ben a lakásállomány mindössze 1,1 %-át tették ki (KSH, 2018d). A szociális lakások kínálatának növelése segítséget jelentene a hajléktalanság problémájának megoldásában.

A fogyatékossgal élő személyek tartós ápolása-gondozása javul ugyan, de további figyelmet igényel. 2016-ban mintegy 26 600, fogyatékossgal vagy mentális egészségi problémával élő személy élt tartós bentlakásos szociális intézményben, és mintegy 54 900, hozzátartozóját otthon ápoló személy részesült ápolási díjban, amelynek összege a minimálbér 23,6 %-ától annak 42,5 %-áig terjed (KSH, 2017c). E juttatás összege a tervek szerint jelentősen emelkedni fog (lásd: 3.3.1. háttérmagyarázat) (Kormány, 2018). Jóllehet Magyarország kötelezettséget vállalt arra, hogy uniós forrásokat fektet be azzal a céllal, hogy 2023-ig 10 000 ember kerülhessen át az intézményi ellátásból a közösségi ellátásba, az önálló életvitel feltételeit tovább lehetne javítani. A közösségi ellátást és az otthoni ápolást-gondozást támogató szolgáltatások köre meglehetősen korlátozott.

Noha a szülői szabadság tekintetében biztosított nagyvonalú ellátásoknak köszönhetően a nyugdíjakon kívüli szociális transfereknek a szegénység visszaszorítására gyakorolt hatása az egyik legnagyobb mértékű az EU-ban, a szociális védőháló kulcsfontosságú elemei fejlesztésre szorulnak. A foglalkoztatás

bővülésével párhuzamosan a foglalkoztatást helyettesítő támogatásra jogosultak száma a 2012. évi 237 600-ról 99 800-ra csökkent 2017-ben. Mivel a foglalkoztatást helyettesítő támogatás összege 2012 óta nem emelkedett, és nem éri el az országos szegénységi küszöb egyharmadát sem, Magyarország megfelelőség tekintetében a leggyengébben teljesítők közé sorolható be. A közfoglalkoztatási bér minimálbérhez viszonyított aránya csökkent: míg 2013-ban a minimálbér 77,2 %-át tette ki, addig 2018-ban annak 59,1 %-a volt. A dolgozói szegénység aránya a 2010. évi 5,2 %-ról 2018-ra 8,4 %-ra emelkedett. A szociális biztonsági rendszer nem nyújt teljes körű védelmet valamennyi munkavállaló számára, így az alkalmi munkavállalók és az idegymunkások számára (Európai Bizottság, 2018d).

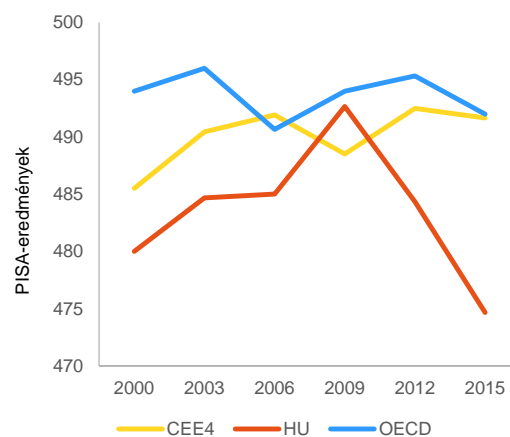
3.3.3. OKTATÁS ÉS KÉSZSÉGEK

Az oktatási eredmények az uniós átlag alatt maradnak, és az iskolák között nagy eltérések tapasztalhatók. A 2016. évi „Progress in International Reading Literacy Study” (Nemzetközi felmérés az olvasáskészség fejlődéséről, PIRLS) szerint a negyedikesek olvasási készségei terén javulás tapasztalható, de továbbra is nagyok a teljesítménybeli különbségek az iskolák és az iskolatípusok között. 15 éves korra az alapkészségek jelentős mértékben az uniós és regionális átlagok alá csökkennek (PISA, 2015), és az elmúlt évtizedben romlottak (lásd a 3.3.4. ábrát). A diákok teljesítménye erős összefüggést mutat társadalmi-gazdasági háttérükkel. A PIRLS-felmérés azt mutatja, hogy a magyar diákok 37 %-a olyan iskolába jár, ahol a többséget hátrányos helyzetű tanulók alkotják, ami azt jelenti, hogy a hátrányos helyzetű diákok jobban elkülönülnek nem hátrányos helyzetű társaiktól, mint más országokban. A hátrányos helyzetű diákoknak kis esélyük van a magasabb szintű képzési irányokban való részvételre, mivel a számukra biztosított ösztöndíjrendszer az alacsonyabb szakmai pályákra való belépéshez kínál kedvezőbb feltételeket, ami tovább nehezíti a felfelé irányuló oktatási mobilitást. Az oktatás terén megmutatkozó egyenlőtlenség csökkenti a társadalmi mobilitás lehetőségét. Valamennyi uniós ország közül a Magyarországon a legkorlátozottabbak az alacsony jövedelmű családok esélyei az átlagjövedelem elérésére (OECD, 2018b).

A hátrányos helyzetű tanulók, köztük a romák szegregációja felgyorsult az elmúlt évtizedben.

Az utóbbi években az oktatási rendszer szegregáltabbá vált, ami csak részben magyarázható a diákok lakóhely miatti elkülönülésével. Azon általános iskolák aránya, amelyekben a roma gyerekek a létszám legalább felét teszik ki, a 2008. évi 10 %-ról 15 %-ra emelkedett 2017-ben. A szegregációt a roma gyermekek koragyermekkori nevelésbe és gondozásba való jobb integrálásával, illetve olyan közelmúltbeli intézkedésekkel próbálják megelőzni, mint például antiszegregációs szakértők kinevezése és munkacsoportok létrehozása, valamint az iskolák felvételi körzetét meghatározó új szabályok bevezetése. Ezen intézkedések hatását azonban korlátozza az, hogy a nem állami iskolák mentesülnek a hátrányos helyzetű tanulók felvételére vonatkozó kötelezettség alól (Ercse 2018, Ercse-Radó 2019).

3.3.4. ábra: A PISA-felmérés eredményei, 2000–2015

(1) A matematika, az olvasás és a természettudományok terén elért eredmények átlaga (2) CEE4: Cseh Köztársaság, Lengyelország, Szlovákia és Szlovénia

Forrás: OECD

2017-ben a korai iskolaelhagyók aránya 12,5 %-ra nőtt, ami meghaladja a 10,6 %-nak megfelelő uniós átlagot.

Noha a korai iskolaelhagyás mértéke Unió-szerte egyre alacsonyabb, Magyarországon 2010 óta nem csökkent. Azoknak az iskoláknak, ahol magas a lemorzsolódás veszélyének kitett tanulók aránya, személyre szabottabb támogatást kell nyújtaniuk az érintett tanulók számára, ami adott esetben beruházások szükségességére utal. A korai iskolaelhagyók aránya a romák körében különösen magas (65,3 %). A középfokú oktatásban részt

vevő 17 és 18 év közöttiek aránya 2011 és 2016 között jelentősen csökkent (98 %-ról 85 %-ra), miután 2012-ben 18-ról (a középfokú oktatás befejezésének életkora) 16-ra csökkentették a tankötelezettség korhatárát. Az érintett tanulók aránya iskolatípusok és régiók szerint nagy eltéréseket mutat (Oktatási Hivatal, 2018a). A három leginkább érintett megyében a tanulók 14–16 %-ánál áll fenn a lemorzsolódás veszélye. A szakképzés alsóbb szintjein ez az arány 21 %.

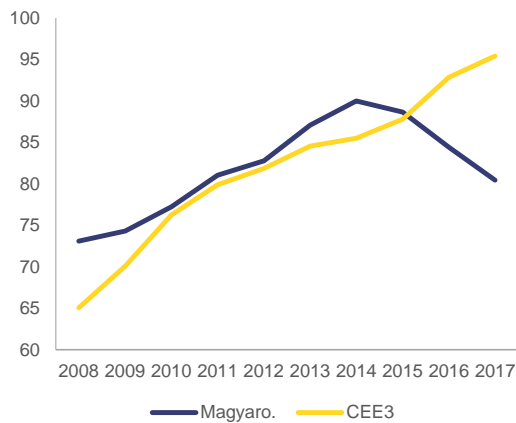
A szakképzés két ága jelentősen eltér a végzett tanulók karrierlehetőségei tekintetében. Magyarországon a szakképzésnek két fő irányvonala van: az egyik az általános tananyagra nagyobb hangsúlyt fektető szakgimnázium, a másik pedig az ilyen tananyaggal kevésbé foglalkozó szakközépiskola. A szakközépiskolai tanulókat jelentős és egyre növekvő hiányosságok jellemzik a szakgimnáziumok és a gimnáziumok tanulóihoz képest (Oktatási Hivatal, 2018b). Emellett a szakközépiskolákban sokkal magasabb a lemorzsolódási arány (a 2016-os tanévben 15,3 %), mint a szakgimnáziumokban (6,5 %) és a gimnáziumokban (1,1 %). A szakközépiskolát végzettek 24 %-kal kevesebbet keresnek, mint a szakgimnáziumok végzősei (MTA, 2018a). A szakközépiskolát végzettek bérhátránya az életkor előrehaladtával nő, ez pedig az ilyen iskolákban szerzett képességek átvihetőségének hiányára utal (Fazekas és Köllő, 2018). A legújabb jogszabályi változások célja, hogy a munkaerőpiaci igényekkel jobban összehangolják a szakképzést. Az általános tananyagnak a szakközépiskolák első tanévtől jellemző csökkenése miatt azonban nehezebbé válik a szakmák vagy a képzési pályák közötti váltás.

A tanárok hiánya továbbra is kihívást jelent. A pedagógusállomány idősödik, és az előrejelzések szerint tíz éven belül mintegy 50 000 tanár vonul majd nyugdíjba (Kormány, 2016a). A tanárképzésre jelentkezők száma ugyan nőtt 2017-ben, de magas a képzésből lemorzsolódók aránya, és továbbra is alacsony azoknak a diplomásoknak a száma, akik végül ténylegesen tanári pályára lépnek. A tanárok fizetése az utóbbi években nőtt, de továbbra is 25 %-kal alacsonyabb, mint más felsőfokú végzetteké, míg ez az elmaradás az OECD-országokban átlagosan mindössze 4–19 % (OECD, 2018c). Az iskolarendszer kevésbé hatékony és méltányos volta valószínűleg összefügg a tantervi szabadság alacsony szintjével,

a társadalmi-gazdasági sokszínűség hiányával az iskolákon belül, valamint a tanárok alacsony fizetésével (Európai Bizottság, 2018e, 98. o.).

A felsőfokú végzettséget szerzők arányát vélhetően tovább csökkenteti, hogy a felsőoktatásban továbbra is alacsony a jelentkezők száma. A friss felsőfokú végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási aránya 88,7 %, ami jóval meghaladja a 84,9 %-os uniós átlagot; ez tükrözi a magasán képzett munkaerő iránti nagy keresletet. Emellett EU-szerte a felsőfokú végzettséggel rendelkezők részesülnek a legmagasabb bérezésben (OECD, 2017). A beiratkozási és diplomaszerezési tendenciák jelenleg azonban nem idomulnak a kereslethez. A felsőoktatásban részt vevő 30–34 évesek aránya 2017-ben 32,1 %-ra csökkent, miközben az uniós és a regionális átlag nőtt (lásd a 3.3.5. ábrát). 2020-tól kezdődően egy B2-szintű nyelvvizsgabizonyítvány lesz a feltétele valamennyi felsőoktatási képzésbe való felvételnek, kivéve a rövid képzési idejű felsőoktatási programokat. Ez tovább súlyosbíthatja a tartósan lefelé mutató tendenciát a jelentkezők terén, mivel a jelentkezőknek jelenleg csupán 48 %-a rendelkezik B2-szintű nyelvvizsgával (MTA, 2018a). Az ombudsman megállapította, hogy az alapjogok megsértésének elkerülése érdekében a nyelvi követelmény bevezetésével párhuzamosan az emberi és egyéb erőforrások növelésére lenne szükség a nyelvoktatás területén (Ombudsman, 2017). A felsőfokú oktatásban részt vevők körében a hátrányos helyzetű diákok aránya nagyon alacsony (2016-ban 1,4 %), a romák aránya pedig mindössze 0,8 % (MTA, 2018a; KSH, 2018e).

3.3.5. ábra: **A felsőoktatásban részt vevő 30–34 évesek aránya 2008–2017 között, az uniós átlaghoz viszonyítva**

(1) EU=100

Forrás: Eurostat

3.3.4. EGÉSZSÉGÜGY

Bár a magyarok egészségi állapota fokozatosan javul, mégis elmarad a legtöbb európai ország állapotától, és továbbra is jelentős, társadalmi-gazdasági tényezőkkel magyarázható egyenlőtlenségek állnak fenn az egészség terén. Az elmúlt öt év során mintegy 15 héttel kisebb lett a magyarországi várható élettartam és az uniós átlag közötti eltérés. Ennek ellenére a különbség továbbra is jelentős: 2016-ban a férfiak és nők várható élettartama 5,6, illetve 3,9 évvel volt rövidebb az uniós átlagnál. A társadalmi-gazdasági státusból eredő különbségek különösen jelentősek: a magasan képzett magyarok átlagosan mintegy 12,8 évvel tovább élnek, mint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők. Ezek a különbségek részben az alacsonyabb társadalmi-gazdasági csoportokhoz tartozókat erősebben érintő kockázati tényezőkkel, illetve az egészségügyi ellátáshoz való egyenlőtlen hozzáféréssel magyarázhatók.

Sokan folytatnak egészségtelen életmódot. A napi rendszerességgel dohányzók aránya 2006 és 2016 között nem változott, és 26 % körül mozog, ami az egyik legmagasabb az EU-ban. Az elmúlt években a magyar hatóságok egy sor dohányzásellenes intézkedést vezettek be, amelyek a dohányzásnak a fiatalok körében történő visszaszorítása tekintetében hatékonyak bizonyultak. Az alkoholfogyasztáshoz kapcsolódó

betegségek prevalenciája Magyarországon a legmagasabb az EU-ban: a teljes népesség 21,2 %-át és a férfiak 36,2 %-át érinti (WHO, 2018). Az elhízás aránya az elmúlt évtizedben növekedett, és 2016-ban már riasztóan magas volt: a lakosság 30 %-át érintette. A kockázati tényezők gyakori előfordulása miatt a szív- és érrendszeri betegségek jelentik Magyarországon a legfőbb halálozási okot, és 2016-ban az összes haláletet 49,5 %-a ilyen betegségre vezethető vissza, ami az uniós átlag mintegy kétszerese. A rákos megbetegedések incidenciája és mortalitása szintén a legmagasabbak között van az EU-ban. A 2500 g-nál kisebb súllyal világra jött csecsemők aránya uniós szinten az egyik legmagasabb (2015-ben 8,5 %) ⁽⁵⁾, ami részben az egészségtelen életmódra vezethető vissza. A káros életmód és az ezzel összefüggő halandóság kockázata az alacsonyabb képzettségű emberek körében különösen magas (Wood-Bellis, 2017). Az egészségfejlesztési és betegségmegelőzési intézkedések hatása az elmúlt években korlátozott maradt.

Továbbra is kihívás a minőségi egészségügyi ellátás időben történő biztosítása, ami a magyarok várható élettartamára is kihat. Bár a megkérdezettek közül viszonylag kevesen nyilatkoztak úgy, hogy egészségügyi igényeiket nem elégítették ki (lásd a 3.3.1. háttérmagyarázatot), a gyógyítással elkerülhető halálozások száma csaknem kétszerese az uniós átlagnak. Bár a rákszűrésnek az egyes célcsoportokon belüli elterjesztése terén előrelépések tapasztalhatók, a részvétel továbbra is aránylag alacsony, és a földrajzi egyenlőtlenségek még mindig jelentősek. A rákkezelti szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása, valamint e szolgáltatások minőségének és költséghatékonyságának növelése érdekében nagyobb beruházások lehetnek szükségesek a megelőzés és a korai felismerés terén.

A betegek által közvetlenül fizetett térítések jelentős aránya aggályokat vet fel az ellátáshoz való hozzáférés egyenlősége tekintetében. Magyarország a GDP 2 százalékpontjával kevesebbet fordít az egészségügyre, mint az uniós átlag, és nagyobb mértékben támaszkodik a betegek általi, „zsebből” történő finanszírozásra. 2017-ben a közvetlen lakossági hozzájárulások az összes egészségügyi kiadás 30 %-át tették ki, ami

(5) WHO <https://gateway.euro.who.int/en/hfa-explorer/>

jóval magasabb az uniós átlagnál (18 %). Ez a szám a paraszolvenciát is magában foglalja, amely régóta nem elhanyagolható szerepet játszik az egészségügyi ellátás biztosításában Magyarországon. Felmérések adatai (Eurobarometer, 2017) azt mutatják, hogy 2013 és 2017 között 7 százalékponttal, 17 %-ra emelkedett azoknak a magyaroknak a száma, akik hálapénz fizetéséről számoltak be. Ez az arány több mint négyszerese az uniós átlagnak (4 %). 2015-ben a – főként a járóbeteg-ellátás keretében rendelt gyógyszerekre fordított – egészségügyi kiadások a magyar háztartások 11,5 %-a esetében meghaladták az alapvető szükségletek kielégítését követően rendelkezésre álló jövedelem 40 %-át.

A kórházi ágazat strukturális átalakítására van szükség ahhoz, hogy a fekvőbeteg-ellátás hatékonysága és minősége javulhasson. Bár az elmúlt évtizedben történt néhány előrelépés a fekvőbeteg-ellátás többletkapacitásának visszaszorítására, 2016-ban az 1000 lakosra jutó kórházi ágyak száma 37 %-kal haladta meg az uniós átlagot, míg a kórházi ágyak kihasználtsága Unió-szerte az egyik legalacsonyabb, 68,5 % volt. Az általános uniós tendenciával ellentétben a kórházi tartózkodás átlagos ideje nőtt, és jelenleg a legmagasabbak között van az EU-ban. A kórház hálózat rendkívül széttagolt, ami gyengíti a betegellátás hatékonyságát és minőségét. Uniós forrásoknak köszönhetően 2007 és 2017 között mintegy 70 kórház infrastruktúráját korszerűsítették. A további hatékonyságnövelés érdekében a kórházi hálózati struktúra olyan átalakítására lenne szükség, amely földrajzilag és ellátási funkció tekintetében is szűkíti és koncentrálja a kórházi kapacitásokat.

Az alapellátásnak és a betegellátás koordinálásának a javítása jelentősen növelné a hatékonyságot. A kórházi szolgáltatások intenzív igénybevétele és a járóbeteg-szakellátás magas aránya a kapuóri rendszer gyengeségére utal. A háziorvosok többnyire egyéni praxisokat működtetnek, és nincsenek felkészülve arra, hogy hatékony, személyre szabott ellátást biztosítsanak. Még van mit javítani az iránymutatások egyértelműbbé tétele, a krónikusbetegség-gondozásban szükséges ellátási utak kidolgozása és az alapellátási szolgáltatások terén végzett beruházások tekintetében, különösen az elégtelenül ellátott területeken.

Az egészségügyi szakemberek képzése és megtartása terén történt ugyan némi előrelépés, de az utánpótlás biztosítása és a regionális különbségek továbbra is problémát jelentenek. Noha Magyarországon az orvosok száma az elmúlt öt évben emelkedett, és jelenleg csak kis mértékben marad az uniós átlag alatt (az ezer lakosra jutó orvosok száma 3,2 az uniós 3,6-hoz képest), az ápolók száma továbbra is alacsony (ezer főre számítva 6,4, szemben az uniós 8,4-gyel). Az egészségügyi szakemberek tömeges kivándorlására és a magánszektor múlt évtizedben tapasztalt terjeszkedésére válaszul a kormány prioritássá tette a dolgozók megtartását. Az orvosok és ápolók bérét megemelték, a meglévő képzési és támogatási programokat továbbfejlesztették és bővítették. Ezen intézkedések sikere ellenére az üres álláshelyek betöltése továbbra is nehézségekbe ütközik, különösen a háziorvosi és a csecsemő- és gyermekápolói szakma esetében. Az egészségügyi infrastruktúra és kapacitás eloszlása egyenlőtlen, ami jelentős hiányosságokat von maga után a vidéki és a hátrányos helyzetű térségekben. A tervezett beavatkozásoknál – például a szűrkehályogműtéteknél vagy a térd- és csípőprotézisek beültetésénél – a várakozási idő tekintetében nagy eltérések mutatkoznak az egyes régiók között.

3.3.5. BERUHÁZÁSOK SZÜKSÉGESSÉGE

Magyarország termelékenységének és hosszú távú inkluzív növekedésének szempontjából fontos a készségekbe, az oktatásba és képzésbe, valamint a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi integrációjába történő fokozott beruházás. Az üzleti beruházások egyik fő akadálya a szakképzett munkaerő hiánya, ami arra utal, hogy többet kell tenni a kihasználatlan vagy nem kellően kihasznált munkaerő-tartalékoknak az elsődleges munkaerőpiacra történő bevonása érdekében. Ehhez átfogó politikai intézkedésekre van szükség. Ilyen az oktatás és képzés minőségének és inkluzív jellegének javítása, a hátrányok megerősített szociális és egészségügyi szolgáltatásokkal való ellensúlyozása, a társadalmi és földrajzi mobilitásnak többek között a szociális lakhatás révén történő elősegítése, valamint a szolgáltatások elérhetősége tekintetében fennálló földrajzi egyenlőtlenségek megfelelő kezelése. Emellett figyelmet kell fordítani a nemekkel

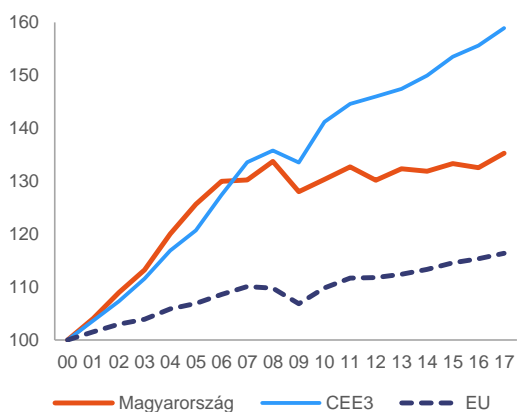
kapcsolatos dimenzió érvényesítésére, többek között a gyermekgondozási és a tartós ápolási-gondozási szolgáltatások hozzáférhetőségének javítása révén.

3.4. VERSENYKÉPESSÉGI REFORMOK ÉS BERUHÁZÁSOK

3.4.1. TERMELÉKENYSÉG ÉS BERUHÁZÁSI IGÉNYEK

A vállalkozások közötti termelékenységi különbségek továbbra is nagyok. A vállalati szintű adatokból kiderül, hogy a vállalkozások közötti termelékenységi szórás nemzetközi összehasonlításban viszonylag nagy bármely adott ágazatban. A külföldi tulajdonú vállalkozások általában véve nagyobbak, több tőkét használnak fel és termelékenyebbek, mint a belföldi tulajdonban lévő vállalkozások. A hasonló méretű belföldi vállalkozásokhoz képest is termelékenységi előnyt élveznek (Muraközy et al., 2018).

3.4.1. ábra: Munkatermelékenység (teljes gazdaság, 2000=100)

(1) CEE3: a Cseh Köztársaság, Lengyelország és Szlovákia átlaga.
Forrás: Eurostat

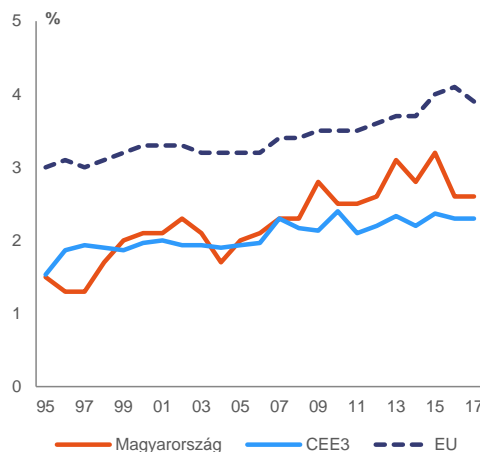
A termelékenységnövekedés a kedvező gazdasági ciklusnak köszönhetően erősödik, de múltbeli és regionális összevetésben továbbra is lassú. Noha Magyarország termelékenysége a pénzügyi válságig lépést tartott a regionális versenytársakéval, az azt követő években egyre inkább lemaradt (lásd a 3.4.1. ábrát). Ezt az eltérést a piaci szolgáltatások gyenge teljesítménye magyarázza (lásd még a 3.4.5. ábrát), miközben a feldolgozóipar termelékenysége tovább növekedett. A magánvállalkozásokkal ellentétben az állami tulajdonban lévő vállalatok

termelékenysége 2012 óta nem nőtt (Muraközy et al., 2018).

A ciklikus gazdasági fellendülésnek köszönhetően a beruházások minden ágazatban növekednek, ami támogatja a termelékenység javulását. A beruházási ráta 2018-ra meghaladta a történelmi átlagot. A ciklus korai szakaszában a közvetlen külföldi tőkebefektetések által finanszírozott nagyszabású feldolgozóipari projektektől eltekintve visszafogottak voltak az üzleti beruházások. Ennek oka az volt, hogy a növekvő keresletet még ki lehetett elégíteni a meglévő kapacitásokkal. A kapacitáskihasználás folyamatos növekedésével a beruházások az elmúlt években felgyorsultak. A háztartások beruházásai több évnyi mérsékelt aktivitás után újraéledtek, a javuló munkaerőpiacnak és az ingatlanok iránti felhalmozódott keresletnek köszönhetően. Az állami beruházások szintén gyorsulnak, ami az uniós források gyorsabb felhasználásával és a saját forrásokból finanszírozott beruházások növekedésével egyaránt magyarázható (lásd az 1.2. ábrát).

Bár az aggregált beruházási szint szilárd, összetétele a gazdaság néhány strukturális gyengeségét tükrözi. A beruházási ráta közelmúltbeli növekedése az építőiparból és a gépiparból eredt; a szellemi tulajdon felhalmozása a GDP 2,6 %-át kitevő szinten stagnált 2017-ben, körülbelül 1 százalékponttal elmaradva az uniós átlagtól, ugyanakkor némileg meghaladva a regionális versenytársak szintjét (lásd a 3.4.2. ábrát). A beruházást nem végző vállalkozások aránya szintén magasabb az uniós átlagnál (24 %, szemben a 13 %-kal; EBB, 2018).

3.4.2. ábra: Beruházás szellemi tulajdonba (a GDP %-a)

(1) CEE3: a Cseh Köztársaság, Lengyelország és Szlovákia átlaga
Forrás: Eurostat

3.4.1. háttérmagyarázat: Beruházási kihívások és reformok Magyarországon

A beruházás erős fellendülést mutatott az elmúlt években, a 2012-ben a GDP 19,3 %-ának megfelelő mélypontról 2018-ban a GDP mintegy 25 %-át kitevő szintre emelkedett. A kedvező gazdasági ciklus és az uniós források felhasználása volt a beruházások széles körű növekedésének fő mozgatórugója (lásd az 1. szakaszt). A beruházásfinanszírozáshoz való hozzáférés kifejezetten javult az uniós források beáramlása és a példátlanul alacsony kamatlábak nyomán (lásd a 3.2. szakaszt).

A nemzeti fejlesztési bankok szintén hozzájárultak a finanszírozási korlátok enyhítéséhez. Az Eximbank az exporttevékenységet és az exporttal kapcsolatos beruházásokat támogatja, a Magyar Fejlesztési Bank pedig a visszatérítendő uniós források folyósításában játszik szerepet, valamint infrastrukturális projekteket és rés piacokat finanszíroz. Kombinált mérlegük a 2010-ben a GDP 5,2 %-át kitevő értékről 2017-ben 5,8 %-ra emelkedett. 2013–2017 között továbbá a központi bank Növekedési Hitelprogramja által refinanszírozott beruházási hitelek átlagosan a GDP közel 1 %-át tették ki.

Noha a makrogazdasági környezet támogatja a beruházásnövekedést, strukturális akadályok állnak fenn, többek között:

1. A szakképzett munkaerő korlátozott rendelkezésre állása, ami az építőipari projektek késedelméhez vezet, és az új feldolgozóipari kapacitásba történő beruházás ellen hathat. A közelmúltbeli politikai kezdeményezések célja a munkavállalók nyugdíjba vonulásának későbbre halasztása és a munkaórák számának növelése (lásd a 3.3. szakaszt).
2. Az üzleti környezet több szempontja, ideértve a szabályozási bizonytalanságot, a verseny gyengeségeit és a fizetéseképtelenségi keretet. E területen a fizetéseképtelenségi eljárások tervezett felülvizsgálata javíthatná a meglévő tőke allokációját (lásd a 3.4. szakaszt).

	Szabályozási/ adminisztratív teher	CSR	Pénzügyi ágazat / Adózás	Adózás	CSR
Közigazgatás/ Üzleti környezet	Közigazgatás		K+F+I	Forráshoz jutás	-
	Közbeszerzés /PPP-k	CSR		Tudományos körök, kutatás és vállalatok közötti együttműködés	
	Igazságszolgáltatási rendszer	-		K+F+I finanszírozása	-
	Fizetéseképtelenségi keret			Üzleti szolgáltatások / Szabályozott szakmák	
	Verseny és szabályozási keret			Kiskereskedelem	CSR
Munkaerőpiac/ Oktatás	Foglalkoztatásvédelmi jogszabályok és munkaszerződés kerete	-	Ágazat-specifikus szabályozás	Építőipar	-
	Bérek és bérmegállapítás	-		Digitális Gazdaság/ Távközlés	
	Oktatás	CSR		Energia	
			Közlekedés	-	

Jelmagyarázat:

	Nincs azonosított beruházási akadály		Némi haladás
CSR	Országspecifikus ajánlásban is tárgyalt beruházási akadályok		Jelentős haladás
	Nincs haladás		Teljeskörűen végrehajtva
	Korlátozott haladás		

A fenntartható és inkluzív növekedéshez fontos az innovációba, a közlekedési infrastruktúrába és az erőforrás-gazdálkodásba történő beruházások növelése. A K+F kiadások jóval elmaradnak az uniós átlagtól és az Európa 2020 stratégia szerinti céltól, ami visszafogja az innovációs teljesítményt és hozzájárul a külföldi és belföldi vállalkozások közötti nagy termelékenységi szakadékhöz. A kedvezőtlen helyzetű területek rossz megközelíthetősége erősíti a területi egyenlőtlenségeket. Az életminőséget

negatívan érintő környezetvédelmi kihívások közé tartozik az alacsony energiahatékonyság, a megújuló energia alacsony mértékű felhasználása, a légszennyezés, valamint a víz- és hulladékgazdálkodási problémák.

Kutatás és innováció

Magyarország általános innovációs

teljesítménye visszafogott, és az EU-hoz képest csökkent. Az intellektuális eszköz-felhalmozás alacsony szintjét a szabadalmak, védjegyek és formatervezési minták alacsony bejelentési száma, az innovatív vállalkozások kis száma, valamint a kis- és középvállalkozások alacsony szintű nemzetköziesítése is tükrözi. Ezt a tényt az európai innovációs eredménytábla is alátámasztja (Európai Bizottság, 2018f). A kisebb vállalkozások különösen vonakodnak az innovációtól, ami gátolja a globális értékláncban való részvételüket. A 2016. évi közösségi innovációs felmérés szerint a kisvállalkozások csupán 17,9 %-a vezetett be új termékeket vagy folyamatokat, ami kevesebb, mint az uniós átlag fele. Az innováció elmaradásának saját bevallás szerinti fő okai az ötlet hiánya, az innováció iránti kereslet vélt hiánya, és a gyenge piaci verseny.

A K+F beruházások elmaradnak az uniós átlagtól, és az uniós forrásoktól függenek. 2017-ben a K+F kiadások intenzitása 0,15 százalékponttal a GDP 1,35 %-ára nőtt, részben az uniós források felgyorsított előlegfizetései miatt. Ez azonban még mindig jóval elmarad az Európa 2020 stratégiában meghatározott 1,8 %-os céltől. A GDP 0,99 %-át kitevő üzleti K+F néhány nagy, főként külföldi tulajdonú vállalkozásra koncentrálódik, és nagyvonalú kormányzati támogatásban részesül. A magánszektorbeli K+F állami finanszírozásának mértéke a legnagyobbak között van az EU-ban. Ugyanakkor az állami szektor K+F kiadásai a GDP 0,49 %-át kitevő 2006. évi értékről 2017-re 0,35 %-ra csökkentek, jóval a 0,7 %-os uniós átlag alá.

A közfinanszírozású tudomány színvonala az alulfinanszírozottság miatt gyengül. A pénzügyi források hiánya hátrányosan hat a közsférabeli kutatók karrierlehetőségeire és számuk 2010 óta 1,5 %-kal csökkent. Ezt a tendenciát a kutatóegységek számának csökkenése, és a gyakran idézett publikációk csökkenő aránya kíséri. A természettudományos és mérnöki szakokon végzetek aránya szintén csökkent 2014 óta, és a legalacsonyabbak között van az EU-ban. A kutatói-vállalkozói együttműködés továbbra is az uniós átlag alatti Magyarországon a kutatási, oktatási és innovációs szervezetek hagyományos elkülönülése miatt. 2017-ben nyolc egyetemi-vállalkozói együttműködési központ jött létre uniós társfinanszírozással az együttműködés előmozdítása érdekében. A központok célja az

intézmények fenntartható működésének kialakítása és innovációs projektek lebonyolítása. A tudományos teljesítmény és a technológiatranszfer javát szolgálná az olyan állami kutatási kapacitásokba való beruházás, amelyek a belföldi vállalkozások innovációjához a tudás és az emberi erőforrások kiemelt forrását képezik.

Az intelligens szakosodási stratégiát célszerű lenne naprakésszé tenni, megerősíteni és jobban összpontosítani. Az európai strukturális és beruházási alapokhoz való hozzáférés előfeltételeként Magyarország 2014-ben vezette be intelligens szakosodási stratégiáját, hogy növelje tudományos, technológiai és innovációs rendszerének teljesítményét. 2018-ban a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal megkezdte a stratégia monitoringrendszerének átalakítását és első nyomonkövetési jelentésének összeállítását.

Az újabb politikai intézkedések bizonytalanságot teremtenek a tudományos és kutatási körökben. Egy nemrég készült értékelés szerint a magyarországi felsőoktatási intézmények pénzügyi autonómiája a legalacsonyabb az EU-ban (EUA, 2017a). Emellett a felsőoktatási törvény 2017. áprilisi módosítása további aggályokat vetett fel a tudományos szabadság tekintetében (EUA, 2017b). A Közép-európai Egyetem (CEU), amely a Horizont 2020 legnagyobb felsőoktatási kedvezményezettje, jelezte azon szándékát, hogy elhagyja Magyarországot az e módosítás által teremtett szabályozási bizonytalanság miatt. A kormány a közelmúltban bejelentette, hogy az innovációs teljesítmény erősítése érdekében tervbe vette a K+F finanszírozás reformját. A Magyar Tudományos Akadémia elutasította finanszírozásának javasolt megváltoztatását (HAS, 2018b) és kiválasztott intézményeinek bezárását, mivel a tudományos függetlenség sérülésétől tart. Az Akadémia jelenleg pénzügyi nehézségekkel küzd, mivel a nem bérjellegű kiadások központi költségvetés általi finanszírozását 2019 januárjától megszüntették. Ezek a politikához kapcsolódó bizonytalanságok a legkiválóbb kutatótehetségek külföldre távozását eredményezhetik, és a kutatás színvonalának tartós romlását kockáztatják.

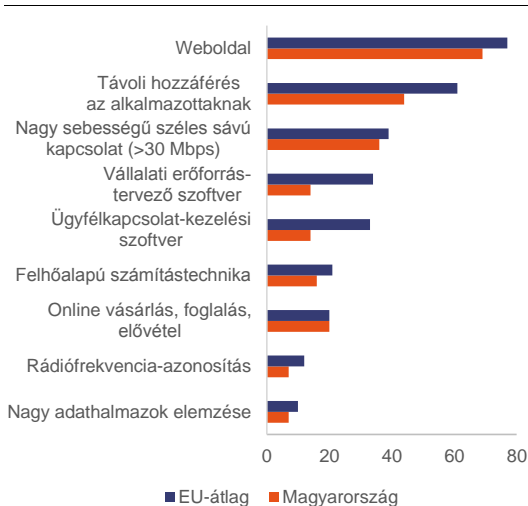
Digitalizáció és üzleti szervezés

A kisvállalkozások csupán töredéke vezet be bevált szervezési gyakorlatokat, valamint

információs és kommunikációs technológiákat.

A 2016. évi közösségi innovációs felmérés szerint a magyar kisvállalkozások mindössze 18,5 %-a vezetett be marketing- vagy szervezeti innovációt, szemben az EU-ban átlagosan 38,4 %-kal. A digitális technológiát integráló vállalkozások tekintetében Magyarország az utolsók között van az EU-ban. Noha a széles sávú infrastruktúra Magyarországon fejlett (a háztartások 82 %-a legalább 30 Mbit/s sebességű internettel rendelkezik), a népesség felénél hiányoznak az alapvető digitális készségek, ami 7 százalékponttal meghaladja az uniós átlagot. Csak kevés kkv használ digitális technológiákat (lásd a 3.4.3. ábrát), beleértve az irányítástámogató szoftvereket, ami arra utal, hogy ritkán alkalmaznak korszerű irányítási gyakorlatokat. A legtöbb kisvállalkozásnál hiányoznak az üzleti tervezés legalapvetőbb elemei: tízből csak hárman készítenek éves üzleti tervet és tízből csak ketten rendelkeznek marketing- és értékesítési stratégiával (MNB, 2018b). A felmérések azt mutatják, hogy a családi kötelek és a kapcsolatok fontos szerepet játszanak, míg a képzettség és az érdekem kevésbé relevánsak a vezetői pozíciók odaítélésénél, mint a többi tagállam többségében (WEF, 2018).

3.4.3. ábra: **A vállalkozások által használt informatikai megoldások (a vállalkozások %-a 2017-ben)**

Forrás: Eurostat

Összeköttetés

A gyenge közlekedési összeköttetések hozzájárulnak a munkanélküliséghez a

kedvezőtlen helyzetű területeken. A közlekedési hálózatok Budapesten összpontosulnak, míg a helyi hálózatok és az országot átszelő keresztirányú összeköttetések nem elég fejlettek. A távoli, főként vidéki területeken a magas ingázási költségek (Bartus, 2011) és a gyenge helyi közlekedési összeköttetések (Pogonyi, 2014) jelentősen növelik a helyi munkanélküliséget. 2018-ig a munkáltatók adómentes hozzájárulást tehettek a dolgozók tömegközlekedési bérleteihez; ezt a kedvezményt 2019-től megszüntették, jóllehet támogathatná az alacsony mobilitású területeken az ingázást (Alpek et al., 2016).

A közúti és a vasúti hálózatok rossz állapota akadályozza a mobilitást és csökkenti az utazás biztonságát.

A közúthálózat több mint fele rossz állapotban van (Magyar Közút, 2018). A helyzet különösen akut a hátrányos helyzetű régiókban. A közutak telítettsége egyre nagyobb kihívást jelent és a termelékenység javulásának útjában áll Magyarország városi területein, amelyek Európában a legsűrűtobbak között vannak (Christidis–Nicolás, 2012). A budapesti úthasználati díj tervezése azonban megrekedt. A transzeurópai vasúti közlekedési törzshálózat előírásoknak megfelelő megvalósítása elmarad a kapcsolódó uniós átlagoktól. Habár a transzeurópai közlekedési hálózat gerince villamosított, a teljes vasúti hálózatban a 39 %-os villamosítási arány meglehetősen alacsony. A budapesti Duna-hidak képezik a vasúti hálózat egyik fő szűk keresztmetszetét. A közlekedési infrastruktúra rossz minősége és a járműpark elöregedése hozzájárul a közúti és vasúti halálos balesetek uniós átlagot meghaladó, nagy számához. A kormány az említett kihívások kezelése érdekében elindított egy programot az alsóbbrendű közutak felújítására, és tervbe vette a vasúti hálózatba történő beruházást.

A dunai belvízi hajózást az alacsony vízállás, valamint a korlátozó szabályozás megnehezíti.

Néhány fő kikötőben fejleszthetők lennének a multimodális átrakodási lehetőségek. Fontos lenne, hogy a Dunával kapcsolatban fokozódjon az együttműködés Szlovákiával.

Energiaágazat és éghajlat-politika

A lakóingatlanok energiahatékonysága továbbra is gyenge. Magyarország esetében fennáll annak a kockázata, hogy nem sikerül

teljesítenie a 2020-as energiamegtakarítási célját, nagyrészt mivel az egy főre jutó háztartási energiafogyasztás még mindig 12 %-kal magasabb az uniós átlagnál, annak ellenére, hogy a jövedelmi szintek jóval alacsonyabbak. Az új épületek energiahatékonysági előírásait jelentősen megszigorították, de továbbra is nagy potenciál rejlik a meglévő lakásállomány, a középületek és a távfűtési hálózatok felújításában; valamint a kisvállalkozásokban.

A villamosenergia-ágazat új kihívásokkal szembesül, és jelentős beruházásokra van szükség a termelés és a hálózat terén. Magyarország a villamosenergia-szükségletének mintegy egyharmadát importálja, és belföldi villamosenergia-termelésének mintegy felét nukleáris források adják. A szén, a lignit és a gáz a villamosenergia-termelés körülbelül 40 %-át fedezik. A megújuló energiaforrások aránya 2017-ben 10 % körül maradt. Bár a napenergia-termelőlétesítményekbe történő beruházások 2016 és 2018 között a kétszeresére, 500 MW-ra nőttek, és 2020 végéig várhatóan megkétszereződnek, továbbra is vannak lehetőségek a nap-, szél- és geotermikus energiába történő beruházásra, különösen ha a szén fokozatosan kivonják a villamosenergia-termelésből. A hálózatot is fel kell készíteni a decentralizált megújuló villamosenergia-termelés növekvő szerepére, a kiegyenlítő és energiatárolási kapacitások növelésével együtt.

A lakossági energiaárak szabályozása visszaveti az ágazatba történő beruházásokat. A lakossági villamosenergia- és gázárak a háztartási szektorban alacsonyak uniós összehasonlításban. Ez azonban nagyrészt a végfelhasználói árszabályozásnak tudható be, amely egyes költségelemeket nem jelenít meg a végső árakban. Ez magasabb árakat eredményez a nem háztartási fogyasztók számára, mivel a közüzemek ebben az utóbbi szegmensben próbálják megtéríteni a költségeket. Magyarország nagykereskedelmi villamosenergia-piaci árai magasabbak a szomszédaihoz képest, elsősorban a magasabb belföldi villamosenergia-termelési költségek miatt. Az összes tervezett határon átnyúló összekapcsolási projekt végrehajtása javítaná a nyugat-európai versenyképes árú villamosenergia-importhoz való hozzáférést. A földgázellátási források még mindig nagymértékben koncentráltak, ami kiemeli az összes regionális gázinfrastruktúra-projekt

végrehajtásának szükségességét, mivel ez lehetővé tenné Magyarország számára, hogy alternatív forrásokból is importáljon gázt.

Magyarország jó úton halad éghajlat-politikai céljainak megvalósítása felé, de a dekarbonizáció és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás terén továbbra is kihívásokkal szembesül. Az EU kibocsátáskereskedelmi rendszere alá nem tartozó kibocsátások 2020-ig a 2005-ös szinthez képest legfeljebb 10 %-kal emelkedhetnek. Ehelyett 2017-ig 9 %-kal visszaestek, és az előrejelzések szerint 2020-ig 19 %-kal csökkennek. E javulás ellenére a légszennyezés továbbra is probléma. A városokban a légszennyezéshez nagymértékben hozzájáruló közlekedési ágazat 2013–2016 között 24 %-kal növelte üvegházhatásúgáz-kibocsátását. A gazdaság további dekarbonizációjához beruházásokra lesz szükség. Ezenkívül Magyarország területének fele jelentős mértékben ki van téve az éghajlatváltozás okozta kockázatoknak, köztük aszálynak és áradásoknak, ami szükségessé teszi a fő folyókon a vízgazdálkodásba történő beruházást.

Az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról szóló rendelettel⁽⁶⁾ összhangban 2019. december 31-ig elfogadandó nemzeti energia- és éghajlat-politikai tervében Magyarország áttekintést ad 2030-ig tartó beruházási igényeiről az energiaunió különböző dimenziói tekintetében, beleértve a megújuló energiát, az energiahatékonyságot, az ellátás biztonságát, valamint az éghajlatváltozás mérséklését és az ahhoz való alkalmazkodást. A többek között a 2019. január 31-én benyújtott tervjavaslatban foglalt információk hozzájárulnak Magyarország energiával és éghajlat-politikával kapcsolatos beruházási szükségleteinek azonosításához és értékeléséhez. A magyar Országgyűlés 2018. október 30-án fogadta el Magyarország 2018–2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra kitékintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiáját.

Környezetvédelmi politika

A légszennyezés és a vízminőség továbbra is aggodalomra ad okot. 2015-ben Magyarországon

⁽⁶⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1999 rendelete

körülbelül 15 000 korai halálozás volt betudható a levegő rossz minőségének (EEA, 2018). A szennyezés fő forrásai a háztartások által elégetett szilárd tüzelőanyagokból, a mezőgazdaságból és a közlekedésből származó kibocsátások. A vízellátás és szennyvízelvezetés még mindig nem felel meg teljes mértékben az ivóvízről szóló irányelvnek, és a víz megfizethetősége továbbra is problémát jelent az alacsony jövedelmű népesség számára. A víz- és szennyvízszolgáltatások szabályozott díjai nem mindig elegendőek az üzemeltetők fenntartási költségeinek fedezésére.

Magyarország a körforgásos gazdaság felé való elmozdulás kezdeti szakaszában van. A hulladékgazdálkodási rendszer közelmúltbeli jelentős reformja ellenére Magyarország esetében veszélyben forog az újrahasználatra előkészített / újrafeldolgozott települési hulladékra vonatkozó 2020. évi 50 %-os célkitűzés teljesítése (Európai Bizottság, 2018g). 2016-ban az újrafeldolgozott települési hulladék aránya 11 százalékponttal elmaradt az uniós átlagtól, míg a hulladéklerakás

aránya 23 százalékponttal meghaladta azt. Az előrehaladás lassú, mivel a háztartásokat nem ösztönzik az elkülönített gyűjtésben való részvételre, a gazdasági eszközök pedig elégtelenek. A Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosa kritizálta a hulladékgyűjtés finanszírozási rendszerét, megkérdőjelezve annak pénzügyi fenntarthatóságát (AJBH, 2018).

A környezetvédelmi kihívások számos beruházást és intézményi kapacitásépítést igényelnek. A beruházásoknak leginkább a légszennyezés fő forrásait, valamint a hulladékgyűjtést és az újrafeldolgozást kellene megcélozniuk. A specifikus ágazati politikák (például energia, közlekedés) keretében hozott fő intézkedéseket is össze kell hangolni a levegőminőségi célkitűzésekkel. Az intézményi kapacitást gátolja a környezetvédelmi igazgatás gyakori változása; a 2018-ban végrehajtott jelentős létszámcsökkentés aggodalomra ad okot.

3.4.2. háttérmagyarázat: Zombivállalatok Magyarországon

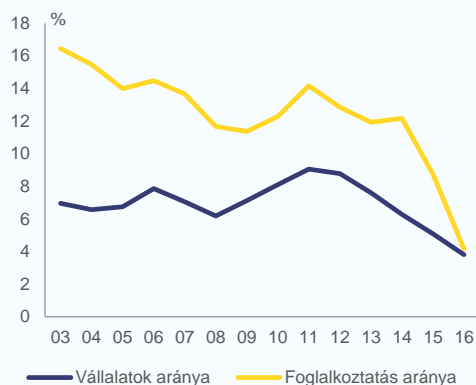
Újabb kutatások rámutatnak, hogy a nem termelékeny, pénzügyileg életképtelen („zombi”) vállalatok túlélése lehet felelős a globális termelékenység ezredforduló óta zajló lassulásának egy részéért. Az ilyen vállalatok aránya több országban nőtt, jelenlétük pedig kisebb termelékenységnövekedéssel és beruházással társul (Adalet McGowan et al., 2017). A pénzügyi válságot követően a gyenge pénzügyi helyzetben lévő bankok különösen vonakodtak megszüntetni az e vállalatoknak történő hitelezést. Ez csökkentette az életképes vállalatoknak való hitelnyújtást, és akadályokat emelt az új vállalatok belépése előtt (Andrews–Petroulakis, 2017).

Ezen elemzés alkalmazásában a „zombi” vállalatok olyan viszonylag régi (több mint 10 éves) vállalkozások, amelyeknek kamatkidásai az elmúlt három évben meghaladták működési bevételeiket (Adalet McGowan et al., 2017). Ezen definíció alapján a szokásos üzleti tevékenységük nem termel elegendő bevételt adósságtérhük finanszírozásához. Ilyen vállalatok kerültek azonosításra a kettős könyvelést használó magyar vállalatok körében, a 2003–2016 közötti társasági adóbevallások alapján (Muraközy et al., 2018).

A zombivállalatok aránya Magyarországon már a pénzügyi válság előtt is nagy volt, és 2011-ig tovább emelkedett. A részesedésük csúcsa hasonló volt Spanyolországhoz, és magasabb volt, mint Olaszország esetében, míg a foglalkoztatásbeli súlyuk meghaladta mindkét országét. Tartósan nagy arányuk arra utal, hogy nem ők felelősek a válság utáni lassabb újraelosztásért; ők inkább a termelékenység növekedését fogták vissza az időszak során.

Az elmúlt években csökkent a zombivállalatok aránya, köszönhetően a bankok nemteljesítő hitelei átalakításának, a javuló makrogazdasági környezetnek és a laza monetáris politikának, amely lenyomta a hitelfelvételi költségeket. A központi bank által 2013-ban indított Növekedési Hitelprogramot kifejezetten arra alakították ki, hogy csökkentse a kis- és középvállalkozások adósságtérhét meglévő hiteleik kedvezményes feltételek mellett történő refinanszírozásával. Ez a politika negatív mellékhatásokkal járhat: noha időt nyer a vállalkozások számára termelékenységük javításához, a múltbeli japán tapasztalatok azt mutatják, hogy a hitelek örökös fennállása csak növelte a kisvállalkozások körében a nem hatékony beruházásokat (Imai, 2016).

1. ábra: A pénzügyileg életképtelen („zombi”) vállalatok aránya a magyarországi üzleti ágazatban

Az osztályozás alapja: Adalet McGowan et al., (2017).

Forrás: Muraközy et al., (2018), vállalati szintű adatok alapján.

A nemzetközi adatok szerint a zombivállalatok jelenlétéhez nem hatékony fizetéseképtelenségi rendszer, alacsony banki tőkeellátottság és a nem banki finanszírozás kis részesedése társul (Adalet McGowan et al., 2017). Magyarország a többi uniós tagállamhoz képest e területek mindegyikén alulteljesít (lásd még a 3.2. szakaszt), ami arra utal, hogy a közelmúltbeli javulás ellenére a zombivállalatok újbóli megjelenésének feltételei összességében nem tűntek el.

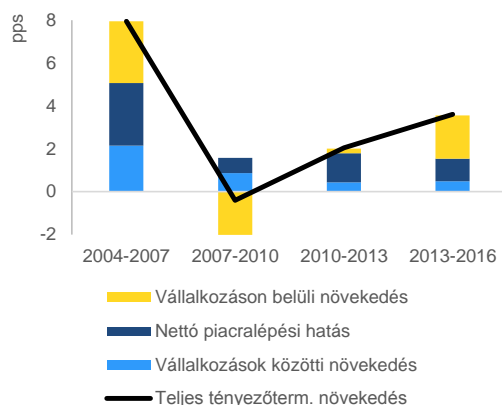

3.4.2. PIACMŰKÖDÉS

Üzleti dinamika

Az erőforrások hatékonyabb vállalkozások felé történő újraelosztása tartósan lassult, ami akadályozza az aggregált termelékenységnövekedést. Noha az egyes vállalkozásokon belüli termelékenységnövekedés már közelít a válság előtti értékekhez, az üzleti dinamika hozzájárulása továbbra is gyenge (lásd a 3.4.4. ábrát). Az új vállalkozások piacra lépése még a gazdasági fellendülés kezdete után is visszaesett (Bauer–Endrész, 2018). Bár ez a tendencia beleillik a nemzetközi tapasztalatba, valószínűleg súlyosbította a növekvő magyarországi elvándorlás, ami különösen nagy arányban fiatalabb és képzettebb személyeket érintett (lásd a 3.3.1. szakaszt).

3.4.4. ábra: **A vállalkozói szektor termelékenységnövekedésének összetétele (%)**

A belső hatás az egyes vállalkozások átlagos termelékenységnövekedése. A köztes hatást a különböző termelékenységi szintű meglévő vállalkozások között változó piaci részesedések okozzák. A nettó piacrálépési hatás az új belépők, a folytatódó és a kilépő vállalkozások termelékenységi szintjének különbségeiből ered.

Forrás: Muraközy et al. (2018)

A vállalkozói kultúra gyenge, csökkentve a nagy növekedési potenciállal rendelkező vállalkozások körét. Mind a Global Entrepreneurship Monitor (globális vállalkozói monitor) (Horváth–Szerb, 2016), mind a Global Competitiveness Report (globális versenyképességi jelentés) (WEF, 2018) szerint alacsony szintű a vállalkozói tevékenység Magyarországon. A kényszerűségből vállalkozók

aránya viszonylag nagy, közel 28 %; ezen egyének általában rosszabb képességekkel rendelkeznek és alacsony termelékenyséű vállalkozásokat vezetnek (Poschke, 2013). Az induló vállalkozáshoz szükséges készségek és a kockázatvállalási hajlandóság gyenge a népesség körében (Falk et al. 2018). Az üzleti kudarc magas költsége szintén növelheti a kockázatkertülést, és visszafoghatja a vállalkozói tevékenységet.

A gyenge verseny akadályozza az újraelosztást. A termelékenyebb vállalkozások a gyenge verseny és a finanszírozási korlátok miatt nem növekednek nagyobbra (Muraközy et al., 2018), bár a finanszírozáshoz való hozzáférés már javulóban van (lásd a 3.2. szakaszt). Sok régi, kis méretű, alacsony termelékenyséű vállalkozás van a piacon, amelyek akadályozzák a méretgazdaságosság megvalósítását (MNB, 2018c). A válság után a bankok fenntartottak kevésbé termelékeny vállalkozásokat, hogy korlátozzák hitelvesztéseiket, lelassítva ezzel a teremtő rombolás folyamatát (lásd a 3.4.2. háttérmagyarázatot).

A fizetésképtelenségi eljárások továbbra sem hatékonyak. Hiányosságaikra bizonyítékkal szolgál a nemteljesítő hitelek még mindig magas aránya, a Világbank „Doing Business” felmérésének értékelése, és a potenciális vállalkozók kudarctól való fokozott féltelme (Európai Bizottság, 2018h). A fizetésképtelenségi eljárás nem ad elegendő ösztönzést az életképes vállalkozások átszervezéséhez (Pálinkó–Tóth, 2017), a fizetésképtelenség rendezésének költsége pedig magas.

A fizetésképtelenségi keret felülvizsgálata folyamatban van. A kormány 2017-ben és 2018 elején új, fizetésképtelenséget megelőző eljárást vezetett be az életképes vállalkozások szerkezetátalakítása és a tisztességes vállalkozók megmentése céljából. 2019-től kezdve további reformokat terveznek az Európai Bizottság és az EBRD támogatásával, beleértve a korai szerkezetátalakítás fontosságának növelését a jogban, valamint a bírák és a felszámolók képzését.

Szabályozás a szolgáltatási szektorban

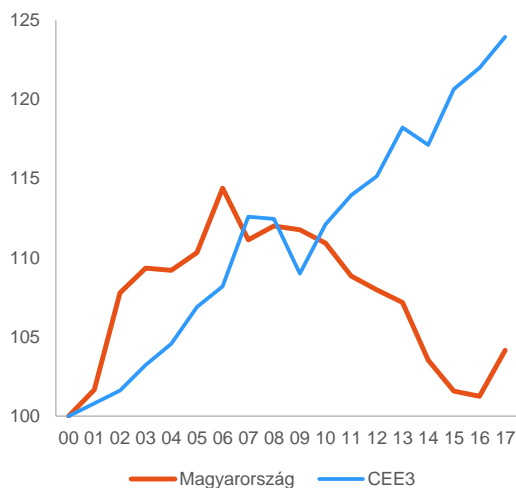
A szolgáltatási szektor termelékenysége és versenyképessége viszonylag gyenge. Szemben

azzal, ami a regionális versenytársaknál történt, a szolgáltatások teljesítménye az elmúlt évtizedben erősen csökkent (lásd a 3.4.5. ábrát). A globális versenyképességi index Magyarországot alulra sorolja az EU-n belül a termékpiac működése szempontjából (WEF, 2018). A rangsorbeli hely különösen a piaci dominanciára, a szolgáltatások versenyére és a szolgáltatáskereskedelem nyitottságára vonatkozó mutatók miatt gyenge.

A szolgáltatási ágazat versenyét és termelékenységét szabályozási akadályok és az állami beavatkozás akadályozza. A hatóságok folytatják azt a gyakorlatot, hogy bizonyos szolgáltatások (pl. tankönyvkiadás, hulladékgyűjtés, mobilfizetés, dohány nagy- és kiskereskedelem, aranyvízum) ellátásával kifejezetten az adott célra létrehozott állami tulajdonban lévő vagy magánvállalkozásokat bíznak meg. A kormány bizonyos fúziókat és felvásárlásokat mentesíthet a versenyellenőrzés alól. A kormány az elmúlt öt évben több mint 20 alkalommal vette igénybe ezt a hatáskört az ágazatok széles körében, beleértve az energia-, a banki, a műsorszolgáltató, a dohány- és a médiaágazatot. Ezen ágazatokban a verseny hiánya hátrányosan érintheti az innovációt és a hatékonyságot. A versenyjog alóli mentességek növelik a szabályozási bizonytalanságot, mivel az érintett ágazatokban a piaci szereplők nem tudják, milyen erők formálják a jövőbeli piaci struktúrákat (OECD, 2016).

3.4.5. ábra: **Munkatermelékenység a piaci szolgáltatási ágazatban az uniós átlaghoz képest (2000=100)**

(1) CEE3: Cseh Köztársaság, Lengyelország, Szlovákia, (2) Láncindexált volumen alapján, 2000-re normalizálva
Forrás: Eurostat

Kiszámíthatatlan kiskereskedelmi szabályozások korlátozzák a beruházásokat és a versenyt.

A kormány új jogi szabályozást vezetett be, amely a tevékenységüket kiterjeszteni kívánó kiskereskedők számára egy további külön engedélyt irányoz elő. Ez azon a 2015. évi jogszabályon felül alkalmazandó, amely előírja a gazdasági szereplők számára, hogy a 400m²-nél nagyobb új kiskereskedelmi egységek esetében külön engedélyért kell folyamodni. Az új jogszabály nem egyértelmű alkalmazása továbbra is bizonytalanság forrása a kiskereskedők számára, és elretentheti a beruházókat az ágazatban. Az elmúlt években újabb és újabb intézkedések bevezetése és azt követő hatályaon kívül helyezése torzította az ágazat működését.

A közösségi gazdaság esetében erőteljes növekedési potenciál áll fenn.

Egy közelmúltbeli Eurobarométer felmérés válaszadóinak mintegy harmada vett igénybe közösségi platformokon keresztül nyújtott szolgáltatásokat. A szállásokhoz kapcsolódó szolgáltatások igénybevétele tekintetében Magyarországon 1000 emberre vetítve a második legnagyobb a felhasználók száma az EU-ban. Ugyanakkor Magyarország az utolsó az EU-ban a megosztott közlekedési szolgáltatások közösségi platform-felhasználók általi igénybevétele tekintetében. Ez összefüggésbe hozható az ágazat erősen korlátozó jellegű szabályozásával, amint azt a 2018. évi országjelentés is jelzi. Miközben a magyarországi válaszadók csupán 8 %-a kínált már szolgáltatást közösségi platformokon, 20 %-uk fontolóra venné, hogy magánszemélyként alkalmanként szolgáltatásokat kínáljon.

A szakmák szabályozása továbbra is korlátozó.

Az OECD új szolgáltatáskereskedelem-korlátozottsági mutatója szerint Magyarországon a más tagállamokból származó szolgáltatókkal szembeni szabályozás korlátozó jellegének szintje magasabb, mint az egységes piaci átlag, olyan ágazatokban mint a számvitel, építészet, mérnöki tevékenységek, jogi és számítástechnikai szolgáltatások. A nemrégiben felülvizsgált szabályozások olyan rendelkezéseket tartanak fenn, mint például az ajánlott árak, amelyek korlátozzák a versenyt. A kormány a Magyarországon szabályozott szakmák magas számának csökkentésére irányuló javaslaton dolgozik.

3.4.3. REGIONÁLIS KÜLÖNBSÉGEK

A földrajzi struktúrák hozzájárulnak a területi egyenlőtlenséghez. A gazdasági fejlődés, a munkaerőpiac és az oktatási eredmények, valamint a demográfiai tendenciák szempontjából jelentősek a területi egyenlőtlenségek (lásd az 1. és a 3.3. szakaszt). A 175 járásból 94 hátrányos helyzetűként besorolt. A főváros aránytalanul nagy szerepet tölt be a gazdaságban, míg a regionális gazdasági központok gyengék. A városiasodás viszonylag alacsony, mivel a népesség 30 %-a falvakban él. Nagy területeken igen kis méretű települések vannak: az összes település egyharmadának kevesebb mint 500 lakosa van. E területi jellemzők miatt az agglomeráció előnyei elsősorban Budapesten láthatók, az ország többi részében gyengék.

A helyi infrastruktúra hiányosságai erősítik a területi különbségeket. A vidéki jellegű területeket az infrastruktúra és a közszolgáltatások hiánya és romló színvonala sújtja, beleértve a helyi oktatást és egészségügyi ellátást. Egyértelmű kelet-nyugati választóvonal létezik a háztartások vezetőkes széles sávú internethez való hozzáférése és előfizetése terén. A keleti régiók 75–80 %-os hozzáférési aránnyal rendelkeznek, míg a nyugati és középső régiókban 80–85 %-os, illetve 85–90 %-os a hozzáférési arány. A vidéki területek jelentős lemaradásban vannak a gyors széles sávú kapcsolattal való lefedettségben (Európai Bizottság, 2018i). A városokban a koordinálatlan külvárosi terjeszkedést nem követték infrastrukturális beruházások, és a városközpontok gyakran elvesztik funkciójukat. Az infrastruktúra hiányosságai rontják az életminőséget, akadályozzák a helyi piaci integrációt és végső soron hozzájárulnak a hátrányos helyzetű területek elnéptelenedéséhez.

A közszolgáltatások és az infrastruktúra terén a jelentős földrajzi különbségek kiemelik a külön beruházások szükségességét. Jelentős regionális különbségek figyelhetők meg az innovációs teljesítmény terén Magyarországon belül (Európai Bizottság, 2017b). A városi–vidéki megosztottságot enyhíthetné a távoli vidéki közösségek összekapcsoltságának fejlesztése és a közszolgáltatások javítása, beleértve az oktatást és az egészségügyi ellátást, ami lassítaná a népesség csökkenését.

A regionális politikák javára válna a földrajzi és tematikus különbségtétel és koordináció.

Annak ellenére, hogy léteznek a helyi igényekre és potenciálra építő (uniós forrásokból társfinanszírozott) integrált területi programok, a beavatkozások nem kellően differenciáltak. Noha a költségvetési előirányzatok tükrözik Magyarország régióinak gazdasági erejét, a rendelkezésre álló portfólió és a beruházási prioritások nem. Sőt, a rendszer kialakítása nem olyan, hogy tükrözze a különböző területi igényeket, vagy egyéni tematikus választást tegyen lehetővé. A koordináció hiánya tekintetében a nemrég elindított nemzeti területfejlesztési programok (a Modern Városok Program és a Modern Falvak és Kisvárosok Program) 23 nagyobb város, illetve falu fejlesztését célozzák. A kiadások nagy részét a közlekedési infrastruktúra javítására szánják, de előkelő helyet foglal el a regionális innovációs infrastruktúrába történő beruházás is. A két kiemelt program közötti koordináció azonban gyengének tűnik. Ez megteremti annak kockázatát, hogy a népesség 30 %-át befogadó és egyik program által sem lefedett kisebb városok a nagyvárosokkal szemben elvesztik funkcióikat, ami a hanyatlásukhoz vezetne. Emellett az intelligens szakosodási stratégia regionális vetülete még korai szakaszban van, a prioritásokat általánosságban, regionális differenciálás nélkül határozták meg, és a végrehajtási intézkedések nincsenek kellően összehangolva.

3.4.4. INTÉZMÉNYI KAPACITÁS

Üzleti környezet és intézményi teljesítmény

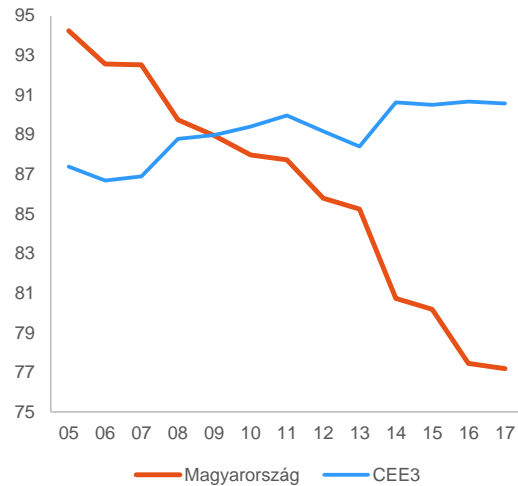
Magyarország továbbra is viszonylag hátrасorolt az üzleti környezetre vonatkozó eredménytáblákon. 2018-ban a nemzetközileg összeállított mutatók alapján Magyarország az uniós tagállamok alsó kvartilisébe került (WEF, 2018; IMD, 2018; DUIHK, 2018). Ez összhangban áll Magyarország jövedelmi szint alapján vett pozíciójával. Az ország rangsorbeli helye nem javult az elmúlt évtizedben. Noha a makrogazdasági teljesítmény és az adózás almutatói javultak, Magyarország gyenge teljesítményt nyújtott a szolgáltatások versenyében, az üzleti dinamika és az intézményi színvonal terén. Magyarország 2016 októberében létrehozott egy versenyképességi tanácsot, amely a vállalkozások előtt álló akadályokat vizsgálja. A tanács 2018-ban

több átfogó, az üzleti környezet javítására vonatkozó javaslatot is megvitatott, amelyeket különböző érdekelt felek készítettek.

Az intézményi irányítás gyenge és csökkenő színvonala korlátozza a versenyt. A globális kormányzati mutatók alapján Magyarország teljesítménye az elmúlt évtizedben a kormányzás öt tág területén csökkent, viszont a politikai stabilitás terén javult (WGI, 2018). A nemzetközi összehasonlításban bekövetkezett romlás különösen jelentős a véleménynyilvánítás és az elszámoltathatóság, valamint a korrupció korlátozása terén (lásd a 3.4.6. ábrát). Az intézmények kulcsfontosságúak a jól működő gazdaság szempontjából (Acemoglu–Robinson, 2010; Bruinshoofd, 2016). A korrupciós kockázatok és a gyenge elszámoltathatóság torzítják a források elosztását, mivel azokat nem szükségszerűen a legtermelékenyebb vállalkozások kapják. Emellett lassítják az üzleti dinamikát és általánosságban a termelékenységnövekedést (Akcigit et al., 2018).

A digitális közszolgáltatások továbbra is kihívást jelentő területnek számítanak Magyarországon digitális gazdasága és társadalma számára. Magyarország az EU-ban az utolsók közt foglal helyet az adatok közigazgatási rendszerek közötti, a polgárok életének megkönnyítését szolgáló újbóli felhasználása (úrlapok automatikus kitöltése) terén, és a szolgáltatások kiépítettsége (teljes körű online ügyintézés) tekintetében. Mindazonáltal nemrégiben több digitális megoldást is bevezettek, például az e-egészségügyet, az adóbevallások automatikus online kitöltését és az e-közbeszerzési rendszert.

3.4.6. ábra: **A globális kormányzati mutatókban a véleménynyilvánítás és elszámoltathatóság, valamint a korrupció korlátozása indexeinek átlaga (EU-átlag=100)**

(1) Az adatok két mutató átlagos eredményeit jelzik (0–5-ig terjedő skálán) (2) CEE3: Cseh Köztársaság, Lengyelország és Szlovákia.

Forrás: Globális kormányzati mutatók 2018

A jogi keret hatékonysága akadályozza a kisebb vállalkozások üzleti környezetének fejlődését. A mindennapi üzleti tevékenység során a szabályok alkalmazásának módja ugyanolyan fontos, mint maguk az alaki szabályok. Az észlelési mutatók általában rosszabb eredményeket mutatnak, mint az alaki szabályok értékelése és a mérhető statisztikák. Ez a formális keret és a szabályok tényleges alkalmazása közötti eltérésre utal (Jakab–Gajduschek, 2018). A kisvállalkozások általi megítélés általában rosszabb, mint a nagyvállalatok esetében, ami azt sugallja, hogy a kisebb vállalkozások kevésbé kedvező üzleti környezetben működnek (DUIHK, 2018). A nagyvállalatok beruházási projektjei emellett jelentős kormányzati támogatást élveznek (Éltető–Antalóczy, 2017). A kormány 2012 és 2018 között 79 vállalattal kötött stratégiai megállapodást. Ilyen megállapodások azonban nem elérhetők a kisebb vállalkozások számára. A vállalkozások által az üzleti környezetben tapasztalt eltérések hozzájárulnak a kisebb és a nagyobb vállalkozások közötti jelentős termelékenységi szakadékhöz.

A szakpolitikai döntéshozatal átláthatóságának gyengeségei hatással lehetnek az üzleti környezetre. A rendelkezésre álló mutatók a szakpolitikai döntéshozatal átláthatóságának gyengeségeire utalnak (Bertelsmann, 2018; WJP,

2015). A magyar Országgyűlés továbbra is úgy fogad el jelentős társadalmi és gazdasági hatással bíró jogszabályokat, hogy igen rövid időt hagy a nyilvános konzultációra. 2011 és 2014 között átlagosan hét nap állt rendelkezésre a jogszabályok megvitatására (Vértesy, 2016). Jelentős számú jogszabály esetében nem áll rendelkezésre szabályozási hatásvizsgálat (CRCB, 2015, 2016, 2017). Az érdemi konzultáció és hatásvizsgálat hiánya a tapasztalati tanulás módszeréhez vezet, ami hozzájárul a jogi keret gyakori változásaihoz. 2017-ben az Országgyűlés 208 jogszabályt fogadott el, amelyek körülbelül 1200 meglévő jogszabályt is módosítottak. A gyorsított jogalkotás az új törvények növekvő számával kombinálva rontja a jogi keret stabilitását. A vállalkozások esetében magasabb költségekhez vezet és visszaveti az innovációt és a magas hozzáadott értékkel rendelkező beruházásokat. A szelektív szabályozások elszaporodtak. Az elmúlt évtizedben több mint 70 jogszabály célzott meghatározott személyeket vagy intézményeket. Az ilyen célzott jogszabályok néha büntetik az érintetteket (például az ágazatspecifikus adók); más esetekben előnyt (például egy adott közhivatalra vonatkozó összeférhetetlenségi szabályok enyhítése) vagy monopóliumot biztosítanak.

Az igazságszolgáltatási rendszer hatékonysága

Az újabb magyarországi fejlemények a bírói függetlenséggel kapcsolatban aggodalomra adnak okot. A jogállamiság, beleértve az igazságszolgáltatási rendszer függetlenségét, hatékonyságát és minőségét, elengedhetetlen a vállalkozások vonzásához és a gazdasági növekedés elősegítéséhez (Európai Bizottság, 2018j). Tavaly a vállalkozások által észlelt bírói függetlenség csökkent Magyarországon (2019. évi uniós igazságszolgáltatási eredménytábla, előkészületben).

A rendes bírósági rendszeren belüli fékek és ellensúlyok tovább gyengültek. Az Országos Bírói Tanács (a tanács) ⁽⁷⁾ egyre nehezebben tudja ellensúlyozni az Országos Bírói Hivatal (a hivatal) ⁽⁸⁾ elnökének hatásköreit. Az Európa

⁽⁷⁾ A 15 tagú tanács hivatalból a *Kúria* (Legfelsőbb Bíróság) elnökéből, valamint a társai által megválasztott 14 bírói tagból (és 14 póttagból) áll. Feladata a bíróságok központi igazgatásának felügyelete.

⁽⁸⁾ A hivatal elnöke a köztársasági elnök által jelölt és az Országgyűlés által kétharmados többséggel, legalább öt

Tanács Korrupció Elleni Államok Csoportja (GRECO, 2015) és a Velencei Bizottság (Velencei Bizottság, 2012a) által már jelzett helyzet 2018 januárja óta tovább romlott. A tanács szerint öt új bírói tagja a hivatal elnökének nyomására mondott le. Emellett a tanács szerint a hivatal elnöke fegyelmi eljárás kezdeményezésére szólított fel négy fennmaradó taggal szemben. A 14 póttagból csupán egy maradt. A hivatal elnöke feletti tényleges ellenőrzés hiánya növeli az igazságszolgáltatási rendszer irányításával kapcsolatos önkényes döntések lehetőségét. A hivatal elnöke által hozott, a vezetői pályázati felhívásokat „sikertelennek” nyilvánító határozatokat⁽⁹⁾ a tanács kritikával illette (OBT, 2018; lásd még: Velencei Bizottság, 2012a). Az alkalmazandó jog szerint ezek a határozatok nem képezik bírósági felülvizsgálat tárgyát⁽¹⁰⁾.

A magyar Országgyűlés 2018 decemberében elfogadott két jogszabályt a közigazgatási bírósági rendszer létrehozásáról, anélkül, hogy megvárta volna a Velencei Bizottság magyar igazságügyi miniszter által kért, 2019. márciusra tervezett véleményét. Az Európa Tanács emberi jogi biztosa aggályokat fogalmazott meg a jogszabályok bírói függetlenség követelményeinek való megfelelésével kapcsolatban (Európa Tanács, 2018). Az új közigazgatási bírósági rendszer – amely nyolc regionális közigazgatási bíróságból és egy Közigazgatási Felsőbíróságból áll – a tervek szerint 2020-tól áll fel. Feladata lesz az üzleti környezetet érintő közigazgatási határozatok (ideértve a közbeszerzést, az adózást, a közigazgatási engedélyeket és a verseny- és médiahatóságok által hozott határozatokat) felülvizsgálata, valamint egyéb, érzékeny ügyek lefolytatása (például a közszolgálatl és a választásokkal kapcsolatban). A Bizottság a bírói függetlenség védelmét szolgáló hatékony biztosítékok tekintetében vizsgálja az új közigazgatási bírósági rendszert, beleértve a bírák

éves bírói tapasztalattal rendelkező bírák közül megválasztott, a bíróságok központi igazgatásának ellátására szolgáló közigazgatási hatóság.

⁽⁹⁾ Az ítélőtábla és a törvényszék elnöke, elnökhelyettese, az ítélőtábla és a törvényszék kollégiumvezetője, továbbá a közigazgatási és munkaügyi regionális kollégium kollégiumvezetője és kollégiumvezető-helyettese (a 2011. évi CLXI. törvény 128. §-ának (2) bekezdése).

⁽¹⁰⁾ Azokban az esetekben, amikor a hivatal elnöke egy pályázati felhívást sikertelennek nyilvánít, a hivatal elnöke megismételt pályázati felhívást követően mérlegelési jogkörrel rendelkezik a bíróság vezetőjének ideiglenes, legfeljebb egy évre szóló kinevezésére vonatkozóan.

és a bírósági elnökök kinevezését, a Közigazgatási Felsőbíróság elnökének hatásköreit és kinevezési eljárását, az új bíróságok központi igazgatását, a bírák áthelyezését és értékelését, a bírósági testületek felügyeleti szerepét, és a joggyakorlat-egységesítést. A Velencei Bizottság készülöben lévő véleménye adatokkal szolgál ehhez az elemzéshez.

A közigazgatási bírakat egyre gyakrabban a közigazgatásból veszik fel. A bírói pályázatok rangidős köztisztviselők felvételének kedvező új pontozásos értékelési rendszerét miniszteri rendelet vezette be (IM, 2017). Ennek eredményeként a közigazgatási határozatok felülvizsgálatára kinevezett új bírák között ⁽¹⁾ a köztisztviselők aránya 4,8 %-ról 43,6 %-ra emelkedett (OBH, 2018). E rendszer keretében további kinevezések útján töltik majd fel a tervezett új közigazgatási bírói álláshelyeket, amelyek számát az igazságügyi miniszter döntése alapján még meg kell határozni.

Az ügyészség működésének hatékonysága továbbra is aggodalomra ad okot. A Korrupció Elleni Államok Csoportja (GRECO) arra a következtetésre jutott, hogy a 2015. évi ajánlásainak való megfelelés mértéke még mindig „globálisan nem kielégítő” (GRECO, 2018). A főügyész újraválasztásának lehetőségét és annak lehetőségét, hogy mandátumának lejártá után hivatalban tartásuk az utód parlamenti megválasztásának kisebbségi blokkolásával, valamint az ügyészség szigorú hierarchikus struktúráját a GRECO (GRECO, 2015) és a Velencei Bizottság (Velencei Bizottság, 2012b) egyaránt kritizálta, mivel ezek jelentősen növelik az e hivatal feletti politikai befolyás lehetőségét.

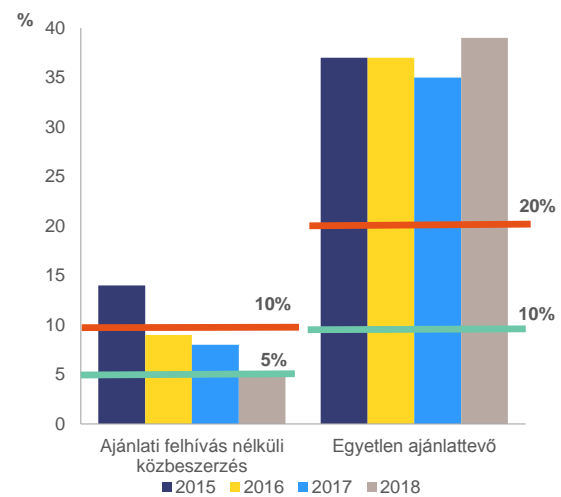
Közbeszerzés

Az elektronikus közbeszerzés bevezetése fokozta a közbeszerzés hatékonyságát, de az átláthatóságot tovább lehetne javítani. Magyarország az irányelv szerinti határidő előtt, 2018 áprilisától minden ajánlatkérő szerv és minden közbeszerzési eljárás esetében kötelezővé tette az elektronikus benyújtást. Az elektronikus közbeszerzés megkönnyíti az ajánlatok benyújtását

⁽¹⁾ A 2017-ben létrehozott közigazgatási bírósági álláshelyeket két körben töltötték fel; az új pontozásos rendszer csak a második körben volt alkalmazandó.

és költségmegtakarítást jelent az ajánlattevők számára. Az e-közbeszerzés szélesebb körű használata tovább fokozhatná az állami projektek hatékonyságát és átláthatóságát, javítva a közbeszerzési eljárást méltánytalannak tartó megítélésen Magyarországon. Mindazonáltal a magyar e-közbeszerzés hatékonyságáról és a versenyre gyakorolt hatásáról majd később lehet nyilatkozni, mindenekelőtt a rendszerből kivonható specifikus mutatók alapján.

3.4.7. ábra: **Az uniós értékhatárt meghaladó, hirdetmény közzététele nélküli közbeszerzések aránya és egyetlen ajánlattevős közbeszerzések**

(1) A vonalak a belső piaci eredménytábla referenciaértékeit jelzik. A piros vonal feletti értékek „nem kielégítő”, a zöld vonal alatti értékek „kielégítő”, a két vonal közötti értékek pedig „átlagos” teljesítményt jelölnek.

Forrás: Európai Bizottság (2019)

Bár az elmúlt időszakra vonatkozó adatokból némi javulás olvasható ki a kevésbé átlátható eljárások alkalmazása terén, továbbra is jelentős előrelépésre lenne mód a verseny tekintetében. A hirdetmény közzététele nélküli tárgyalást követően megkötött szerződések aránya az uniós értékhatárt meghaladó ajánlatok esetében éves szinten jelentősen csökkent, és 2018-ban 5 %-ot ért el (lásd a 3.4.7. ábrát). A közbeszerzési törvény 2018 novemberében elfogadott módosítása tovább szigorítja a hirdetmény közzététele nélküli tárgyalásos eljárás megindítására vonatkozó szabályt. Mindazonáltal az egyetlen ajánlattevős ajánlatok aránya stabilan magas maradt az elmúlt években, és 2018-ban az uniós értékhatárt meghaladó ajánlatok esetében 39 %-ra emelkedett (3.4.7. ábra). Ez a magas szám arra utal, hogy az ennek a számnak a csökkentését célzó 2017.

januári jogszabály-módosítás nem hozott jelentős eredményeket. Az összes eljárásra kiterjedő egyéb statisztikák (CRCB, 2018a, PPA, 2018) azt mutatják, hogy az uniós értékhatár alatti egyetlen ajánlattejes eljárások aránya valamivel alacsonyabb volt. A Közbeszerzési Hatóság ajánlatszintű adatokról tesz közzé statisztikákat, amelyek az egyetlen ajánlattevők eljárások terén jelentős javulást mutatnak 2015 óta. Az ezen statisztikák alapjául szolgáló módszert azonban nem egyeztetették a Bizottsággal, és nem ellenőrizhetők, mivel nem biztosítanak hozzáférést egy letölthető és könnyen kereshető adatbázishoz.

Néhány terület kezelése elmaradt, és továbbra is kihívást jelentenek a versenyellenes gyakorlatok. Az uniós értékhatár alatti közbeszerzések többségét különleges eljárásokon keresztül szervezik, amelyek a potenciálisan érdekelt felek számára csak korlátozott nyilvánosságot biztosítanak. Noha az ajánlattevők közötti horizontális összejátszás büntetendő, jogi hézagok vannak a bizonyos ajánlattevők és az ajánlatkérő szervek tanácsadói közötti illegális megállapodások büncselekménnyé nyilvánítása terén. A múltban a Bizottság irányítási ellenőrzéssel kapcsolatos több ellenőrzése is rendszerszintű szabálytalanságokat állapított meg, mindenekelőtt a nem megfelelő kiválasztási és odaítélési kritériumokkal, valamint az ajánlattevőkkel szembeni egyenlőtlen bánásmóddal kapcsolatban. A jogorvoslati rendszer valószínűleg nem hatékony, mert úgy tűnik, hogy a viszonylag magas díjak jelentik az egyik fő tényezőt, amely hozzájárul a gazdasági szereplők által kezdeményezett jogorvoslati kérelmek alacsony számához. Az említett összes tényező visszatartó hatással lehet az ajánlattevőkre és korlátozza a versenyt, ami társadalmi veszteségeket teremt. Egy Magyarországra vonatkozóan készített tanulmány becslése szerint az építőipari pályázatokra jellemző gyenge verseny 20 %-kal növelte a szerződéses árakat az intenzív versenyhelyezethez képest (CRBC, 2018b).

A korrupció elleni küzdelem

A korrupció továbbra is jelentős probléma. Az elmúlt években Magyarország korrupciós helyzete a legtöbb korrupciós mutató tekintetében romlott vagy stagnált (WGI, 2018; TI, 2019). Magyarország különösen gyengén teljesít a

favoritizmus tekintetében (WEF, 2017), ami a közigazgatásban az érdemeken alapuló kinevezések hiányára utalhat. A nemzeti vagyonról szóló törvény módosítása egyéni kormányzati határozattal kinevezett bármely személy számára nemzeti vagyon feletti tulajdonjogot biztosít. Az Állami Számvevőszék úgy találta, hogy ez a rendelkezés a széles körben elterjedt diszkrecionális kinevezésekkel párosulva felerősíti az állami tulajdonnal való visszaélés kockázatát. Azt is megállapította, hogy nem történtek lépések a visszaélést bejelentő személyek védelmére vonatkozó keret és a tisztviselők vagyonyilatkozati rendszerei hiányosságainak megszüntetésére, és az egészségügyi ellátásban a hálapénz visszaszorítására sem hoztak eredményes intézkedéseket (ÁSZ, 2018).

A korrupcióellenes keret elsősorban a közszolgáltatások integritására összpontosít, miközben a magas szintű korrupcióval szembeni határozott büntető-igazságszolgáltatási fellépés hiányzik. 2015 és 2017 között minden évben Magyarország volt az egyike azoknak az EU-ban, akik az Európai Csalás Elleni Hivataltól a legtöbb ajánlást kapták. Az értesülések szerint a magyar hatóságok vizsgálatokat indítanak az Európai Csalás Elleni Hivatal ajánlásai nyomán, és a vádemelések aránya 2017-ben emelkedett. Még mindig nincs jele azonban annak, hogy határozottan fellépnének a magas szintű tisztviselőket vagy közvetlen körüket érintő korrupció ellen, amikor súlyos vádak merülnek fel. A vizsgálatok lezárására vonatkozó határozatok tekintetében az elszámoltathatóság aggodalomra ad okot, mivel nincs hatékony jogorvoslat⁽¹²⁾ az ügyészség olyan határozatai ellen, miszerint a közérdeket sértő feltételezett büncselekményt nem vonják büntetőeljárás alá, beleértve a korrupciót, az EU pénzügyi érdekeit érintő csalást és a közpénzek hűtlen kezelését. A bíróságok magas szintű korrupció kezelésében mutatott hatékonyságának megítélése igen rossz, a megkérdezett lakosság csupán 15 %-a véli úgy, hogy Magyarországon megfelelő szankciókkal sújtják a vezető tisztviselők megvesztegetését, míg az erre vonatkozó uniós átlag 30 % (Európai Bizottság, 2017c). 2018 júliusában némileg módosult a büntetőeljárásról szóló törvény, és az új

⁽¹²⁾ Pótmagánvád nem elérhető, ha a sértett az állam vagy közhatalommal felruházott szerv (a 2017. évi XC. törvény 787. §-a (3) bekezdésének d) pontja).

jogszabály pontosabban meghatározza az ügyészség és a rendőrség egymással szembeni hatáskörét. Várhatóan a források növelésére is sor kerül.

Az információkhoz való hozzáférést korlátozó intézkedések akadályozzák a korrupció megelőzését. Az állami intézmények kötelezettségzegései és a hozzáférés visszatartó erejű díjainak alkalmazása eltántoríthatja a polgárokat jogaik gyakorlásától. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság éves jelentésében megerősítette, hogy voltak olyan esetek, amikor állami intézmények illegálisan

számoltak fel díjakat egyes kikért dokumentumokért. Noha a helyzetet eddig a bíróságok és a Hatóság orvosolta, a fennálló akadályok és a szabályok helytelen alkalmazása hosszú távon gátolhatja az átláthatóságot. A Hatóság a kérelmek számának növekedését tapasztalta (évente 220 2017–2018-ban, az előző időszakbeli mintegy 150-hez képest), és megjegyzi, hogy az esetek 81 %-ában megadták a hozzáférést. Egy függetlenül működtetett platform azonban eltérő számokat mutat, és ez az állami intézmények általi statisztikaszolgáltatás hiányosságaira utalhat.

A. MELLÉKLET: ÁTTEKINTŐ TÁBLÁZAT

Kötelezettségvállalások	Összefoglaló értékelés ⁽¹³⁾
2018. évi országspecifikus ajánlások	
<p>1. országspecifikus ajánlás: 2018-ban biztosítsa a Tanács 2018. júniusi ajánlásának való megfelelést a középtávú költségvetési célhoz vezető korrekciós pályától való jelentős eltérés korrekciója céljából. 2019-ben biztosítsa, hogy a nettó elsődleges államháztartási kiadások nominális növekedési rátája ne haladja meg a 3,9 %-ot, ami a GDP 0,75 %-ának megfelelő éves strukturális kiigazításnak felel meg.</p>	<p>A Stabilitási és Növekedési Paktumnak való megfeleléssel kapcsolatos értékelés tavasszal, a 2018-ra vonatkozó végleges adatok rendelkezésre állásakor készül el.</p>
<p>2. országspecifikus ajánlás: Folytassa az adórendszer egyszerűsítését, különösen az ágazati különadók csökkentése révén. Javítsa a döntéshozatali folyamat minőségét és átláthatóságát hatékony szociális párbeszéd, az egyéb érdekelt felek bevonása, valamint rendszeres és megfelelő hatásvizsgálatok révén. Erősítse meg a korrupcióellenes kereteket és az ügyészégi munkát, valamint fokozza az átláthatóságot és a versenyt a közbeszerzés terén, többek között az elektronikus közbeszerzési rendszer továbbfejlesztése révén. Erősítse a versenyt, a szabályozás stabilitását és az átláthatóságot a szolgáltatási és különösen a kiskereskedelmi ágazatban.</p>	<p>Magyarország korlátozott haladást ért el a 2. országspecifikus ajánlás végrehajtásában.</p>
<p>Folytassa az adórendszer egyszerűsítését, különösen</p>	<p>Némi haladás – 2019-ben a kormány folytatta az</p>

⁽¹³⁾ Az országspecifikus ajánlások végrehajtásában történt haladás értékeléséhez a következő kategóriákat alkalmaztuk:

Nincs haladás: A tagállam hitelesen alátámasztotta nem jelentett be, illetve nem fogadott el intézkedéseket az adott országspecifikus ajánlás végrehajtása érdekében. Ebbe a kategóriába számos tipikus eset tartozik, amelyeket eseti alapon, az országspecifikus körülmények figyelembevételével kell értelmezni. Ide tartoznak a következők:

- nem jelentettek be jogi, közigazgatási vagy költségvetési intézkedést
- a nemzeti reformprogramban,
- a nemzeti parlamenthez/illetékes parlamenti bizottságokhoz vagy az Európai Bizottsághoz intézett bármely más hivatalos közleményben,
- nyilvánosan (pl. egy sajtónyilatkozatban vagy a kormány honlapján);
- a kormányzó vagy jogalkotó szerv semmilyen nem jogalkotási aktust nem terjesztett elő;
- a tagállam kezdeti lépéseket tett az országspecifikus ajánlásnak való megfelelés érdekében, például megbízást adott a szükséges intézkedések lehetőségeit vizsgáló tanulmány elkészítésére vagy szakértői csoport felállítására (kivéve, ha az országspecifikus ajánlás kifejezetten tájékoztató vagy előkészítő jellegű cselekvésre irányul), ugyanakkor az országspecifikus ajánlásnak való megfelelés érdekében semmilyen jól körülhatárolt intézkedésre vonatkozó javaslatot sem terjesztettek elő.

Korlátozott haladás: A tagállam:

- bejelentett bizonyos intézkedéseket, de ezek csak korlátozott mértékben tesznek eleget az országspecifikus ajánlásnak; és/vagy
- a kormányzó vagy jogalkotó szervében előterjesztett jogalkotási aktusokat, de ezeket még nem fogadták el, és számottevő további nem jogalkotási munkára van szükség az országspecifikus ajánlás végrehajtásához;
- előterjesztett nem jogalkotási aktusokat, de ezeket nem követték az országspecifikus ajánlásnak való megfeleléshez szükséges intézkedések.

Némi haladás: A tagállam hozott olyan intézkedéseket

- amelyekkel részben eleget tett az országspecifikus ajánlásnak; és/vagy
- amelyekkel eleget tesz az országspecifikus ajánlásnak, de az országspecifikus ajánlásnak való teljes körű megfeleléshez további munkára van szükség, mivel az intézkedések közül csak néhányat hajtottak végre. Például ha az intézkedést a nemzeti parlament vagy miniszteri határozat útján elfogadták ugyan, de hiányoznak a végrehajtási határozatok.

Jelentős haladás: A tagállam által elfogadott intézkedések jelentős előrelépésnek tekinthetők az országspecifikus ajánlásnak való megfelelés irányába, és az intézkedéseket nagyrészt végre is hajtották.

Teljes körű végrehajtás: A tagállam az országspecifikus ajánlásnak való megfeleléshez szükséges összes intézkedést végrehajtotta.

<p>az ágazati különadók csökkentése révén.</p>	<p>adórendszer egyszerűsítését. A banki különadó felső határát 0,21 %-ról 0,2 %-ra csökkentették, és a befektetési társaságoknak egyáltalán nem kell majd megfizetniük a különadót. 2019-től a legfeljebb 20 000 HUF-ig terjedő lakossági tranzakciók esetében nem alkalmazandó a pénzügyi tranzakciós adó. Az adórendszer mintegy hatvan különböző adót tartalmaz, amelyek közül sok kicsi, és adminisztratív terhet jelent. A közelmúltban néhány kisebb adót – például a kulturális adót – fokozatosan megszüntettek, míg másokat összevontak.</p>
<p>Javítsa a döntéshozatali folyamat minőségét és átláthatóságát hatékony szociális párbeszéd, az egyéb érdekelt felek bevonása, valamint rendszeres és megfelelő hatásvizsgálatok révén.</p>	<p>Nincs haladás – Nincs érdemi változás a szociális párbeszéd rendszere terén, ami továbbra is alulfejlett és rossz hatásfokú. Következésképpen a szociális partnerek továbbra is csak nagyon korlátozott mértékben befolyásolják a nemzeti döntéshozatalt. Jelentős számú jogszabály esetében nem áll rendelkezésre szabályozási hatásvizsgálat. Az érdemi konzultáció és hatásvizsgálat hiánya miatt „a puding próbája az evés” elve érvényesül, ami hozzájárul a jogi keret gyakori változásaihoz. A gyorsított ütemben elfogadott jogszabályok és az új jogszabályok növekvő száma rontja a jogi keret stabilitását, költségnövekedést eredményez a vállalkozások számára, visszafogja az innovációt és a magas hozzáadott értékű beruházásokat. Egyes célzott jogszabályok büntetnek bizonyos gazdasági szereplőket (ld. ágazatspecifikus adók), más esetekben előnyt vagy monopóliumot biztosítanak.</p>
<p>Erősítse meg a korrupcióellenes kereteket és az ügyészségi munkát.</p>	<p>Nincs haladás – A korrupció továbbra is kiemelt probléma. Az elmúlt években Magyarország korrupciós helyzete a legtöbb korrupciós mutató tekintetében a nemzetközi mutatók alapján romlott. Különösen gyengén teljesít az ország a favoritizmus tekintetében. A korrupcióellenes keret elsősorban a közszolgáltatások integritására összpontosít, miközben a magas szintű korrupcióval szembeni határozott büntető-igazságszolgáltatási fellépés hiányzik. Nem történtek lépések a korrupció elleni küzdelem keretének megerősítésére. Nem hoztak intézkedéseket a favoritizmus visszaszorítása és a közigazgatás valamennyi szintjén történő, érdemeken alapuló kinevezések biztosítása érdekében. Az információkhoz való hozzáférést korlátozó intézkedések akadályozzák a korrupció megelőzését. Az állami intézmények továbbra is illegálisan számoltak fel díjakat egyes kikért dokumentumokért. 2018 júliusában módosult a büntetőeljárásról szóló törvény, és az új jogszabály pontosabban meghatározza az ügyészség és a rendőrség egymással</p>

<p>Fokozza az átláthatóságot és a versenyt a közbeszerzés terén, többek között az elektronikus közbeszerzési rendszer továbbfejlesztése révén.</p>	<p>szembeni hatáskörét, valamint várhatóan a források növelésére is sor kerül.</p> <p>Korlátozott haladás – Magyarország 2018-ban erőfeszítéseket tett a teljes körű elektronikus közbeszerzés bevezetésére, de még mindig bőven van tér a pályázati eljárások átláthatóságának további javítására. A közbeszerzési adatokat jelenleg nem teszik közzé strukturált formában. A magyar e-közbeszerzési rendszer nem kínál nyílt, számítógéppel olvasható formátumú hozzáférést a rendszer adataihoz, és nem állnak rendelkezésre olyan keresőfunkciók, amelyek lehetővé tennék a különböző kategóriákba tartozó pályázati felhívások vagy ajánlatok listázását. Emellett a polgárok számára nem állnak rendelkezésre olyan funkciók (pl. vizuális megjelenítés, statisztika), amelyek könnyen érthető formában mutatnák be az összesített adatokat.</p>
<p>Erősítse a versenyt, a szabályozás stabilitását és az átláthatóságot a szolgáltatási és különösen a kiskereskedelmi ágazatban.</p>	<p>Nincs haladás – Egyes szolgáltatásokat továbbra is kifejezetten e célra létrehozott állami vagy magáncégekre bíznak. A kormány bizonyos fúziókat és felvásárlásokat mentesít a versenyellenőrzés alól. Folyamatban van az üzleti környezetre azonnali hatást gyakorló egyes rövid távú szabályozási intézkedések elfogadása; az elfogadást követően hatásukat még mérni kell. A veszteségesség tilalmát előíró jogszabályt visszavonták, de új jogi aktust fogadtak el a kiskereskedelmi célú épületek átalakítására vonatkozó engedélyezési követelményekről. Ez a jogszabály valószínűleg szükségtelenül növeli a kiskereskedelmi vállalkozások adminisztratív terheit.</p>
<p>3. országspecifikus ajánlás: Az aktív munkaerőpiaci intézkedések minőségének javításával szabadítson fel további munkaerő-tartalékokat. Javítsa az oktatási eredményeket, és növelje a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák részvételét a minőségi és inkluzív többségi oktatásban. Javítsa a szociális ellátások és az álláskeresési járadékok megfelelőségét és a támogatottak körét.</p>	<p>Magyarország korlátozott haladást ért el a 3. országspecifikus ajánlás végrehajtásában.</p>
<p>Az aktív munkaerőpiaci intézkedések minőségének javításával szabadítson fel további munkaerő-tartalékokat.</p>	<p>Némi haladás – Magyarországon erős a gazdasági fellendülés, így nő a foglalkoztatás és a bérszínvonal. A 20–64 éves korosztály foglalkoztatási rátája mintegy 75 %-ra emelkedett, a munkanélküliségi ráta pedig 4 % alá esett 2018-ban. A nemek és a képességszoportok közötti foglalkoztatási és bérkülönbségek uniós összehasonlításban azonban továbbra is jelentősek. A különböző kiszolgáltatt</p>

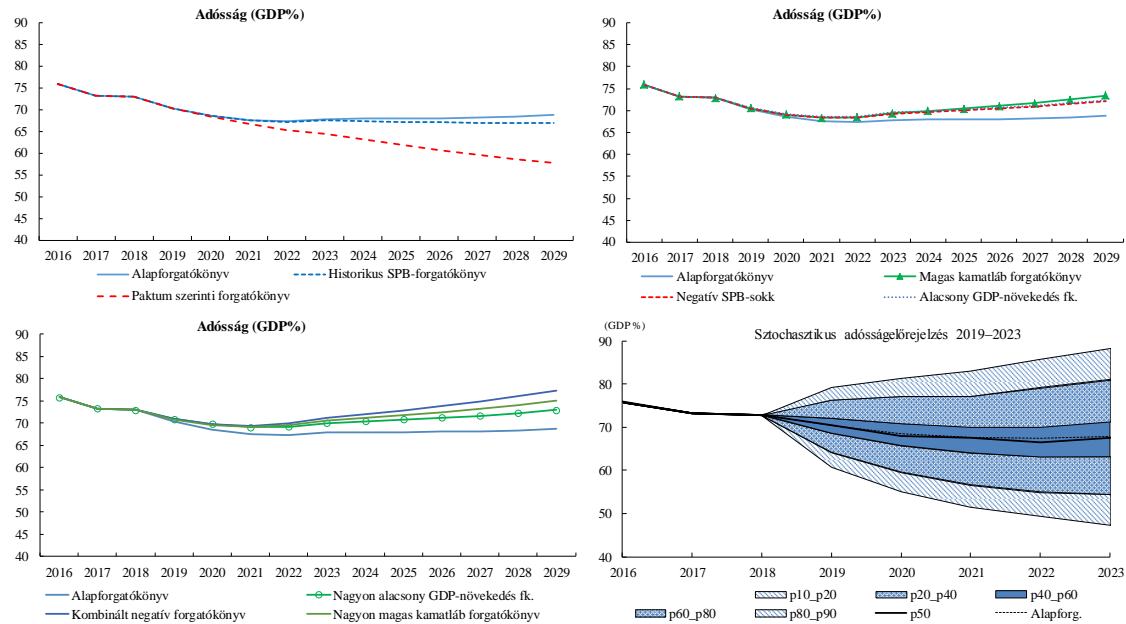
	<p>csoportok – köztük a romák és a fogyatékkal élők – munkaerőpiaci eredményei gyengék. A közmunkaprogram még mindig aránytalanul nagy. 2016 óta több, az Európai Szociális Alap által társfinanszírozott program indult el, amelyek elősegítették a közmunkaprogramból az elsődleges munkaerőpiacra való átmenetet. Megkezdődött és jelenleg folyik emellett a szakmai gyakorlatokat és a vállalkozói szellemet támogató több más, Európai Szociális Alap által finanszírozott program. Az Alacsony képzettségűek és közfoglalkoztatottak képzése program mindenekelőtt a közmunkaprogram résztvevőire irányul. Emellett folytatódott a 2015–2016-ban indított, az Európai Szociális Alap (és az ifjúsági foglalkoztatási kezdeményezés) által támogatott más aktív munkaerőpiaci programok megvalósítása is. Külön projekt indult, amely a nem kormányzati szervezeteket támogatja abban, hogy munkaerőpiaci szolgáltatásokat (például tanácsadást, mentorálást, pszichológiai tanácsadást stb.) kínáljanak a hátrányos helyzetű munkakeresők számára. Ezzel párhuzamosan várhatóan csökkenni fog a közmunkaprogramban való részvétel, csakúgy, mint a programra elkülönített költségvetés.</p>
<p>Javítsa az oktatási eredményeket, és növelje a hátrányos helyzetű csoportok, különösen a romák részvételét a minőségi és inkluzív többségi oktatásban.</p>	<p>Korlátozott haladás – A szegregáció megakadályozása érdekében történt néhány intézkedés, így módosították az iskolai felvételi körzeteket és létrehozták az antiszegregációs szakértő intézményét. Ezen intézkedések hatását azonban korlátozza a szabad iskolaválasztás hatása, valamint hogy a nem állami iskolák mentesülnek a hátrányos helyzetű tanulók felvételére vonatkozó kötelezettség alól. Egy uniós finanszírozású célzott projektben 300 olyan iskola vesz részt, ahol jelentős a lemorzsolódási kockázat.</p>
<p>Javítsa a szociális ellátások és az álláskeresési járadékok megfelelőségét és a támogatottak körét.</p>	<p>Korlátozott haladás – Nincs érdemi változás a szociális ellátások szintjében és a kedvezményezettek körében. Néhány kisebb jelentőségű természetbeni juttatás körét kibővítették. Az álláskeresési járadékok időtartamában nem történt változás, a három hónapnál rövidebb ideig munka nélküliek aránya azonban az elmúlt években némileg csökkent.</p>
<p>Európa 2020 (nemzeti célszámok és haladás)</p>	

A foglalkoztatási rátára vonatkozóan a nemzeti reformprogramban meghatározott célkitűzés: 75 %.	A 20–64 éves korosztály foglalkoztatási rátája tovább javult, 2017-ben 73,3 %-ot, 2018 harmadik negyedévében pedig 74,6 %-ot ért el. Ezzel meghaladja az uniós átlagot (2017-ben 72,2 %).
A K+F-re vonatkozóan a nemzeti reformprogramban meghatározott célkitűzés: a GDP 1,8 %-a.	2017-ben a K+F kiadások 0,15 százalékponttal a GDP 1,35 %-ára emelkedtek. Magyarországnak további, jelentős erőfeszítéseket kell tennie a nemzeti cél elérése érdekében. 2017-ben Magyarországon a K+F intenzitás 73 %-át (a GDP 0,99 %-a) magánberuházások, 26 %-át (a GDP 0,35 %-a) állami beruházások tették ki.
Üvegházhatásúgáz-kibocsátás, nemzeti cél: 2005-höz képest 2020-ban +10 % (az uniós kibocsátáskereshedelmi rendszeren kívüli ágazatokban)	A kibocsátások 2017-re 9 %-kal csökkentek 2005-höz képest. A legfrissebb előrejelzés szerint a 2020-as célt várhatóan nagy biztonsággal teljesíteni fogják.
Megújuló energiaforrásokra vonatkozó 2020-as célkitűzés: 13 %	Noha 2017-ben a megújuló energiaforrások előzetes aránya (13,3 %) magasabb volt a 2020-as célnél, tavaly óta csökkent (14,3 %) a fűtés és hűtés, valamint a közlekedés terén a megújuló energiaforrások kisebb részesedése miatt.
Energiahatékonyság, 2020. évi energiafogyasztási célok: Magyarország 2020. évi energiahatékonysági célkitűzése 24,1 Mtoe primerenergia-fogyasztás (végsőenergia-fogyasztásban kifejezve 14,4 millió tonna olajegyenérték)	Az erős gazdasági növekedés közepette 2017-ben mind a primer-, mind a végsőenergia-fogyasztás már a harmadik egymást követő évben emelkedett, és 24,5, illetve 18,5 millió tonna olajegyenértékért ért el. Ezek az értékek meghaladják a 2020-as célokat, vagyis több erőfeszítésre lesz szükség a fennmaradó három évben. A végső energiafogyasztási célt nehéz lesz további intézkedések nélkül teljesíteni.
Korai iskolaelhagyásra vonatkozó célkitűzés: 10 % alatt.	2017-ben a korai iskolaelhagyók aránya 12,5 %-ra nőtt, ami meghaladja a 10,6 %-nak megfelelő uniós átlagot. 2014 óta egyre távolodik a nemzeti céltől.
Felsőfokú oktatásra vonatkozó célkitűzés: a 30–34 évesek 34 %-a rendelkezzen felsőfokú végzettséggel.	A felsőfokú végzettséggel rendelkező 30–34 év közöttiek aránya 32,1 %-ra csökkent, ami jelentősen elmarad a 39,9 %-os uniós átlagtól.
A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek számának csökkentésére vonatkozó célkitűzés, az emberek abszolút számában kifejezve: 450 000.	2018-ban a szegénység vagy a kirekesztődés kockázatának kitettek száma 908 000-rel kisebb volt mint 2008-ban. Ezen a ponton Magyarország jelentős mértékben túlteljesíti nemzeti célját.

B. MELLÉKLET: AZ ADÓSSÁG FENNTARTHATÓSÁGÁNAK BIZOTTSÁGI ELEMZÉSE ÉS FISKÁLIS KOCKÁZATOK

Államadósság-előrejelzés az alapforgatókönyv, alternatív forgatókönyvek és érzékenységi tesztek alapján													
Államadósság-előrejelzés – alapforgatókönyv	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Bruttó adósság aránya	73,3	72,9	70,3	68,6	67,6	67,4	67,9	67,9	68,0	68,1	68,2	68,4	68,7
Változás (-1+2+3)	-2,6	-0,3	-2,6	-1,7	-1,0	-0,2	0,5	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3
<i>ebből</i>													
(1) Elsődleges egyenleg (1.1+1.2+1.3)	0,6	0,1	0,5	0,6	0,2	-0,1	-0,5	-0,5	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3
(1.1) Strukturális elsődleges egyenleg (SPB) (1.1.1-1.1.2+1.1.3)	-0,7	-1,3	-0,9	-0,6	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3
(1.1.1) Strukturális elsődleges egyenleg (CoA nélkül)	-0,7	-1,3	-0,9	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
(1.1.2) Előrejelzés költsége (CoA)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(1.1.3) Egyéb (adók és tulajdonosi jövedelmek)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(1.2) Ciklikus komponens	0,9	1,4	1,4	1,2	0,8	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(1.3) Egyszeri és egyéb ideiglenes intézkedések	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(2) Hólabdahatások (2.1+2.2+2.3)	-2,9	-3,0	-2,3	-1,4	-0,8	-0,4	0,0	-0,5	-0,4	-0,3	-0,2	-0,1	0,1
(2.1) Kamatkiadás	2,8	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3	2,4	2,5	2,5	2,6	2,7	2,8	2,9
(2.2) Növekedési hatás	-2,9	-2,9	-2,3	-1,7	-1,4	-1,2	-1,1	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,5
(2.3) Inflációs hatás	-2,8	-2,6	-2,3	-2,0	-1,8	-1,5	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
(3) SFA-tételek	0,9	2,8	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Rövid táv	Középtáv	S1	Adósságfenntarthatósági elemzés (részletek)					DSA	S2	Hosszú táv	
			Alapforgatókönyv	Historikus SPB	Alacsony GDP növekedés	Magas kamatláb	Negatív SPB-sokk				Sztochasztikus előrejelzés
ALACSONY (S0 = 0,3)	MAGAS	KÖZEPES (S1 = 1,1)	Kockázati kategória	KÖZEPES	KÖZEPES	KÖZEPES	MAGAS	KÖZEPES	MAGAS	KÖZEPES (S2 = 4,1)	MAGAS
			Adósságszint (2029)	68,7	67,0	72,4	73,4	72,2			
			Adósság csúcspontja	2018	2018	2018	2029	2018			
			Százaléktartomány	67,0%	66,0%						
			Magasabb adósság valószínűsége				36,3%				
			Percentilisek különbsége				40,6				

Megjegyzés: További információk az államháztartások fenntarthatóságáról szóló 2018. évi európai bizottsági jelentésben (Fiscal Sustainability Report, 2018)

[1] Az első táblázatban az alapforgatókönyvet mutatjuk be, amely változatlan költségvetési politikát feltételez. Ez vázolja a várt adósságdinamikát és annak elsődleges egyenleg, hólabdahatások és SFA-tételek szerinti bontását. A hólabdahatás a kamatlábak, infláció, real-GDP növekedés (és egyes országokban az árfolyam) ellensúlyozó hatásainak nettó eredőjét mutatja. Az SFA-tételek tartalmazzák a készpénz- és az eredményalapú elszámolás különbségét, a nettó eszközfelhalmozást, az értékelési és egyéb reziduális hatásokat.

[2] Az ábrák az alapforgatókönyvre és több alternatív forgatókönyvre alkalmazott egyes érzékenységi tesztek eredményét mutatják be. Utóbbiak a következők: historikus strukturális elsődleges egyenleg (SPB) forgatókönyv (ahol az SPB-t historikus átlagán rögzítettük); a Stabilitási és Növekedési Paktum szerinti forgatókönyv (ahol a költségvetési politika a Paktum főbb követelményeinek megfelelő alakulását feltételeztük); magas kamatláb forgatókönyv (+1 százalékpont az alapforgatókönyvhöz képest); alacsony GDP-növekedés forgatókönyv (-0,5 százalékpont az alapforgatókönyvhöz képest); negatív SPB-sokk (az előrejelzett változáshoz képest). Bemutatjuk emellett a kombinált negatív forgatókönyvet és a kamatláb/GDP-növekedésre vonatkozó "nagyon magas/alacsony" forgatókönyvet is, illetve a sztochasztikus előrejelzéseket. Ezek részletes ismertetése a 2018. évi FSR-ben található.

[3] A második táblázat összefoglalja a rövid, közép- és hosszú távú fiskális kockázatokat.

a. A rövid távú kockázati besorolás (alacsony/magas) az SO mutatón alapul. Az SO a következő évi költségvetési stressz korai előrejelzését lehetővé tevő mutató, amely 25 olyan fiskális és pénzügy-versenyképességi változón alapul, amelyek a múltban jól jelezték előre a költségvetési stresszt. A mutató 0,43-as érték fölött jelez várható fiskális stresszhelyzetet.

b. A középtávú kockázati besorolás (alacsony/közepes/magas) az S1 mutató és a DSA eredményein alapul. Az S1 mutató az ahhoz szükséges költségvetési kiigazítást méri (az előrejelzési időszak 5 évére kumulálva és azt követően konstansnak véve), hogy a GDP-arányos adósság 2033-ra 60%-ra csökkenjen. A használt kritikus értékek: a GDP 0 és 2,5 százalékpontja. A DSA osztályozás alapja az 5 determinisztikus forgatókönyv (alapforgatókönyv, historikus SPB, magas kamatláb, alacsony GDP-növekedés, negatív SPB-sokk), valamint a sztochasztikus előrejelzések eredménye. Ezek során különböző kritériumokat alkalmazunk (várt adósságszint, adósságpálya, a költségvetési feltételezések reális voltának mérése, az adósságstabilizáció valószínűsége, a bizonytalanságok mértéke).

c. A hosszú távú kockázati besorolás (alacsony/közepes/magas) az S2 mutató és a DSA eredményein alapul. Az S2 az államadósság-ráta végtelen időhorizontú és az öregedés költségével is számoló stabilizáláshoz szükséges közeli és tartós költségvetési kiigazítást méri. A használt kritikus értékek: a GDP 2 és 6 százalékpontja. A DSA eredményei a hosszú távú kockázati besorolás pontosítására szolgálnak, különösen az eladósodottságból fakadó sebezhetőség esetén (közepes/magas DSA kockázati kategória).

C. MELLÉKLET: STANDARD TÁBLÁZATOK

C.1.táblázat: **Pénzügyi piaci mutatók**

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
A bankszektor eszközei összesen (a GDP %-ában) ¹⁾	113,9	107,6	101,4	103,0	97,7	95,1
Az öt legnagyobb bank eszközeinek aránya (az összes eszköz %-ában)	51,9	49,3	49,4	49,8	49,6	–
A bankrendszer külföldi tulajdonú része (az összes eszköz %-ában) ²⁾	55,5	47,6	47,0	47,7	46,3	47,3
Pénzügyi stabilitási mutatók: ²⁾						
– nemteljesítő hitelek (az összes hitel %-ában)	–	19,4	15,2	11,9	8,4	6,7
– tőkeemfelelési mutató (%)	17,4	17,0	16,9	18,0	16,2	17,2
– tőkearányos jövedelmezőség (%) ³⁾	-0,4	-21,9	0,3	11,7	14,5	15,6
A magánszektornak nyújtott bankhitelek (éves %-os változás) ¹⁾	-4,1	-3,5	-8,1	3,3	6,3	10,0
Lakóingatlan-hitelek (éves %-os változás) ¹⁾	-5,4	-6,1	-10,3	-0,8	4,9	9,8
Hitel/betét arány ²⁾	–	89,1	78,6	74,5	71,8	71,3
Központi banki likviditás a kötelezettségek %-ában ¹⁾	3,1	3,8	4,9	5,1	3,9	3,3
A magánszektor adósságállománya (a GDP %-ában)	95,2	91,4	84,6	77,9	71,4	–
Bruttó külső adósság (a GDP %-ában) ²⁾ – közszektor	47,2	46,6	41,6	37,0	30,1	26,7
– magánszektor	75,3	79,4	73,0	69,4	57,2	56,5
Hosszú távú kamatlábak különbözete a német referenciakamathoz (Bund) képest (bázispont)*	435,3	364,6	293,7	305,3	264,5	263,5
Hitel-nemteljesítési csereügylet felára szuverén értékpapírok esetében (5 éves)*	269,8	179,2	139,1	131,3	98,6	80,2

1) Megjegyzések:

A legfrissebb adatok: 2018 harmadik negyedévéből. Nem kizárólag a bankokra, hanem a központi bankok kivételével az összes monetáris pénzügyi intézményre vonatkozó adatot tartalmazza.

2) A legfrissebb adatok: 2018 második negyedévéből.

3) A negyedéves adatok évesítve vannak.

* Bázispontban mérve.

Forrás: Európai Bizottság (hosszú távú kamatlábak); Világbank (bruttó külső adósság); Eurostat (a magánszektor adóssága); EKB (az összes többi mutató).

C.2. táblázat: **A szociális eredménytábla elsődleges mutatói**

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 ⁶
Esélyegyenlőség és a munkaerőpiacra való belépés						
Korai iskolaelhagyók (a 18–24 évesek %-ában)	11,9	11,4	11,6	12,4	12,5	:
Nemek közötti foglalkoztatási különbség (százalékpont)	12,4	13,3	13,7	14,0	15,3	15,3
Jövedelmi egyenlőtlenség, jövedelmi ötödök arányában (S80/S20)	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,4
A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya ¹ (AROEPE)	34,8	31,8	28,2	26,3	25,6	19,6
Nem foglalkoztatott, oktatásban vagy képzésben nem részesülő fiatalok (a 15–24 évesek %-ában)	15,5	13,6	11,6	11,0	11,0	:
Dinamikus munkaerőpiacok és tisztességes munkakörülmények⁷						
Foglalkoztatási ráta (20–64 évesek)	63,0	66,7	68,9	71,5	73,3	74,3
Munkanélküliségi ráta ² (15–74 évesek)	10,2	7,7	6,8	5,1	4,2	3,7
Tartós munkanélküliség ³ (az aktív népesség %-ában)	4,9	3,7	3,1	2,4	1,7	1,5
A háztartások rendelkezésre álló egy főre jutó bruttó jövedelme reálértéken ⁴ (2008-as index = 100)	97,4	101,2	103,5	109,8	114,4	:
Egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, egyedülálló, gyermektelen, átlagbért kereső munkavállaló éves nettó keresete (százalékpontban, 3 éves átlag)	10934	11256	11480	11712	:	:
Egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, egyedülálló, gyermektelen, átlagbért kereső munkavállaló éves nettó keresete (százalékos változás, reálértéken, 3 éves átlag)	0,0	2,7	3,4	4,5	:	:
Állami támogatás / Szociális védelem és befogadás						
A szociális transzferek (a nyugdíjak kivételével) hatása a szegénység csökkentésére ⁵	44,4	43,6	42,0	43,8	46,4	48,8
Formális gyermekgondozásban részesülő 3 év alatti gyermek aránya	10,0	14,4	15,4	15,6	:	:
Egészségügyi ellátás iránti ki nem elégített igény, saját bevallás szerint	2,6	2,5	2,6	1,3	1,0	:
Alapvető vagy annál magasabb szintű digitális készségekkel rendelkező egyének (16–74 évesek %-ában)	:	:	50,0	51,0	50,0	:

¹A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek: a szegénység kockázatának kitétek és/vagy súlyos anyagi nélkülözésben és/vagy nulla vagy nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élő személyek.

²Munkanélküli személy az, aki nem foglalkoztatott, de aktívan munkát keres és kész arra, hogy azonnal vagy két héten belül dolgozni kezdjen.

³Tartósan munkanélküli az a személy, aki legalább 12 hónapja munkanélküli.

⁴A háztartások rendelkezésre álló bruttó jövedelme kiigazítások nélkül értelmezendő, a 2019. évi közös foglalkoztatási jelentés tervezetének megfelelően.

⁵A szegénység kockázatának kitétek százalékos arányában a szociális transzfereknek betudható csökkenés (a szociális transzferek előtti és utáni szegénységi arányok összehasonlítása útján kiszámítva; a számítás során a nyugdíjakat nem tekintik szociális transzfernek).

⁶2018 első három negyedének átlaga a foglalkoztatási ráta, a munkanélküliségi ráta, és a nemek közötti foglalkoztatási különbség vonatkozásában. A munkanélküliségi rátára vonatkozó adatok szezonálisan kiigazítottak.

Forrás: Eurostat

C.3. táblázat: Munkaerőpiaci és oktatási mutatók

Munkaerőpiaci mutatók	2013	2014	2015	2016	2017	2018 ⁴
Aktivitási ráta (15–64 évesek)	64,7	67,0	68,6	70,1	71,2	:
Foglalkoztatottság a jelenlegi munkaviszony időtartama szerint						
0–11 hónap	14,5	14,4	13,8	14,0	13,2	:
12–23 hónap	9,1	9,0	9,2	9,5	10,3	:
24–59 hónap	18,4	19,7	18,6	19,1	20,0	:
legalább 60 hónap	57,9	56,6	58,2	57,4	56,4	:
Foglalkoztatás növekedése* (%-os változás az előző évhez képest)	1,1	4,8	2,4	3,1	2,0	2,3
Nők foglalkoztatási rátája (a 20–64 év közötti nők %-ában)	56,9	60,2	62,1	64,6	65,7	66,7
Férfiak foglalkoztatási rátája (a 20–64 év közötti férfiak %-ában)	69,3	73,5	75,8	78,6	81,0	82,1
Idősebb munkavállalók foglalkoztatási rátája* (az 55–64 évesek %-ában)	37,9	41,7	45,3	49,8	51,7	54,0
Részmunkaidős foglalkoztatás* (a 15–64 éves foglalkoztatottak %-ában)	6,4	6,0	5,7	4,8	4,3	4,3
Határozott idejű foglalkoztatás* (határozott idejű munkaszerződéssel rendelkező, 15–64 év közötti munkavállalók %-os aránya)	10,9	10,8	11,4	9,7	8,8	7,4
Aktív munkaerőpiaci intézkedésekben való részvétel (100 álláskeresőre vetítve)	37,0	35,2	40,7	51,1	:	:
Ideiglenes foglalkoztatásból tartós foglalkoztatásba átkerülők aránya (3 éves átlag)	37,0	38,0	38,5	37,2	:	31,2
Ifjúsági munkanélküliségi ráta (a 15–24 év közötti aktív népesség %-ában)	26,6	20,4	17,3	12,9	10,7	10,1
A nemek közötti különbség a részmunkaidős foglalkoztatásban	4,8	4,2	3,7	3,7	3,6	3,8
A nemek közötti bérkülönbség ¹ (kiigazítás nélkül)	18,4	15,1	14,0	14,0	:	:
Oktatási és képzési mutatók	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Felnőttek oktatásban való részvétele (oktatásban és képzésben részt vevő 25–64 év közöttiek %-os aránya)	3,2	3,3	7,1	6,3	6,2	:
Gyenge tanulmányi teljesítmény ²	:	:	28,0	:	:	:
Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya (a felsőfokú tanulmányaikat sikeresen befejező 30–34 évesek %-os aránya)	32,3	34,1	34,3	33,0	32,1	:
A tanulók társadalmi-gazdasági státuszából fakadó teljesítménybeli különbségek ³	:	:	21,4	:	:	:

* Az eredménytáblában nem szereplő mutató

¹ A férfi és női fizetett munkavállalók átlagos bruttó órabére közötti különbség, a fizetett férfi munkavállalók átlagos bruttó órabérének százalékában kifejezve. „Korrígalatlan” mutatóként határozzák meg, mivel nem veszi figyelembe az egyéni jellemzők eloszlását (és így átfogó képet ad a nemek között a bérek tekintetében jelentkező különbségekről). A tíz vagy annál több munkavállalót foglalkoztató vállalkozásoknál dolgozó munkavállalók mindegyikének figyelembevételével az életkorokra vagy a munkaadók számára vonatkozó korlátozások nélkül.

² A PISA-felmérés (OECD) matematikából gyengén teljesítő 15 évesekre vonatkozó eredményei.

³ A társadalmi-gazdasági és kulturális státusz hatása a PISA-felmérésen (OECD) elért eredményekre. A 2012-es és a 2015-ös adatok a matematikára és a természettudományi tantárgyakra vonatkoznak.

⁴ 2018 első három negyedévének átlaga. Az ifjúsági munkanélküliségi rátára vonatkozó adatok szezonálisan kiigazítottak.

Forrás: Eurostat, OECD

C.4. táblázat: A társadalmi befogadással és egészségüggyel kapcsolatos mutatók

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Szociális védelemre fordított kiadások (a GDP %-ában)						
<i>Betegség/egészségügy</i>	5,0	4,9	4,8	5,1	5,2	:
<i>Rokkantság</i>	1,6	1,5	1,4	1,3	1,2	:
<i>Időskor és túlélő hozzátartozók</i>	10,9	10,8	10,2	9,6	9,5	:
<i>Család/gyermekgondozás</i>	2,6	2,5	2,3	2,3	2,3	:
<i>Munkanélküliség</i>	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3	:
<i>Lakhatás</i>	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	:
<i>Társadalmi kirekesztettség (máshova nem sorolt)</i>	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	:
Összesen	21,1	20,5	19,6	19,1	18,9	:
<i>ebből: rászorultsági alapon nyújtott ellátások</i>	0,9	0,9	0,7	0,8	0,7	:
Államháztartási kiadások funkciók szerint (a GDP %-ában, COFOG)						
<i>Szociális védelem</i>	16,7	16,4	15,3	14,8	14,3	:
<i>Egészségügy</i>	5,1	5,0	4,8	5,2	4,8	:
<i>Oktatás</i>	4,7	4,6	5,1	5,1	4,9	:
Közvetlenül fizetendő egészségügyi kiadások (az összes egészségügyi kiadás %-ában)	29,4	28,4	28,3	28,9	29,7	:
A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett gyermekek (a 0–17 évesek %-ában)*	41,9	43,9	41,8	36,1	33,6	31,6
Szegénységi arány ¹ (a teljes népesség %-ában)	14,3	15,0	15,0	14,9	14,5	13,4
Szegénység kockázatának kitett munkavállalók aránya (a foglalkoztatottak %-ában)	5,7	7,0	6,7	9,3	9,6	10,2
Súlyos anyagi nélkülözésben élők aránya ² (a teljes népesség %-ában)	26,3	27,8	24,0	19,4	16,2	14,5
Lakáskörülmények tekintetében súlyosan depriváltak aránya ³ , lakáshasználati jogcím szerinti bontásban						
<i>Tulajdonos, jelzáloghitellel vagy kölcsönrel</i>	15,2	14,8	13,9	11,9	17,2	14,1
<i>Bérlő, piaci árnak megfelelő bérleti díjjal</i>	26,6	30,9	24,2	32,2	23,7	22,0
Alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya ⁴ (a 0–59 évesek %-ában)	13,5	13,6	12,8	9,4	8,2	6,6
Szegénységi küszöb a nemzeti valutában kifejezve, állandó árakon*	607544	564058	577231	605976	636370	665923
Egészségben eltöltött életevek (65 éves korban)						
<i>Nők</i>	6,4	6,1	6,1	5,9	6,4	:
<i>Férfiak</i>	6,4	6,2	6,0	5,9	6,7	:
Nyugdíjak aggregált helyettesítési rátája ⁵ (65 éves korban)	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6
A digitális gazdaság és társadalom fejlettségi mutatójának (DESI) összekapcsoltsági dimenziója ⁶	:	:	43,7	53,5	59,6	63,6
GINI-együttható adók és transzferek nélkül*	51,0	50,9	52,5	49,9	49,8	48,8
GINI-együttható adókkal és transzferekkel*	26,9	28,0	28,6	28,2	28,2	28,1

* Az eredménytáblában nem szereplő mutató

¹ Szegénységi arány: azoknak a személyeknek az aránya, akiknek a rendelkezésre álló ekvivalens jövedelme nem éri el az ekvivalens nemzeti mediánjövedelem 60 %-át.

² Azon személyek aránya, akikre az alábbi nélkülözési ismérvekből legalább négy jellemző: nem engedheti meg magának, hogy i. kifizesse a lakbérét vagy a közüzemi számláit; ii. megfelelően kifűtse otthonát; iii. váratlan kiadásai legyenek; iv., minden másnap húst, halat vagy egyenértékű fehérjét egyen; v. évente egyszer egy hétre elmenjen üdülni; vi. autót tartson; vii. mosógéppel rendelkezzen; viii. színes televíziója vagy ix. telefonja legyen.

³ Túlszűrt lakásban, elégtelen lakáskörülmények közt élők aránya a teljes népesség százalékában kifejezve.

⁴ Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásokban élő személyek: azon 0–59 éves személyek aránya, akik olyan háztartásban élnek, ahol a felnőttek (az eltartott gyermekek kivételével) az előző 12 hónapban teljes munkaidő-potenciáljuk kevesebb mint 20 %-át töltötték munkával.

⁵ A 65–74 éves személyek egyéni bruttó mediánnyugdíjának az 50–59 éves személyek egyéni bruttó mediánjövedelméhez viszonyított aránya.

⁶ Vezetékes széles sávú internet (33 %), mobil széles sávú internet (22 %), sebesség (33 %) és megfizethetőség (11 %) – a digitális menetrend eredménytáblája szerint.

Forrás: Eurostat, OECD

C.5. táblázat: Termékpiacon teljesítmény- és szakpolitikai mutatók

Teljesítménymutatók	2012	2013	2014	2015	2016	2017
A munkatermelékenység ¹ növekedése (t/t-1) %-ban						
Az ipar munkatermelékenységének növekedése	-1,35	2,64	2,78	9,91	-2,07	0,17
Az építőipar munkatermelékenységének növekedése	-6,00	6,04	7,17	0,60	-12,94	12,15
A piaci szolgáltatások munkatermelékenységének növekedése	-0,81	0,11	-3,31	-0,42	-0,53	3,93
A fajlagos munkaköltség (ULC) ² növekedése (t/t-1) %-ban						
Fajlagos munkaköltség növekedése az iparban	4,87	4,13	0,81	-5,41	7,27	5,71
Fajlagos munkaköltség növekedése az építőiparban	5,46	-3,39	-7,64	-13,66	16,28	-4,65
A piaci szolgáltatások fajlagos munkaköltségének növekedése	2,29	0,98	0,26	-2,85	3,44	1,25
Üzleti környezet	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Szerződések érvényesítéséhez szükséges idő ³ (nap)	605	605	605	605	605	605
Vállalkozásindításhoz szükséges idő ³ (nap)	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Kkv-k bankhitel-igényléseinek kimenetele ⁴	:	0,67	1,01	0,39	0,38	0,82
Kutatás és innováció	2012	2013	2014	2015	2016	2017
K+F-intenzitás	1,26	1,39	1,35	1,36	1,20	1,35
Oktatásra fordított államháztartási kiadások a GDP %-ában	4,70	4,60	5,10	5,10	4,90	:
Felsőfokú végzettséggel rendelkezők és/vagy tudományos és technológiai területen foglalkoztatott személyek %-os aránya az összes foglalkoztatotthoz képest	36	37	36	36	36	36
Felsőfokú végzettségűek ⁵	19	20	20	21	21	21
Felső középfokú végzettségű fiatalok ⁶	83	84	85	84	84	84
Csúcstechnológiai termékek kereskedelmi egyenlege a GDP %-ában	0,94	0,46	0,28	-0,04	0,24	0,27
Termék- és szolgáltatáspiacok és verseny				2003	2008	2013
OECD termékpiacon szabályozási mutató (PMR) ⁷ , összesített				2,11	1,54	1,33
OECD PMR ⁷ , kiskereskedelem				0,79	1,44	2,06
OECD PMR ⁷ , szakmai szolgáltatások				2,86	3,02	3,05
OECD PMR ⁷ , hálózatos iparágak ⁸				3,31	1,87	1,73

¹ Hozzáadott érték állandó árakon, osztva a foglalkoztatottak számával.

² Munkavállalói jövedelem folyó árakon, osztva a állandó árakon számított hozzáadott értékkel.

³ E mutató módszertana és feltevései részletesen itt tekinthetők meg: <http://www.doingbusiness.org/methodology>.

⁴ A Q7B_a. kérdésre adott válaszok átlaga. „[Bankhitel]: Amennyiben igényelt ilyen típusú finanszírozást az elmúlt hat hónapban, elfogadták a kérelmét?” A válaszokat a következő kódok szerint rögzítették: teljes jóváhagyás esetén nulla, legalább 75 %-os finanszírozás jóváhagyása esetén egy, 75 % alatti finanszírozás jóváhagyás esetén kettő, elutasítás esetén három pont; folyamatban lévő elbírálás vagy ismeretlen kimenetel esetén a választ hiányzó válaszként kezelték.

⁵ A felsőfokú végzettséggel rendelkező személyek százalékos aránya a 15–64 évesek között.

⁶ A legalább felső középfokú végzettséggel rendelkező személyek százalékos aránya a 20–24 évesek között.

⁷ Jelmagyarazat: 0 = nem szabályozott; 6 = leginkább szabályozott. Az OECD termékpiacon szabályozási mutatóinak módszertana részletesen itt tekinthető meg:

<http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm>

⁸ Aggregált OECD-mutató az energia, a közlekedés és a távközlés piacának szabályozásáról.

Forrás: Európai Bizottság; Világbank — Doing Business (szerződések érvényesítése és a vállalkozásindításhoz szükséges idő); OECD (termékpiacon szabályozási mutatók); SAFE (a kvv-k bankhitel-igényléseinek kimenetele).

C.6. táblázat: Zöld növekedés

Zöld növekedés teljesítménye		2012	2013	2014	2015	2016	2017
Makrogazdasági							
Energiaintenzitás	kgoe / €	0.25	0.24	0.23	0.23	0.23	0.23
Szén-dioxid-intenzitás	kg / €	0.61	0.57	0.55	0.56	0.55	–
Erőforrás-intenzitás (az erőforrás-termelékenység reciproka)	kg / €	0.87	0.98	1.21	1.15	1.10	1.13
Hulladékintenzitás	kg / €	0.17	–	0.16	–	0.14	–
Energiakereskedelem egyenlege	a GDP %-ában	-6.3	-6.3	-6.2	-4.2	-3.2	-3.8
Az energia súlya a harmonizált fogyasztói árindexben	%	16.8	17.0	17.0	16.0	15.4	14.7
Az energiaár-változás és az infláció különbsége	%	0.3	-11.7	-10.9	-2.7	-0.5	-1.6
Reál fajlagos energiaköltség	a hozzáadott érték %-ában	19.5	17.8	17.1	18.0	19.0	–
A környezetvédelmi adók munkát terhelő adókhöz viszonyított aránya	arány	0.15	0.15	0.15	0.15	0.15	–
Környezetvédelmi adók	a GDP %-ában	2.6	2.5	2.5	2.6	2.6	2.5
Ágazati							
Az ipar energiaintenzitása	kgoe / €	0.13	0.15	0.15	0.14	0.15	0.15
A feldolgozóipar reál fajlagos energiaköltsége, az olajfinomítás nélkül:	a hozzáadott érték %-ában	19.8	17.7	16.4	16.5	16.6	–
Az energiaigényes iparágak aránya a gazdaságban	a GDP %-ában	8.5	7.9	7.9	8.0	8.2	8.2
Villamosenergia-árak a közepes méretű ipari felhasználók esetében	€ / kWh	0.10	0.10	0.09	0.09	0.08	0.08
Gázárak a közepes méretű ipari felhasználók esetében	€ / kWh	0.05	0.04	0.04	0.04	0.03	0.03
A közszektor energiára fordított K+F-kiadásai	a GDP %-ában	0.01	0.04	0.00	0.01	0.01	0.01
A közszektor környezetvédelemre fordított K+F-kiadásai	a GDP %-ában	0.01	0.02	0.01	0.01	0.01	0.01
A települési hulladék újrahasznosításának aránya	%	25.5	26.4	30.5	32.2	34.7	35.0
Az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerbe tartozó üh-g-kibocsátás aránya*	%	35.4	33.2	32.9	32.4	31.6	–
A közlekedés energiaintenzitása	kgoe / €	0.76	0.70	0.77	0.82	0.81	0.82
A közlekedés szén-dioxid-intenzitása	kg / €	2.12	1.94	2.12	2.29	2.23	–
Az energiaellátás biztonsága							
Energiaimport-függőség	%	50.1	50.1	59.8	53.9	55.8	62.6
Aggregált szállítói koncentrációs index	HHI	59.2	63.8	75.5	51.1	57.0	–
Az energiamix diverzifikációja	HHI	0.23	0.22	0.21	0.21	0.22	0.23

A makroszintű intenzitásmutatók a fizikai mennyiség GDP-hez viszonyított arányát mutatják (2010-es árakon).

Energiaintenzitás: bruttó belföldi energiafelhasználás (kgoe) (Európa 2020–2030) osztva a GDP-vel (EUR).

Szén-dioxid-intenzitás: ühg-kibocsátás (kg CO₂-egyenérték) osztva a GDP-vel (EUR).

Erőforrás-intenzitás: belföldi nyersanyag-felhasználás (kg) osztva a GDP-vel (EUR).

Hulladékintenzitás: hulladék (kg) osztva a GDP-vel (EUR).

Energiakereskedelem egyenlege az energiaexport és -import egyenlege a GDP %-ában.

Az energia súlya a harmonizált fogyasztói árindexben: az energiatételek aránya a harmonizált fogyasztói árindex kiszámításához alapul vett fogyasztói kosárban.

Az energiaár-változás és az infláció különbsége: a HICP energiakomponense és a teljes HICP infláció (éves %-os változás).

Reál fajlagos energiaköltség: reál-energiaköltségek a gazdasági hozzáadott érték %-ában.

Az ipar energiaintenzitása: az ipar végső energiafelhasználása (kgoe) osztva az ipar (beleértve az építőipart) által előállított bruttó hozzáadott értékkel (2010, EUR).

A feldolgozóipar reál fajlagos energiaköltsége, az olajfinomítás nélkül: reálköltségek a feldolgozóipari hozzáadott érték %-ában.

Az energiaigényes iparágak aránya a gazdaságban: az energiaigényes iparágak bruttó hozzáadott értékének aránya a GDP-ben.

Villamosenergia- és gázárak a közepes méretű ipari felhasználók esetében: 500–2000 MWh, illetve 10 000–100 000 GJ közötti fogyasztási sávok; áfa nélkül.

A települési hulladék újrahasznosításának aránya: az újrahasznosított települési hulladék aránya az összes települési hulladékhoz képest.

A közszektor energiára és környezetvédelemre fordított K+F-kiadásai: az érintett területek kormányzati K+F-kiadásai a GDP %-ában.

Az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerbe tartozó ühg-kibocsátás (a légi közlekedés kivételével) aránya: a tagállamok által az Európai Környezetvédelmi Ügynökségnek bejelentett ühg-kibocsátás alapján (földhasználat, földhasználat-megváltoztatás és erdőgazdálkodás nélkül).

A közlekedés energiaintenzitása: a közlekedés végső energiafelhasználása (kgoe) osztva a közlekedési ágazat által előállított bruttó hozzáadott értékkel (2010, EUR).

A közlekedés szén-dioxid-intenzitása: a közlekedés ühg-kibocsátása osztva a közlekedési ágazat bruttó hozzáadott értékével.

Energiaimport-függőség: nettó energiaimport osztva a bruttó belföldi energiafogyasztással, amely tartalmazza a nemzetközi tengeri bunkerolaj-fogyasztást.

Aggregált szállítói koncentrációs index: olaj, gáz és szén vonatkozásában. A kisebb értékek nagyobb diverzifikációt, vagyis alacsonyabb kockázatot jelölnek.

Az energiamix diverzifikációja: a földgáz, valamennyi kőolajtermék, a nukleáris energia, a megújuló energiák és a szilárd tüzelőanyagok Herfindahl-indexe.

* Európai Bizottság és Európai Környezetvédelmi Ügynökség

Forrás: Európai Bizottság és az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszerbe tartozó ühg-kibocsátás aránya); Európai Bizottság (környezetvédelmi adók a munkát terhelő adók arányában); Eurostat (az összes többi mutató).

D. MELLÉKLET: A MAGYARORSZÁGNAK SZÁNT, 2021–2027 KÖZÖTTI KOHÉZIÓS POLITIKAI FINANSZÍROZÁSSAL KAPCSOLATOS BERUHÁZÁSI IRÁNYMUTATÁS

A következő – 2021–2027 közötti – időszakra vonatkozó többéves pénzügyi keretről szóló, 2018. május 2-i bizottsági javaslatra (COM (2018) 321) építve ez a melléklet bemutatja a Bizottság szolgálatainak előzetes véleményét a kohéziós politika 2021–2027 közötti időszakban történő hatékony végrehajtásának kiemelt beruházási területeiről és keretfeltételeiről. Ezek a kiemelt beruházási területek a beruházási szűk keresztmetszetek, a beruházási szükségletek és a jelentésben értékelt regionális különbségek tágabb értelmezéséből vezethetők le. Ez a melléklet a Magyarország és a Bizottság szolgálatai közötti párbeszéd alapját képezi, tekintettel a kohéziós politika alapjainak (az Európai Regionális Fejlesztési Alap, a Kohéziós Alap és az Európai Szociális Alap Plusz) programozására ⁽¹⁴⁾.

1. szakpolitikai célkitűzés: Intelligensebb Európa – Innovatív és intelligens ipari átalakulás

Magyarország általános innovációs teljesítménye az Unióéhoz képest továbbra is mérsékelt, míg a kutatásba és fejlesztésbe történő beruházások, valamint a tudomány és a vállalkozások közötti együttműködés szintje az uniós átlag alatt van. A Bizottság magas prioritást képező beruházási szükségleteket ⁽¹⁵⁾ azonosított **a kutatási és innovációs kapacitások növelése és a fejlett technológiák elterjesztése** vonatkozásában az intelligens szakosodási területeken és különösen az alábbi célok tekintetében:

- az intézményközi kapcsolatok és együttműködés támogatása a kutatás/felsőoktatás és az üzleti élet szereplői között, kritikus kutatási tömeg létrehozása és a tehetségek vonzása a stratégiai intelligens szakosodási területeken annak érdekében, hogy a kutatási és fejlesztési eredményeket üzleti alkalmazásokká alakítsák, különösen az egyetemi kapacitással rendelkező városokban;
- a meglévő kutatási kapacitások, mint az intelligens gazdasági átalakulás tudásközpontjainak kiaknázása, a tudástranzfer és a stratégiai partnerségek támogatása;
- a nemzeti határokon átnyúló hálózatépítés, együttműködés és tapasztalatcsere támogatása, beleértve a közös régiókon átnyúló, transznacionális és interregionális projekteket.

Magyarországon 2021-re megfelelő lesz a nagy sebességű, széles sávú lefedettség, de az információs és kommunikációs technológiák alkalmazása és az adatvezérelt technológiák használata tekintetében Magyarország továbbra is az alacsony teljesítményt nyújtó országok közé tartozik. A Bizottság prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított **a digitalizáció előnyeinek a polgárok és a vállalatok számára való kiaknázása** tekintetében, a következők révén:

- az információs és kommunikációs technológiák felhasználásának növelése a kis- és középvállalkozások körében, beleértve az infrastruktúrák és szolgáltatások támogatását és figyelembe véve a területi különbségeket;
- a digitális készségek fejlesztése, különös figyelmet fordítva mindkét oldal – a fogyasztók és a vállalkozások – oktatására.

⁽¹⁴⁾ Ezt a mellékletet az Európai Regionális Fejlesztési Alapról és a Kohéziós Alapról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre irányuló javaslattal (COM (2018) 372), valamint az Európai Szociális Alap Pluszról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre irányuló javaslattal (COM (2018) 382) összefüggésben kell értelmezni, különös tekintettel az e javaslatokban a tematikus koncentrációval és városoknak elkülönített forrással kapcsolatos követelményekre.

⁽¹⁵⁾ A szükségletek intenzitását három kategóriába soroltuk csökkenő sorrendben: magas prioritást képező szükségletek, prioritást képező szükségletek, szükségletek.

A magyarországi kis- és középvállalkozások termelékenysége és innovációs tevékenysége alacsony, ami akadályozza bekapcsolódásukat a globális értékláncokba. A Bizottság magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított **a kis- és középvállalkozások növekedésének és versenyképességének fokozása** tekintetében, ideértve a vidéki térségeket is és különösen az alábbiak vonatkozásában:

- a termelékenység és a gazdaság hozzáadott értékének növelése az innovatív vállalkozások számának gyarapítása révén, az új technológiák alkalmazását lehetővé tevő vállalati kapacitásokba történő beruházás annak érdekében, hogy a kkv-k a globális értékláncokban előrébb kerüljenek;
- a vállalkozói ökoszisztéma ösztönzése, az induló és a növekvő vállalkozások, akcelátorok létrehozásának ösztönzése, a kis- és középvállalkozások számára új üzleti modellek kidolgozása, különösen az immateriális javakba történő beruházások révén;
- a kis- és középvállalkozások versenyképességének növelése és nemzetközivé válásának elősegítése, többek között az ipar által vezetett és kutatóorientált nemzetközi klaszterekben való részvétel, valamint a közép- és kelet-európai, illetve a Duna Stratégiához tartozó országok közötti együttműködés révén.

A humán tőke szűk keresztmetszetet jelent a termelékenység növelése terén. A Bizottság magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított **az intelligens szakosodáshoz, az ipari átalakuláshoz és a vállalkozói léthez kapcsolódó készségek fejlesztése** terén és különösen az alábbiak vonatkozásában:

- speciális képzések az intelligens szakosodás területein történő átképzést és továbbképzést, az innovációmenedzsmenettel, a vállalkozói készségeket és a vállalatokon belüli innovatív üzleti modelleket illetően, figyelmet fordítva az ipari átalakulással és a körforgásos jelleggel kapcsolatos szükségletekre; a készségfejlesztés üzleti igényekhez történő igazítása.

Az EU Duna Régió Stratégiával és a tematikus intelligens szakosodási platformokkal összefüggő együttműködési intézkedések előnyösek lennének. Az innovációs teljesítmény erősítése és a termelékenység növekedésének elősegítése érdekében az intelligens szakosodási területeket a nemzeti és regionális igények és lehetőségek alapján kell meghatározni.

2. szakpolitikai célkitűzés: Alacsony szén-dioxid-kibocsátású és zöldebb Európa – Tiszta és méltányos energetikai átállás, zöld és kék beruházás, körforgásos gazdaság, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás és kockázatmegelőzés

Mivel Magyarország gazdasága viszonylag energiaigényes, az energiahatékonyság növelése éppolyan fontos, mint a megújuló energiaforrások részarányának növelése. A Bizottság magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított **az energiahatékonyság növelése és a megújuló energiaforrások felhasználása** terén, különös tekintettel az alábbiakra:

- a lakóépületekben az energiafogyasztási szintek csökkentése, például a többlakásos épületek felújítása révén, valamint a kis- és középvállalkozások energiahatékonyságának javítása;
- a középületek és a távfűtési hálózatok energiahatékonyságának javítása;
- az üvegházhatásúgáz-kibocsátás és a levegőszennyezés csökkentése a fosszilis tüzelésű kazánok

<p>megújuló energián vagy alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiaforráson alapuló létesítményekkel való felváltása révén, kiegészítve az épületek energiahatékonysági felújításával;</p> <ul style="list-style-type: none"> • a megújuló energiaforrásokra való átállás támogatása a fűtés és hűtés terén, többek között az EU Duna Régió Stratégia keretében indított közös kezdeményezések, például a geotermikus energiára és a biomasszára vonatkozó kezdeményezések révén.
<p>Magyarországon a legfőbb természetkatasztrófa-kockázatot a Duna és a Tisza menti áradások, valamint az aszályok jelentik. A Bizottság magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és a katasztrófákkal szembeni ellenálló-képesség előmozdítása és különösen az alábbiak tekintetében:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a nemzeti kockázatelemzésben azonosított kockázatok kezelése, a megelőzésre összpontosítva; • a határokon átnyúló és transznacionális együttműködés fokozása a legmegfelelőbb klímaadaptációs, kockázatmegelőzési és -irányítási intézkedések azonosítása érdekében, ideértve a legjobb gyakorlatok megosztását és a harmonizált adatrendszerek kifejlesztését.
<p>Bár folyamatban van az ivóvíz-infrastruktúra fejlesztése, továbbra is nagy szükség van a vízforrások védelmére, és magasak a szivárgással kapcsolatos veszteségek is. A Bizottság prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított a fenntartható vízgazdálkodás előmozdítása és különösen a következők tekintetében:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az ivóvízellátás javítása a vízhierarchiát követve, beleértve a vízhálózatok szivárgás-csökkentését és más hatékonysági intézkedéseket is; a víz újrahasonosítása az ivóvíztől eltérő célokra (pl. városi öntözés); az ivóvíz-hozzáférés javítása a közterületeken, valamint a sebezhető és marginalizált csoportok számára; a vízkészletek védelme.
<p>Magyarországon a hulladékgazdálkodás továbbra sem hatékony, és a fontos uniós célok teljesítése nehézségekbe ütközik. A Bizottság magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított a körforgásos gazdaságra való átállás előmozdítása érdekében, különösen tekintettel a következőkre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a hulladékgazdálkodási hierarchiában a legmagasabb szintű lépések irányába történő elmozdulás támogatása: a hulladékkezelés megelőzése, az újrahasonosítás és újrafeldolgozás, valamint a szelektív hulladékgyűjtési rendszer bővítése; • a kapacitásépítést célzó beruházások a körforgásos gazdaságra való áttérésben részt vevő valamennyi érdekelt fél számára, valamint a körforgásos gazdaság előmozdítása a kis- és középvállalkozásokban; • a nyersanyagok alternatíváinak kifejlesztése és az újrafeldolgozott anyagok használatának ösztönzése (pl. az újrafeldolgozott tartalom iránti kereslet növelését célzó intézkedések, a másodnyersanyag-visszanyerés előmozdítása).
<p>Bár Magyarország erőfeszítéseket tesz gazdag természeti örökségének megőrzése és levegőtisztaságának javítása érdekében, a környezeti intézkedések végrehajtása továbbra is kihívást jelent. A Bizottság prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított a biológiai sokféleség elősegítése, a városi környezetben található zöld infrastruktúra fejlesztése és a szennyezés</p>

<p>csökkentése terén, különös tekintettel az alábbiakra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a levegőminőség, valamint a kapcsolódó monitoring és modellezés javítása; • a biológiai sokféleség és a Natura 2000 hálózat támogatása a városi területeken.
<p>3. szakpolitikai célkitűzés: Jobban összekapcsolt Európa – Mobilitás és regionális IKT-összekapcsolódás</p>
<p>Bár Magyarország fejleszti közlekedési infrastruktúráját, továbbra is hiányosságok mutatkoznak a közútról a fenntarthatóbb közlekedési módokra való áttérés, valamint a biztonság és a védelem terén. A Bizottság magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított a fenntartható, az éghajlatváltozás hatásaival szemben ellenállóképes, intelligens, intermodális transzeurópai közlekedési hálózatok kialakítása, illetve a transzeurópai közlekedési hálózatok jobb elérhetősége, a nemzeti, regionális és határokon átnyúló mobilitás fejlesztése terén és különösen az alábbiak tekintetében:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a transzeurópai közlekedési hálózatokba történő beruházások folytatása az uniós előírásoknak való megfelelés, valamint a fenntartható és hozzáférhető közlekedési módok – vasút, belvízi hajózás, különösen a Duna hajózhatósága az EU Duna Régió Stratégia célkitűzéseivel összefüggésben – és a multimodális közlekedés felé történő elmozdulás elősegítése érdekében; • beruházások az infrastruktúra biztonsága és védelme terén, különös tekintettel a közúti közlekedés biztonságára; • beruházások az integrált közlekedési rendszerekbe; • beruházások az intelligensebb, jobban összekapcsolt és környezetbarátabb közlekedési rendszer megteremtése érdekében.
<p>A fenntartható városi multimodális mobilitási tervek és a rossz levegőminőség alapján a Bizottság magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított a fenntartható városi mobilitás előmozdítása érdekében, különösen a következők vonatkozásában:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az alacsony szén-dioxid-kibocsátású közösségi közlekedést és az aktív közlekedési módokat, például a kerékpározást és a gyaloglást támogató beruházások; • a közlekedés negatív externáliáit – különösen a forgalmi torlódásokat, a károsanyag-kibocsátást és a közlekedési baleseteket – csökkentő beruházások a fenntartható és hozzáférhető közlekedési módok – például a regionális vasutak / könnyűvasutak, a multimodális közlekedés, a kerékpározás és a kerékpár közösségi közlekedési eszközön való szállításának – előmozdítása révén.
<p>4. szakpolitikai célkitűzés: Szociálisabb Európa – A szociális jogok európai pillérének végrehajtása</p>
<p>A magyarországi fejlődés előmozdítása szempontjából kulcsfontosságúak a lemaradó térségeket⁽¹⁶⁾ és a hátrányos helyzetű csoportokat célzó foglalkoztatási, szociális, oktatási és egészségügyi beruházások, beleértve az infrastruktúra fejlesztését.</p>

¹⁶ Különös tekintettel a 290/2014. kormányrendelet által meghatározott kedvezményezett járásokra.

A készség iránti kereslet és kínálat közötti tartós eltérés az alacsony képzettségű és nehezebben foglalkoztatható csoportok esetében gyenge munkaerőpiaci kilátásokkal párosul. A Bizottság ezért prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított a **foglalkoztatáshoz való hozzáférés javítása** tekintetében, **különös tekintettel a fiatalokra, a tartós munkanélküliekre és az inaktív személyekre**. E szükségletek különösen az alább területeket érintik:

- az aktív és megelőző jellegű munkaerőpiaci intézkedések támogatása, ideértve a készségek előrejelzését, a személyre szabott szolgáltatásokat és a más szolgáltatókkal való koordinációt, mások mellett a fogyatékossgal élő személyek érdekében;
- olyan intézkedések kidolgozása, amelyek elérik az inaktívakat;
- a kétoldalú szociális párbeszéd elősegítése és a szociális partnerek kapacitásépítésének támogatása.

A nemek közötti magas foglalkoztatási különbség a kisgyermekkorú gyermekgondozási szolgáltatások szűkös elérhetőségével párosul. A Bizottság ezért prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított a **nők munkaerőpiaci részvételének, valamint a munka és a magánélet jobb egyensúlyának előmozdítása** tekintetében és különösen az alábbiak vonatkozásában:

- a megfizethető, fenntartható és minőségi gyermekgondozáshoz való hozzáférés előmozdítása, többek között az infrastruktúra bővítése révén, különös tekintettel a vidéki területekre; a szülők közötti felelősségmegosztás és a rugalmas munkafeltételek előmozdítása.

Az oktatási eredmények nemzetközi összehasonlításban alacsonyak, az egyenlőtlenségek számottevők, a szakoktatási és szakképzési programot végzettek kilátásai gyengék, és a felnőttoktatásban nem megfelelő arányú a részvétel. A Bizottság ezért magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított **az oktatás és a képzés minőségének és munkaerőpiaci relevanciájának, valamint az oktatáshoz és a képzéshez való egyenlő hozzáférésnek a javítása** tekintetében és különösen az alábbiak vonatkozásában:

- a korai iskolaelhagyás megelőzése és az oktatásban vagy képzésben részt nem vevő fiatalok támogatása;
- a kirekesztés csökkentése, valamint a hátrányos helyzetű csoportok, köztük a romák számára a magasabb szintű oktatáshoz és képzéshez való hozzáférés, valamint a tanulmányok végigvitelének támogatása;
- az alapkészségek, többek között a digitális készségek megerősítése a szakoktatásban és -képzésben és az általános oktatásban, a kulcskompetenciák fejlesztése és a munka világába való zökkenőmentes átmenet elősegítése;
- a felnőttkori tanulás előmozdítása továbbképzés és átképzés révén;
- az oktatási és képzési infrastruktúra fejlesztésének támogatása.

Az anyagi nélkülözés egyes csoportok körében és egyes térségekben továbbra is magas. A Bizottság ezért magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított a **marginalizálódott közösségek integrációjának előmozdítása és az anyagi nélkülözés kezelése** és különösen az alábbiak tekintetében:

- a hátrányos helyzetű járásokban szociális és oktatási intézkedések kidolgozása, beleértve az

<p>infrastruktúra fejlesztését;</p> <ul style="list-style-type: none"> • a lakhatással kapcsolatos kirekesztés kezelése, valamint a leromlott városi és vidéki területek rehabilitációja; • a marginalizálódott közösségekkel, például a romákkal szembeni megkülönböztetés leküzdésére irányuló intézkedések kidolgozása; • a fogyatékkal élő személyek számára nyújtott szolgáltatások javítása és a közintézmények fizikai akadálymentesítése.
<p>A népesség egészségi állapota jelentős egyenlőtlenségeket mutat. A Bizottság prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított a szolgáltatásokhoz – többek között az egészségügyi és tartós ápolási-gondozási szolgáltatásokhoz – való hozzáférés javítása és különösen a következők tekintetében:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a megfizethető egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés előmozdítása, az egyenlőtlenségek csökkentése, különösen a hátrányos helyzetű járásokban; • infrastruktúra biztosítása, beleértve az alapellátást nyújtó létesítményeket és az egészségügyi berendezéseket; • az intézményi ellátásról az önálló életvitelt lehetővé tevő, közösségi alapú szolgáltatásokra való áttérés támogatása.
<p>5. szakpolitikai célkitűzés – A polgárokhoz közelebb álló Európa a városi, vidéki és part menti térségek fenntartható és integrált fejlesztése és a helyi kezdeményezések támogatása révén</p>
<p>A különböző szakpolitikai területeket érintő, kiemelten fontos (régiók közötti és város-vidéki) területi különbségek miatt testre szabottabb és differenciáltabb megközelítésre van szükség. A Bizottság magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított a városi területek integrált társadalmi, gazdasági, kulturális és környezeti fejlődésének előmozdítása érdekében és különösen a következők tekintetében:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a kiválasztott funkcionális városi területek, így egyetemi, innovációs, tudományos és technológiai központok specifikus potenciáljába való beruházás, valamint a sajátos városi kihívások kezelése a helyi szükségletek alapján megkülönböztetve; • a kis- és közepes méretű városok esetében a többközpontú fejlődést és a város és vidék közötti kapcsolatokat erőteljesebben kell támogatni az elnéptelenedés megakadályozása, valamint a munkahelyek, az infrastruktúra és a szolgáltatások hozzáférhetőségének javítása érdekében; • az országon belüli és a határokon átnyúló együttműködési tevékenységek támogatása. <p>A Bizottság magas prioritást képező beruházási szükségleteket azonosított az integrált társadalmi, gazdasági, kulturális és környezeti fejlődés előmozdítása érdekében a vidéki területeken is és különösen a következők tekintetében:</p> <ul style="list-style-type: none"> • beruházás az elmaradott régiók vidéki térségeibe a hiányzó infrastruktúra és más azonosított fejlesztési szükségletek kezelése révén, különös figyelmet fordítva a leghátrányosabb helyzetű térségekre, és biztosítva az alapvető szolgáltatásokhoz (pl. az egészségügyhöz, az oktatáshoz, a

szociális szolgáltatásokhoz) és a munkahelyekhez való megfelelő hozzáférést;

- a nem városi területek támogatása a meglévő értékekre épülő endogén helyi fejlesztésekre összpontosítva, és az ott élők önmegvalósításához szükséges feltételek megteremtése (beleértve az elnéptelenedő térségek és a nemzeti szinten elismert turisztikai régiók beruházásait) integrált megközelítéseken keresztül;
- az országon belüli és a határokon átnyúló együttműködési tevékenységek támogatása.

A kohéziós politika eredményes megvalósításának tényezői

- valamennyi kedvezményezett (beleértve a regionális és helyi hatóságokat), a szociális partnerek (többek között jelentőségteljesebb szociális párbeszéd folytatása) és a civil társadalmi szervezetek kapacitásainak megerősítése, valamint partnerségre épülő modell kialakítása a végrehajtáshoz;
- a közbeszerzések teljesítményének javulása, különösen a verseny és az átláthatóság növelése;
- eredményesebb intézkedések az összeférhetetlenség, a csalás és a korrupció megelőzésére és kezelésére;
- az adminisztratív kapacitásépítésre vonatkozó ütemterv kidolgozása és végrehajtása szükséges az alapok hatékony igazgatása és végrehajtása érdekében a közbeszerzés, az átláthatóság és a korrupció elleni küzdelem területén;
- pénzügyi eszközök és/vagy a Magyarországnak címzett InvestEU-hozzájárulások felhasználása jövedelemtermelő és költségmegtakarító tevékenységekre;
- a szakpolitikai célkitűzések eredményes megvalósítása innovatív akciók révén, ideértve a szociális innovációt is.

HIVATKOZÁSOK

Acemoglu, D. and Robinson, J.A. (2010), The Role of Institutions in Growth and Development, *Review of Economics and Institutions*, 2010 Fall: 1-33. (<http://www.rei.unipg.it/rei/article/view/14/22>)

Adalet McGowan, Müge, Dan Andrews and Valentine Millot (2017), Insolvency regimes, zombie firms and capital reallocation, OECD Economics Department Working Papers, No. 1399.

Akcigit U., S. Baslandze and F. Lotti (2018) 'Political connections, innovation, and firm dynamics', *VOX CEPR Policy Portal*, November 2018. (<https://voxeu.org/article/political-connections-innovation-and-firm-dynamics>)

Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (AJBH) (2018), *A jövő nemzedékek szószólójának elvi állásfoglalása a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás működési problémáiról*, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, Budapest. (https://www.ajbh.hu/documents/10180/2896961/a_hulladékgazdalkodasi_kozszolgaltatas_mukodesi_problemairol.pdf)

Állami Számvevőszék (2018), Elemzés a köztulajdonú gazdaságitársaságok 2017. évi integritási helyzetéről (Analysis of the state of integrity of publicly owned enterprises), Budapest. (https://asz.hu/storage/files/files/Publikaciok/Elemzesek_tanulmanyok/2018/integritas_elemzes_20180425.pdf?ctid=1237)

Alpek, Levente B., Róbert Tébits and László Bokor (2016), Group-specific analysis of commuting in the most disadvantaged areas of Hungary, *Regional Statistics*, Vol. 6 No. 1, pp. 54-81.

Andrews, Dan and Philippos Petroulakis (2017), Breaking the Shackles: Zombie Firms, Weak Banks and Depressed Restructuring in Europe, OECD Economics Department Working Papers, No. 1433.

Badarinza, Cristian and Tarun Ramadorai (2018), Home Away from Home? Foreign Demand and London House Prices, *Journal of Financial Economics*, vol. 130 no. 3, 532-555.

Banai, Ádám, Péter Lang, Gábor Nagy and Márton Stancsics (2017), Impact evaluation of EU subsidies for economic development on the Hungarian SME sector, MNB Working Papers 8.

Bartus, Tamás (2011), Commuting Time, Wages and Reimbursement of Travel Costs. Evidence from Hungary, *Review of Sociology*, 2011/4, pp. 72-94.

Bauer, Péter and Marianna Endrész (2018), Firm Dynamics and Aggregate Growth: The Case of Hungary, *Financial and Economic Review*, Magyar Nemzeti Bank (Central Bank of Hungary), Volume 17, Issue 2, pp. 68-98.

Bruinshoofd, A. (2016), *Institutional quality and economic performance*, RaboResearch, Utrecht. (<https://economics.rabobank.com/publications/2016/january/institutional-quality-and-economicperformance/>)

Bertelsmann Stiftung (2018), *Policy Performance and Governance Capacities in the OECD and EU*, Sustainable Governance Indicators 2018.

CASE et al. (2018), Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2018 Final Report. (https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/2018_vat_gap_report_en.pdf)

Cecchetti, Stephen and Enisse Kharroubi (2015), Why Does Financial Sector Growth Crowd Out Real Economic Growth?, CEPR Discussion Papers No. 10642.

- Christidis, Panayotis and I., Juan Nicolás (2012), Measuring road congestion, JRC Scientific and policy reports, European Commission, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012.
- Corruption Research Center Budapest (CRCB) (2015), Impact Assessments, Public Consultation and legislation in Hungary 2011-2014, CRCB, Budapest. (<http://crbc.eu>)
- Corruption Research Center Budapest (CRCB) (2016), Report on the Quality of Hungarian Legislation – 2015, CRCB, Budapest. (<http://crbc.eu>)
- Corruption Research Center Budapest (CRCB) (2017a), Report on the Quality of Hungarian Legislation – 2016, CRCB, Budapest. (<http://crbc.eu>)
- Corruption Research Center Budapest (CRCB) (2018a), Adathiányok, versenyerősség és korrupciós kockázatok, Magyar közbeszerzési szerződések adatainak elemzése, 2005 január – 2018, augusztus I. Gyorsjelentés, 2018, CRCB, Budapest. (<http://crbc.eu>)
- Corruption Research Center Budapest (CRCB) (2018b), A research note based on Hungarian public procurement data, January 2018, CRCB, Budapest. (<http://crbc.eu>)
- Council of Europe (2018), European Commissioner for Human Rights, Statement of 14.12.2018
- DUIHK (2018), *Konjunktúrajelentés 2018*, Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara, 2018, Budapest.
- Duval, Romain, Gee Hee Hong and Yannick Timmer (2017), Financial Frictions and the Great Productivity Slowdown, IMF Working Papers No. 17/129.
- Oktatási Hivatal (2018a), Végzettség nélküli iskolaelhagyás. (https://www.oktatas.hu/koznevelas/vegzettseg_nelkuli_iskolaelhagyas)
- Oktatási Hivatal (2018b), Országos kompetenciamérés 2017 – Országos jelentés. (https://www.kir.hu/okmfit/files/OKM_2017_Orsmahlezozagos_jelentes.pdf)
- EIB (2018): EIB Group Survey on Investment and Investment Finance Country Overview: Hungary, European Investment Bank, Luxembourg.
- Éltető, Andrea and Katalin Antalóczy (2017), FDI promotion of the Visegrád countries in the era of global value chains, IWE Working Papers No. 229, Institute for World Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences.
- Ercse, Krisztina, (2018), Az állam által ösztönzött, egyházasszisztált szegregáció mechanizmusa, in *Én Vétkem: Helyzetkép az oktatási szegregációról*, ed. Fejes, József Balázs, and Szűcs, Norbert (2018).
- Ercse, Krisztina, Radó, Péter, *The impact of the privatisation of school network in Hungary*, forthcoming 2019.
- Eurobarometer 470 (2017), TNS Opinion, Brussels. DOI:10.2837/513267 (<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/81007>)
- European Commission (2017a), *CAP context indicators (2014 – 2020)*. (https://ec.europa.eu/agriculture/cap-indicators/context/2017/full-text_en.pdf)
- European Commission (2017b), *Regional Innovation Scoreboard 2017*.

European Commission (2017c), Flash Eurobarometer 457: Businesses' attitudes towards corruption in the EU. (<http://ec.europa.eu/comfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/F LASH/surveyKy/2177>)

European Commission (2018a), *Quarterly Report on the Euro Area*, Volume 17, No. 3. European Economic Institutional Papers 093, European Commission.

European Commission (2018b), The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016-2070), Institutional Paper 079. May 2018. Brussels.

European Commission (2018c), *Labour market and wage developments in Europe*, Annual Review 2018.

European Commission (2018d), Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, Strasbourg.

European Commission (2018e), *Education and Training MONITOR 2018*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. (<https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/volume-1-2018-education-and-training-monitor-country-analysis.pdf>)

European Commission (2018f), *European Innovation Scoreboard 2018*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018.

European Commission (2018g), The early warning report for Hungary, Commission staff working document, 419 final, 2018. Brussels.

European Commission (2018h), *SBA Fact Sheet Hungary 2018*.

European Commission (2018i), *Connectivity, Digital Economy and Society Index Report 2018*, pp. 6-10.

European Commission (2018j), *Annual Growth Survey 2019: For a stronger Europe in the face of global uncertainty*, 2018.

European Commission (2019), *Fiscal Sustainability Report 2018*, Institutional Paper 094. January 2019. Brussels.

European Environment Agency (EEA) (2018), *Air Quality in Europe – 2018 Report*. (<https://www.eea.europa.eu/highlights/air-pollution-still-too-high>)

European University Association (EUA) (2017a), University Autonomy in Europe III, The Scorecard 2017. (<http://www.eua.be/Libraries/publications/University>)

European University Association (EUA) (2017b), EUA calls on governments to refrain from interference in university autonomy. (<https://eua.eu/news/141:european-universities-call-on-hungarian-president-to-block-legislation-targeting-central-european-university.html>)

Falk, Armin, Anke Becker, Thomas Dohmen, Benjamin Enke, David Huffman and Uwe Sunde (2018), Global Evidence on Economic Preferences, *Quarterly Journal of Economics*, Volume 133, Issue 4, pp. 1645–1692.

Fazekas, K. and J. Köllő (ed.) (2018), *The Hungarian Labour Market 2017*, Hungarian Academy of Sciences, Budapest. (http://www.mtakti.hu/wp-content/uploads/2018/06/HLM2017_onefile.pdf)

Fertig, M. and Csillag M., (2015), Cost–benefit analysis of remedial interventions for the long-term

unemployed, ICON-INSTITUT, 2015.

Fournier, J.-M., and A. Johansson (2016), The effect of size and the mix of public spending on growth and inequality, ECO/WKP(2016)68, OECD, Paris. <http://www.oecd.org/eco/public-finance/The-effect-of-the-size-and-the-mix-of-public-spending-on-growth-and-inequality-working-paper.pdf>

Gopinath, Gita, Şebnem Kalemli-Özcan, Loukas Karabarbounis and Carolina Villegas-Sanchez (2017), Capital Allocation and Productivity in South Europe, *Quarterly Journal of Economics*, Volume 132, Issue 4, pp. 1915-1967.

GRECO (2015), Fourth Evaluation Round – Evaluation Report Hungary, Adopted by GRECO at its 67th Plenary Meeting (Strasbourg, 23-27 March 2015), paragraphs 95 and 111

GRECO (2018), Interim Fourth Round Compliance Report on Hungary (GrecoRC4(2018)16)

Habitat for Humanity Magyarország (Habitat) (2018), *Éves jelentés a lakhatási szegénységről 2018.* (<https://habitat.hu/mivel-foglalkozunk/lakhatasi-jeleentesek/lakhatasi-jeleentes-2018/>)

Hárs Á., (2018), 'Növekvő elvándorlás – lehetőségek, remények, munkaerőpiaci hatások', *Társadalmi Riport*, TÁRKI, Budapest. (http://www.tarki.hu/sites/default/files/trip2018/081-105_Hars_elvandorlas.pdf)

Horváth, Krisztina and László Szerb (2016), *GEM 2015 Magyarország: Vállalkozások és vállalkozói ökoszisztéma helyzete 2015-ben*, Globális Vállalkozói Monitor Magyarország Jelentések, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar. DOI: 10.13140/RG.2.2.23616.33282

Hétfalvi Kutatóintézet (2018), A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat ügyfél-kategorizálási rendszerének értékelése, February 2018, Budapest.

Imai, Kentaro (2016), A panel study of zombie SMEs in Japan: Identification, borrowing and investment behavior, *Journal of the Japanese and International Economies*, Volume 39, pp. 91-107.

IM (2017), 14/2017 (X.31.) IM rendelet a 7/2011 (III.4.) KIM rendelet módosításáról.

IMD (2018), IMD World Competitiveness Rankings 2018

Jakab, A. and Gy. Gajduschek (2018), Jogállamiság, jogtudat, normakövetés, *Társadalmi Riport 2018*, TáRKi.

Jancsik, A., G. Michalkó and M. Csernyik (2018), Megosztás megosztottság nélkül – az Airbnb és a budapesti szálláshelypiac átalakulása, *Közgazdasági Szemle*, vol. 65 no. 3, pp. 259-286.

Kállay, László (2015), Állami támogatások és gazdasági teljesítmény. Támogatás-túladagolás a magyar gazdaságfejlesztésben?, *Közgazdasági Szemle*, Volume 61, Issue 3, pp. 279-298.

Kovács, Zoltán and Iván Tosics (2014), Urban Sprawl on the Danube: The Impact of Suburbanization in Budapest, in: Kiril Stanilov and Luděk Sýkora (eds.), *Confronting Suburbanization: Urban Decentralization in Postsocialist Central and Eastern Europe*, Wiley and Sons, pp. 33-64.

Közbeszerzési Hatóság (2018), A Közbeszerzési Hatóság Elnökének tájékoztatója a közbeszerzések 2017. évi alakulásáról, 2018, Budapest. (<http://www.kozbeszerzes.hu/cikkek/kozbeszerzesi-hatosag-elnokenek-tajekoztatoja-kozbeszerzesek-2017-evi-alakulasarol>)

- Központi Statisztikai Hivatal (2017a), *A háztartások életszínvonala, 2016*.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszinv/hazteletszinv16.pdf>
- Központi Statisztikai Hivatal (2017b), *Regional Statistical Yearbook of Hungary, 2016*, Budapest.
- Központi Statisztikai Hivatal (2017c), *Yearbook of Welfare Statistics, 2016*, Budapest.
- Központi Statisztikai Hivatal (2018a): Lakáspiaci árak, lakásárindex, 2018. I. negyedév. Statisztikai Tükör, 2018. július 26. Központi Statisztikai Hivatal.
- Központi Statisztikai Hivatal (2018b), A gyermekek napközbeni ellátása, 2017, Statisztikai tükör, 2018. január, Budapest.
- Központi Statisztikai Hivatal (2018c), *Munkaerőpiaci helyzetkép, 2014–2018*. November 2018, Budapest.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohelyz/munkerohelyz17.pdf>
- Központi Statisztikai Hivatal (2018d), *Yearbook of Housing Statistics 2017*, Budapest.
- Központi Statisztikai Hivatal (2018e), Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia indikátor rendszer.
- Magyar Kormány (2016), *Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016*.
http://www.kormany.hu/download/c/9c/e0000/Fokozatvaltas_Felsooktatásban_HONLAPRA.PDF
- Magyar Kormány (2018), A kormány döntött a gyermekek otthongondozási díjának bevezetéséről.
<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyvert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-kormany-dontott-a-gyermekek-otthongondozasi-dijanak-bevezetesero>
- Magyar Közút (2018), Az állami közúthálózat fő jellemzői 2018. <http://internet.kozut.hu/Lapok/az-allami-kozuthalozat-fo-jellemzoi.aspx>
- Magyar Nemzeti Bank (MNB) (2018a): *Housing Market Report, November 2018*. Magyar Nemzeti Bank.
- Magyar Nemzeti Bank (MNB) (2018b): *Financial Stability Report*, November 2018, Magyar Nemzeti Bank.
- Magyar Nemzeti Bank (MNB) (2018c), *Növekedési jelentés 2018*, Magyar Nemzeti Bank, Budapest.
- Magyar Tudományos Akadémia (2018a), *A közoktatás indikátorrendszere 2017*.
http://www.mtaki.hu/wp-content/uploads/2018/02/A_kozoktatás_indikátorrendszere_2017.pdf
- Magyar Tudományos Akadémia (2018b) The Academy stands by its independence and the freedom of research. <http://mta.hu/english/the-academy-stands-by-its-independence-and-the-freedom-of-research-108816>
- Muraközy, Balázs, Márta Bisztray and Balázs Reizer (2018), Productivity differences in Hungary and mechanisms of TFP growth slowdown, Research paper commissioned by DG GROW, European Commission, Brussels.
- OECD (2014), The Distributional Effects of Consumption Taxes in OECD countries, OECD Tax Policy Studies, No. 23, OECD, Paris.
- OECD (2016), *OECD Economic Surveys: Hungary 2016*, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-hun-2016-en

OECD (2017), 'Hungary', in *Education at a Glance 2017: OECD Indicators*. DOI: <https://doi.org/10.1787/eag-2017-50-en>

OECD (2018a), *Education at a Glance 2018: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en>

OECD (2018b), *A Broken Social Elevator? How to Promote Social Mobility*. (<http://dx.doi.org/10.1787/9789264301085-e>)

OECD (2018c), Teachers' actual salaries relative to earnings of tertiary-educated workers. (https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EAG_TS_ACT)

Ombudsman (2017), Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-360/2017. számú ügyben. <https://docplayer.hu/40214275-Az-alapveto-jogok-biztosanak-jelentes-e-az-ajb-360-2017-szamu-ugyben-elozmeny-szam-ajb-986-2016.html>

Országos Bírói Tanács (2018): 60/2018. (V.2.) OBT határozat (<https://orszagosbiroitanacs.hu/2018-05-16/#>)

Országos Bírósági Hivatal (2018): (<https://birosag.hu/hirek/kategoria/birosagokrol/kiemelkedo-erdeklodes-kozigazgatasi-biroi-allashelyek-irant>)

Pálinkó, Éva and Tamás Tóth (2017), Efficient Bankruptcy and Reorganisation in Domestic Practice, *Public Finance Quarterly*, State Audit Office of Hungary, Volume 62, Issue 3, pp. 326-347.

Pásztóy A., (2018), A hatékony érdekegyeztetés intézményei – hova jutottunk el 2018-ra, 2018, ujjegylenloseg.hu.

Pogonyi, Csaba Gábor (2014), Unemployment and Public Transportation: Evidence from Hungarian Municipalities, M.A. Thesis, Central European University, Budapest.

Poschke, Markus (2013): 'Entrepreneurs out of necessity': a snapshot, *Applied Economics Letters*, Volume 20, Issue 7, pp. 658-663.

Portfolio (2018), Ebbe belerokkanhat Magyarország - Több százézesres kivándorlási hullám fenyeget, July 2018. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/ebbe-belerokkanhat-magyarorszag-tobb-szazezesres-kivandorlasi-hullam-fenyeget.293014.html>

Tóth, I. Gy. and I. Szelényi (2018), Bezáródás és fluiditás a magyar társadalom szerkezetében, in TÁRKI, *Társadalmi R riport 2018*. http://www.tarki.hu/sites/default/files/trip2018/025-046>Toth-Szelenyi_felso_kozeposztaly.pdf

Transparency International (TI) (2019), *Corruption Perceptions Index 2018*.

Venice Commission (2012a): Opinion on the Cardinal Acts on the Judiciary that were amended following the adoption of Opinion CDL-AD(2012)001 on Hungary, adopted by the Venice Commission at its 92nd Plenary Session (Venice, 12-13 October 2012)

Venice Commission (2012b): Opinion on Act CLXIII of 2011 on the Prosecution Service and Act CLXIV of 2011 on the Status of the Prosecutor General, Prosecutors and other Prosecution Employees and the Prosecution Career of Hungary, adopted by the Venice Commission at its 91st Plenary Session (Venice, 15-16 June 2012)

Verner, Emil and Gyöző Gyöngyösi (2018): *Household Debt Revaluation and the Real Economy: Evidence from a Foreign Currency Debt Crisis*, mimeo, (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3241309)

Vértesy, László (2016): Public Participation in the Drafting of Legislation in Hungary, In: *International Public Administration Review*, 14(4), 115–135.

WB-PWC (World Bank and Pricewaterhouse Coopers) (2019), *Paying taxes 2019*, PWC, World Bank Group. (<https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc-paying-taxes-2019.pdf>)

Wood, S. and M. Bellis (2017), Socio-economic inequalities in alcohol consumption and harm: Evidence for effective interventions and policy across EU countries, European Commission. (https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/social_determinants/docs/hepp_screport_alcohol_en.pdf)

World Economic Forum (WEF) (2018), *The Global Competitiveness Report 2018*, World Economic Forum.

World Economic Forum (WEF) (2017), *The Global Competitiveness Report 2017–2018*. (<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018-1>)

World Health Organization (WHO) (2018), *Global status report on alcohol and health 2018*. (http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/en/)

World Justice Project (WJP) (2015), *The WJP Open Government Index*. (<https://worldjusticeproject.org/our-work/wjp-rule-law-index/wjp-open-government-index-2015>)

Worldwide Governance Indicators (WGI) (2018), *The Worldwide Governance Indicators, 2018 Update*.

ZEW (Centre for European Economic Research GmbH) (2016), *The Impact of Tax Planning on Forward-looking Effective Tax Rates*, Taxation Papers No. 64 Publications Office of the European Union, Luxembourg. (https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/taxation_paper_64.pdf)